

Meltem Yilmaz Sener, Zubia Willmann-Robleda,
Norma Wong og Anne Brit Hatleskog

***Bedre beskyttelse for
voldsutsatte flyktninger og
innvandrere***

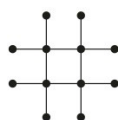

Bedre beskyttelse for voldsutsatte flyktninger og innvandrere

Meltem Yilmaz Sener, Zubia Willmann-Robleda, Norma Wong og Anne Brit Hatleskog

Senter for interkulturell kommunikasjon (SIK)

VID rapport 2023/1

VID

Denne rapporten er utgitt av

VID vitenskapelige høyskole
Postboks 184, Vinderen
N-0319 Oslo
<http://www.vid.no/>

Rapport: 2023/1

ISBN: 978-82-8456-000-7, elektronisk
ISSN: 2464-3777

Elektronisk distribusjon: VID
vitenskapelige høyskole
www.vid.no

Omslag

Dinamo

Opphavsrettigheter

Forfatteren har opphavsrettighetene til rapporten.
Nedlasting for privat bruk er tillatt.
Mangfoldiggjøring, videresalg av deler eller hele rapporten
er ikke tillatt uten avtale med forfatterne eller Kopinor.

Forord

This is a project on the needs for protection and crisis center services for newly arrived refugees and immigrants who are exposed to negative social control, honor-related violence, and other domestic violence. The project gives insights about the additional needs of protection for this group, to what extent these needs are being met by different institutions in the support system, and in what ways the system can be improved. With this project, we have produced knowledge which will support the follow-up of this group as well as providing insight and tools for the provision of services.

We thank the Directorate of Integration and Diversity (IMDi) for giving us the opportunity to do research in this very sensitive and crucial area. It has been both a challenging and a rewarding experience for our research team.

We would also like to thank all our informants who have agreed to participate in our research and have given us their valuable time. Additionally, we thank the members of our reference group who have participated in our meetings: Janne Waagbø from Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), Ragnhild Elise Johansen from Nasjonalt Kunnskapssenter om Vold og Traumatisk Stress (NKVTS), Margrethe Stensland from NAV Rogaland, and Katrine Bakke Lossius and Aimar Alkholt from Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) who participated in the reference group meetings.

The project has been carried out by researchers from the Center for Intercultural Communication (SIK) at VID Specialized University. Meltem Yilmaz Sener has been the leader of the project. Zubia Willman Robleda, Oleksandr Ryndyk, Anne Brit Hatleskog, Norma Wong, and Meltem Yilmaz Sener have participated in the data collection. Yilmaz Sener, Willman Robleda, Hatleskog, and Wong have also participated in the writing of the report. Finally, Hugrun Osk Gudjonsdottir and Maria Tendenes have participated in the completion of the report.

Stavanger, 6. February 2023

Meltem Yilmaz Sener

Innhold

Forord.....	1
Sammendrag	6
Summary	12
Kapittel 1. Introduksjon.....	18
1.1 Bakgrunn	18
1.2 Beskyttelse, krisesenter og sekundærbosetting	20
Kapittel 2. Tema, målgruppe og metode.....	23
2.1. Forskningsspørsmål.....	24
2.2. Data og metoder	26
2.2.1. Annen datainnsamling.....	29
2.2.2. Transkripsjon og analyse	30
Kapittel 3. Litteraturgjennomgang.....	31
3.1. Nyankomne innvandrere og flyktninger	31
3.2 Vold i nære relasjoner, negativ sosial kontroll og æresrelatert vold blant nyankomne flyktninger og innvandrere	32
3.2.1 Sårbarhet blant kvinnelige flyktninger	33
3.2.2. Seksuelle minoriteter blant flyktninger og innvandrere	34
3.2.3. Vold i nære relasjoner, negativ sosial kontroll og æresrelatert vold blant unge innvandrere	35
3.3 Nasjonal statistikk over krisesenterbrukere med innvandrerbakgrunn	36
3.3.1 Tilgjengelige data fra Bufdir	36
3.3.2 Krisesenterbeboere og dagbrukere med innvandrerbakgrunn	36
3.3.3 Oppsummering.....	38
<3.4 Innholdsanalyse av nettsteder for de som opplever vold i nære relasjoner	38
Kapittel 4. Beskyttelsesbehov blant nyankomne flyktninger som er utsatt for vold.....	41
4.1 Opplevelsen av negativ sosial kontroll blant nyankomne flyktninger	41
4.1.1. Tegn på negativ sosial kontroll observert av ansatte i hjelpeapparatet.....	41

4.1.2. Vold i nære relasjoner etter introduksjonsprogrammet.....	42
4.2 Behov for informasjon om vold i nære relasjoner og tilgjengelige beskyttelsestiltak.....	42
4.2.1 Behov for tolk	43
4.3 Behov for traumebehandling	44
4.4 Barrierer mot å søke hjelp.....	45
4.4.1 Isolasjon pålagt av voldsutøver og sårbarhet for manipulasjon	45
4.4.2 Kulturelle og religiøse forventninger om å bli i ekteskapet	47
4.4.3 Forståelsen av negativ sosial kontroll	48
4.5 Særlige utfordringer for LHBTIQ+-flyktninger.....	48
4.6 Særlig sårbare grupper blant nyankomne flyktninger	49
Kapittel 5. Hjelpetjenestene i møte med behovene til voldsutsatte nyankomne flyktninger.....	52
5.1. Hvordan gjøre informasjonen tilgjengelig for alle.....	52
5.2 Manglende kompetanse om nyankomne flyktninger på tvers av hjelpetjenestene	54
5.3 Manglende kompetanse om æresrelatert vold og negativ sosial kontroll	54
5.4 Manglende interkulturell kompetanse.....	58
5.5 Manglende kompetanse om bruk av tolk	59
5.6 Manglende kompetanse om LHBTIQ+ flyktningers behov.....	60
5.7 Elementer i det norske systemet som kan fremme eller forhindre tillit.....	61
5.7.1 Langsiktig oppfølging.....	62
5.7.2. Bruke tid for å bygge tillit	64
5.7.3. Press og urealistiske forventninger	65
5.7.4. Manglende oppmerksomhet på flyktingenes psykiske helse	66
5.7.5. Utfordringen med lange ventetider	68
5.7.6. Utfordringer rundt samarbeid.....	69
5.7.7. Forskjellsbehandling av ulike flyktninggrupper.....	71
5.8 Andre faktorer som forhindrer god omsorg og oppfølging.....	72
5.8.1. Beviskrav i straffesaker om negativ sosial kontroll	72
5.8.2. Begrensninger ved bruk av voldsalarm	72

Kapittel 6. Utfordringer knyttet til sekundærbosetting	74
6.1. Integreringstilskudd og kommunens ansvar ved bosetting av flyktninger	74
6.2. Hvorfor vegrer kommunene seg for å inngå avtaler om sekundærbosetting?.....	75
6.2.1. Fraflyttingskommunens økonomi	76
6.2.2. Tilflyttingskommunens ressurser	76
6.2.3. Antall flyktninger allerede bosatt i den nye kommunen.....	77
6.3. Fra kriesesenter til sekundærbosetting eller bare hjem igjen?	77
6.4. Sekundærbosetting og sperret adresse	79
6.5. Er det mulig å flytte fra negativ sosial kontroll?.....	80
6.6. Tilleggsutfordringer ved felles foreldreansvar	80
6.7. Hvordan unngå at ny bosetting kan medføre risiko for vold	82
6.8. Mulige konsekvenser av kommunenes rett til å si nei til sekundærbosetting.....	83
6.8.1. Lange opphold på kriesesenter	83
6.8.2. Manglende rett til introduksjonsprogram og sosialtjenester	85
6.9 Vellykket sekundærbosetting.....	86
6.10. Hvordan få en smidigere overgang til sekundærbosetting?	86
6.10.1. Samarbeid mellom ulike tjenester er avgjørende	86
6.10.2. Økt støtte til kommunene, både økonomisk og i form av rådgivning.....	87
6.10.3. Tydeligere kriterier for mottak av sekundærbosetting.....	88
6.10.4. Økte ressurser og kompetanse til politiet	89
6.10.5. Kommunene kan ikke velge sine innbyggere	89
Kapittel 7. Konklusjoner og anbefalinger	90
7.1. Konklusjoner.....	90
7.1.1. Behovene til nyankomne flyktninger og innvandrere som har vært utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner	90
7.1.2. Kunnskap om eksisterende ordninger/beskyttelsestiltak.....	93
7.1.3. Hvordan ytterligere styrke hjelpetjenestene for god ivaretagelse av nyankomne flyktningers behov for hjelp, beskyttelse og oppfølging.....	95

7.1.4. Faktorer som kan hindre et trygt liv etter opphold på et krisesenter	97
7.1.5. Utfordringer knyttet til sekundærbosetting.....	97
7.2. Anbefalinger	99
7.2.1 Behov for kompetanse i håndtering av interkulturelle interaksjoner og tilfeller av negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og vold i nære relasjoner blant nyankomne flyktninger.....	99
7.2.2 En kontaktperson per nyankommen flyktning for å styrke tilliten til tjenestene	99
7.2.3 Behov for bedre psykisk helsehjelp.....	100
7.2.4 Behov for bedre tilrettelegging for samarbeid mellom ulike tjenester i kommunene, statlige etater og frivillige organisasjoner.....	100
7.2.5 Behov for beskyttelse for flyktninger som identifiserer seg som LHBTIQ+.....	100
7.2.6 Behov for å revurdere hvordan og når informasjon om tilgjengelige tjenester gis til flyktninger	101
7.2.7 Behov for smidigere overgang til sekundærbosetting	101
7.2.8 Andre kategorier av nyankomne innvandrere som kan være særlig sårbare.....	102
Referanser	103
Tabell 1: Dokumentasjon.....	28
Tabell 2: Informanter og enheter fordelt på kommuner	29
Tabell 3: Opphold på krisesenter 2008 - 2021	37

Sammendrag

Denne rapporten er skrevet på oppdrag av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). Formålet med forskningsprosjektet har vært å *kartlegge behovet for beskyttelse og krisesentertilbud for nyankomne flyktninger som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner.*

Kartleggingen ble operasjonalisert i to hovedproblemstillinger:

- Hvordan kan oppfølgingen av nyankomne flyktninger og innvandrere som utsettes for vold og trusler styrkes?
- Hvordan kan man legge bedre til rette for at voldsutsatte gis muligheter for sekundærbosetting?

For å besvare disse problemstillingene har vi i prosjektet benyttet ulike metoder og datakilder, statistikk fra krisesentrenes brukerregisterdata, analyse av nettsider og intervjuer av tre ulike informantgrupper: 1) representanter fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), Utlendingsdirektoratet (UDI), Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll (Kompetanseteamet) og Helsedirektoratet (Hdir), 2) ansatte i ulike kommunale tjenester fordelt på seks kommuner av ulik størrelse og 3) intervjuer med nyankomne flyktninger som har erfaring fra opphold på krisesenter og/eller sekundærbosetting.

I tillegg innhentet vi informasjon fra tre ulike fokusgruppeintervju med ansatte ved krisesenter, representanter fra frivillige organisasjoner og ansatte i politiet.

[Behovene til nyankomne flyktninger og innvandrere som har blitt utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner](#)

Kartleggingen viser at det å motta **informasjon** om eksisterende ordninger for beskyttelse er et av de store behovene til de nyankomne flyktningene og innvandrerne som utsettes for denne typen vold. Behovet for informasjon refererer også til det å forstå og vite når man er utsatt for negativ sosial kontroll eller æresrelatert vold. Flyktningene trenger å få en forståelse av hvilke rettigheter de har i Norge og informasjonen må være tilgjengelig på et språk de kan forstå. I tillegg til informasjonsarbeid er det å bygge tillit hos nyankomne flyktninger viktig for å sikre at de vil bruke hjelpetjenestene når de trenger dem.

Nyankomne flyktninger har ofte et begrenset nettverk i Norge. Mange vil i en slik situasjon kjenne at de er avhengig av ektefelle eller nærmeste familie, selv om disse også kan være voldsutøvere. Opplevelsen av ensomhet kan også føles sterkere etter at man har gjennomgått introduksjonsprogrammet. Dette fordi man da mister den daglige kontakten med andre, både deltakere og ansatte i hjelpetjenestene, etter fullført kurs. Nyankomne flyktninger har derfor behov for mer **langvarig oppfølging** etter avsluttet introduksjonsprogram.

LHBTIQ+-flyktninger kan være ekstra sårbare for negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. Anonymitet er viktig for denne gruppen, og bosetting i større kommuner bør derfor vurderes.

Hjelpeapparatet i møte med behovene voldsutsatte blant nyankomne flyktninger

For nyankomne flyktninger er det særlig viktig at hjelpeapparatet har nødvendig forståelse for mulige traumatiske opplevelser fra tiden før de kom til Norge, slik at flyktingene kan henvises til psykisk helsehjelp ved behov. Det er viktig at helsetilbudet har en **helhetlig tilnærming** med fokus på hele familien. Dette vil redusere risiko for vold i nære relasjoner. Helsepersonell bør ha tilstrekkelig **kompetanse innen traumer og migrasjonshelse** for å sikre god ivaretagelse av nyankomne flyktninger, inkludert barn og ungdom.

Kartleggingen viser at for mange nyankomne flyktninger som opplever negativ sosial kontroll, utøves den negative kontrollen fra egne etniske/religiøse samfunn. Derfor er det behov for at de som jobber i hjelpeapparatet har en bedre fenomenforståelse når det gjelder negativ sosial kontroll som utøves av personer som ikke er partnere/ektefeller, familiemedlemmer eller slektninger.

For noen nyankomne flyktninger som forlater ektefelle eller familie på grunn av vold, kan frykten for å bli alene og isolert fra samfunnet gjøre at de flytter tilbake til voldsutøver. Både for voldsutsatte flyktninger som returnerer til hjemmet etter opphold på krisesenter eller for dem som velger sekundærbosetting, er det viktig å ha en grundig **oppfølgingsplan** og sørge for at de følges tett opp av kommunale tjenester og/eller knyttes opp mot frivillige organisasjoner som kan gi nettverk og støtte. Dagtilbudet hos krisesentrene der tidligere beboere kan komme for oppfølging, støttesamtaler og annen praktisk oppfølging er eksempel på et viktig tilbud til voldsutsatte.

Selv om det finnes gode eksempler på samarbeid, er det behov for forbedringer blant annet når det gjelder å avklare hvilke roller og ansvar de enkelte tjenestene har for oppfølging av den voldsutsatte. Utvidet **tverrfaglig samarbeid mellom** de ulike tjenestene vil bidra til at voldsutsatte, og utsatte familiemedlemmer, får et mer helhetlig tilbud og at riktige tiltak kan settes inn så raskt som mulig.

Generelt er det behov for mer **interkulturell kompetanse og kultursensitivitet** i alle deler av hjelpeapparatet. Kartleggingen viser også at ansatte i de kommunale tjenestene trenger kompetanse for å kunne følge opp nyankomne flyktninger som identifiserer seg som LHBTIQ+ og som er utsatt for trusler og vold.

Utfordringer knyttet til sekundærbosetting

Flere av de ansatte i kommunene oppgav at **kommuneøkonomien** er en av hovedårsakene til at sekundærbosetting i ny kommune blir vanskelig. Integreringstilskuddet fra IMDi som følger med bosetting av flyktninger de første fem årene gjør at flere kommuner sier nei til å ta imot familier dersom store deler eller hele den økonomiske kompensasjonen allerede er brukt opp i den første bosettingskommunen. Videre fortalte ansatte, både i kommunene og krisesentrene, at mange nyankomne flyktninger ønsker å flytte til de større byene, og særlig til hovedstaden. Bydeler i de største byene melder at de allerede har mange innvandrere bosatt og derfor ikke ønsker å ta imot flere. Av den grunn opplever flere nyankomne flyktninger at de får avslag på ønsket om sekundærbosetting til de største byene.

Siden mange flyktninger opplever **negativ sosial kontroll fra nettverket utenfor familien**, fra andre med samme land-, kulturell- og/eller religiøse bakgrunn, bør det gjøres en vurdering av hvorvidt miljøet på nytt sted vil eller kan være en trussel for sikkerheten til den voldsutsatte flyktningen. Denne sikkerhetsvurderingen må gjøres av kommunene i forkant av ny bosetting. Det må også sikres tilstrekkelig oppfølging av den utsatte og eventuelle medfølgende utsatte barn i tiden etter sekundærbosetting.

For familiene der foreldrene har **delt foreldreansvar** for barna etter en skilsmisse, og der den ene forelderen har samværsrett, vil sekundærbosetting ofte innebære at den som er utsatt for vold fortsatt må bo i nærheten av voldsutøveren. Flere beskriver situasjonen som vanskelig da de lever med en konstant følelse av utrygghet for seg selv og sine barn.

Sakene som karakteriseres som vellykkede sekundærbosettinger har alle til felles at det var **godt samarbeid mellom kommunene**, og flere nevner Kompetanseteamet som en ressurs.

Anbefalinger

- Det er behov for **økt kunnskap og kompetanse i håndtering av negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og vold i nære relasjoner** i ulike deler av hjelpeapparatet. Negativ sosial

kontroll og æresrelatert vold utføres ofte av mer enn en enkelt voldsutøver, og volden kan være handlinger begått av flere i en familie, en gruppe eller av flere i et lokalsamfunn. Det er behov for bedre fenomenforståelse hos tjenestene når det gjelder negativ sosial kontroll som ikke er rettet mot partnere/ektefeller, familiemedlemmer eller slektninger.

- Det er behov for **mer interkulturell kompetanse** blant ansatte som jobber i hjelpeapparatet. Ansatte som møter flyktningene må kunne skille mellom hendelser der en kulturell norm kan føre til kontroll og undertrykkelse av individer, i motsetning til andre tilfeller der voldshendelsene verken kan eller bør forklares med kulturforskjeller. En bedre forståelse av motivet bak volden kan gi en riktigere risikovurdering i arbeidet med kartlegging av nødvendige beskyttelsestiltak. Ansatte i hjelpetjenestene bør være oppmerksomme på at behovene til nyankomne flyktninger kan variere grunnet ulik kulturell bakgrunn, uten at det fører til konklusjoner basert på stereotyper og fordommer av enkelte kulturer og grupper.
- Det er behov for å styrke tilliten til hjelpeapparatet. Manglende tillit og forståelse av tjenesteapparatet i Norge kan føre til at flyktningene ikke søker hjelp fra tilgjengelige tjenester når de trenger det. For å overvinne denne utfordringen anbefaler vi en kontaktperson for nyankomne flyktninger som kan koordinere aktivitetene og kontakten med de ulike delene av tjenesteapparatet. Kontaktpersonen kan gjerne være en del av NAV-tjenestene. Å ha **samme kontaktperson i en lengre periode** i stedet for én kontakt fra hver tjeneste, kan bidra til å etablere tillit.
- Behov for mer og **bedre psykisk helsehjelp**. Med tanke på flyktningenes mulige traumatiske erfaringer før de kom til Norge er det behov for mer og bedre psykisk helsehjelp. Flyktninger er mennesker som i mange tilfeller har hatt traumatiske opplevelser, og håndtering av disse opplevelsene bør prioriteres. Krisesentre, mottak og kommuner bør ha ansatte med kompetanse på psykisk helse i interkulturelle situasjoner slik at de kan henvise videre til spesialisthelsetjenesten ved behov. Vi anbefaler også økt kompetanse om migrasjonshelse for ansatte inne helse. Helsetjenestene bør ha en **helhetlig tilnærming** med fokus på hele familien, noe som også vil redusere risiko for vold i nære relasjoner.
- Det er behov for **bedre samarbeid** mellom tjenestene i de tilfellene hvor man oppdager tilfeller av negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og vold i nære relasjoner blant nyankomne flyktninger. Vi foreslår at ansvar knyttet til kommunikasjon og samarbeid på tvers av

tjenestene tydeliggjøres. De ansattes taushetsplikt kan sette noen begrensinger når det gjelder utveksling av informasjon, men kartleggingen viser at det likevel er behov for formaliserte møtepunkt mellom tjenestene for generell erfaringsdeling og felles kompetanseheving.

- Behov for **økt beskyttelse for LHBTIQ+-flyktninger**. Det er stor variasjon i kunnskap og kompetanse på tvers av ulike aktører når det gjelder de ekstrabehovene til LHBTIQ+-flyktninger som utsettes for vold. Det er behov for mer kompetanse og kunnskap om flyktingers spesifikke sårbarheter på grunn av seksuell orientering og kjønnsidentitet. Det er tilrådelig at flyktninger som identifiseres som LHBTIQ+, bosettes i større byer som er mindre gjennomsliktig og der LHBTIQ+-personer i større grad kan være anonyme. I de større byene finnes også aktuelle frivillige organisasjoner som LHBTIQ+-personer kan oppsøke for å få nettverk, støtte og hjelp.
- Det er behov for en **gjennomgang og revidering av informasjonsstrømmen**. Nyankomne flyktninger får mye informasjon om livet i Norge i tillegg til informasjon om hjelpeapparatet gjennom deltakelse i introduksjonsprogrammet. Imidlertid vil vi peke på at mye av informasjonen blir gitt for tidlig, og vi anbefaler derfor en nytenkning om hvordan og når informasjon om hjelpetjenesten kan gis til flyktingene. I tillegg kan informasjonen gis trinnvis ved behov, og bør repeteres jevnlig.
- Det er behov for **bedre informasjon på digitale medier**. Det er rikelig med informasjon tilgjengelig på spesifikke offisielle nettsteder om ulike typer vold, negativ sosial kontroll og tjenestene som tilbys. Vår anbefaling er imidlertid å gjøre disse informative sidene mer søkbare, øke tilgjengeligheten av viktig informasjon på forskjellige språk og legge til synlige lenker til andre nyttige nettsteder.
- Det er behov for en **smidigere overgang til sekundærbosetting**. I de tilfellene hvor det er behov for sekundærbosetting av flyktninger finner vi flere utfordringer slik ordningen praktiseres i dag. Søknader om flytting avslås ofte av økonomiske grunner. Vi anbefaler at det utarbeides retningslinjer som tydeliggjør kriterier for sekundærbosetting. I tillegg må tildelingen av integreringstilskuddet og retningslinjene for overføring til ny kommune gjennomgås på ny. Dette for å hindre at nødvendig sekundærbosetting stanses av dårlig kommuneøkonomi hos fraflyttingskommunen eller tilflytterkommunen.

- Det er behov for **bedre oppfølging av personer som kommer til landet gjennom familiegjenforening**. Dette gjelder særlig de som ikke deltar på introduksjonsprogram eller heller ikke har rett til gratis opplæring i norsk- og samfunnskunnskap. Denne gruppen kan ha lite kontakt med hjelpetjenestene generelt, og de kan ha få sjanser til å få mer informasjon om tjenestene i Norge. Dette er en særlig sårbar gruppe i møte med negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner. De fleste av disse er kvinner som i stor grad er avhengig av ektefellen, både økonomisk og når det gjelder oppholdsstatus. Dersom kvinnene blir utsatt for vold er det redusert sjanse for at dette fanges opp av hjelpeapparatet. Av den grunn anbefaler vi at hjelpeapparatet, for eksempel hos NAV, tildeler nyankomne gjennom familiegjenforening en kontaktperson som kan kontaktes ved behov de første årene.

Summary

This report was commissioned by the Directorate of Integration and Diversity (IMDi). The purpose of the research project has been *to map the needs for protection and crisis center services for newly arrived refugees who are exposed to negative social control, honor-related violence and other violence in close relationships.*

The mapping was operationalized in two main research questions

- How can we strengthen the follow-up of newly arrived refugees and immigrants who are exposed to violence and threats?
- How can we ease the opportunities for secondary settlement for those exposed to violence?

To answer these questions, the project has used a combination of methods and data sources. These include using existing statistics, analysis of websites and interviews with three different informant groups: 1) representatives from the Directorate of Integration and Diversity (IMDi), the Norwegian Directorate of Immigration (UDI), the Norwegian Directorate for Children, Youth and Family Affairs (Bufdir), the Competence Team Against Forced Marriage, Female Genital Mutilation and Negative Social Control (the Competence Team) and the Norwegian Directorate of Health (Hdir); 2) employees in various municipal support services (“hjelpeapparatet”) from six municipalities of different sizes; and 3) newly arrived refugees who had experiences of stays at crisis centres and/or secondary settlements. In addition, we have obtained information from three different focus group interviews with employees at crisis centres, representatives from voluntary organizations and the police.

[The needs of newly arrived refugees and immigrants who have been subjected to negative social control, honor-related violence and other domestic violence](#)

Our study shows that receiving **information** about existing protection services is one of the major needs of the newly arrived refugees and immigrants who are exposed to this type of violence. The need for information also refers to understanding and knowing when one is exposed to violence to negative social control or honor-related violence. Refugees need to understand their rights in Norway, and this information needs to be available in a language they can understand. In addition, building trust among newly arrived refugees is important to ensure that they use the support services (“hjelpeapparatet”) when they need them.

Newly arrived refugees often have a limited network in Norway. In such circumstances, many might feel dependent on their spouse or immediate family, even if they are also the perpetrators of violence. Furthermore, the experience of isolation can feel stronger after they have finished the introduction program, because they lose daily contact with others, both participants and staff in the support services, after completing the program. Newly arrived refugees need more **long-term follow-up** after the end of the introduction programme.

LGBTQI+-refugees may be especially vulnerable to negative social control and honor-related violence. Anonymity is important for this group, and settlement in larger cities should therefore be considered.

How do the support services meet the needs of newly arrived refugees exposed to violence

It is particularly important that the support services have the necessary understanding of the traumatic experiences that newly arrived refugees may have had before arriving in Norway, so that they can be referred to mental health care professionals if necessary. It is important that the health services have a holistic approach with a focus on the whole family also to avoid an increased risk of domestic violence. Health personnel should have the required **expertise in handling trauma and migration health** to ensure good care for newly arrived refugees, including children and young people.

This mapping shows that for those newly arrived refugees that experience negative social control, for many this comes from their own ethnic/religious communities. There is a need for a **better understanding of the phenomenon** by the services when it comes to negative social control directed at adults from people who are not partners/spouses, family members or relatives.

For some newly arrived refugees, the fear of isolation can cause them to return to their homes and the perpetrator(s). Whether the person exposed to violence returns home after a stay in a crisis center or chooses to be a new accommodation, it is important to have a thorough **follow-up plan**. It is essential to ensure that the person exposed to violence is closely followed up by municipal services and/or linked to voluntary organizations that can provide networks and support.

Although there are good examples of cooperation, there is a need for better cooperation between the various support services. There is a particular need for better cooperation between the various services in order to be able to clarify who is responsible for following up people exposed to violence after they leave the crisis centre. Efforts to improve interdisciplinary cooperation between the various services

will help ensure that the person exposed to violence and vulnerable family members receive a more comprehensive support and the right measures can be put in place as quickly as possible.

In general, there is a need for **more intercultural competence and cultural sensitivity** in all parts of the support services. The mapping shows that employees in the support services also need further competence to handle LGBTIQ+ cases among newly arrived refugees.

Challenges related to secondary settlement

Several of the employees in the municipalities stated that the **municipal budget** is one of the main reasons why secondary settlement becomes difficult. The integration grant from IMDi that comes with the settlement of refugees for the first five years makes several municipalities reluctant to accept families if large parts or all of the financial compensation has already been used up in the initial municipality of settlement. Furthermore, employees in both the municipalities and the crisis centers point out that many newly arrived refugees want to move to the larger cities, and especially to the capital. Henceforth, districts in the larger cities report that since they have already received a high number of immigrants, they are unwilling to take on more.

For refugees who experience negative social control from their own ethnic/religious communities, a mapping of the communities in the new municipality must be carried out before a final decision on new settlement is made. Sufficient follow-up of the person exposed to violence, and any accompanying children must also be ensured after the new settlement.

In cases where both parents share parental responsibility for the children after a divorce due to violence, secondary settlement will often mean that the person exposed to violence must still live near the perpetrator. The situation could be difficult given that they live with a constant feeling of insecurity, for themselves and their children.

All successful cases of secondary settlements have in common that there was **good cooperation between the municipalities** involved, and several mention the Competence Team as a resource. Follow-up and good dialogue with the person or family over time also contributed to uncovering unfortunate consequences of the move.

Recommendations

- There is a need for **more knowledge and competence in handling cases of negative social control and honour-related violence among newly arrived refugees** in the multiple sections

of the support system. Negative social control and honor-related violence are often carried out by more than a single perpetrator and are acts of groups or communities. There is a need for a better understanding of the phenomenon by the support services when it comes to negative social control directed at adults from people who are not partners/spouses, family members or relatives.

- There is a need for **more intercultural competence** among employees who work in the support services. Employees who meet the refugees must be able to distinguish between incidents where a cultural norm can lead to the control and oppression of individuals, in contrast to other cases where the incidents of violence neither can, nor should be explained by cultural differences. A better understanding of the motives behind the violence would ensure a more accurate assessment in mapping the needs for protection services.
- There is a need to strengthen refugees' trust in the support system. A lack of trust and understanding of the support services in Norway are barriers for refugees to seek help from available services when they need it. To overcome this challenge, we strongly recommend a contact person for each refugee to coordinate the activities related to all the relevant institutions of the system. Having the **same contact person for an extended period**, rather than one from each service, can help establish trust.
- Need for **better mental health** care. Especially for newly arrived refugees, there is a need for more and better mental health care, particularly with a focus on the refugees' possible traumatic experiences before they came to Norway. Refugees are people who in many cases have had traumatic experiences and handling these experiences should be a priority. Crisis centres, reception centers and municipalities should have employees with expertise in mental health in intercultural situations so that they can refer onward to the specialist health service if necessary. We also recommend increased competence on migration health for employees in the health services. Health services should have a holistic approach with a focus on the whole family also to avoid an increased risk of domestic violence.
- There is a need for **better cooperation** between the support services in cases of negative social control, honor-related violence and domestic violence among newly arrived refugees. We propose that responsibilities and tasks dedicated to communication and collaboration across services are clarified in the municipalities. There is a need for formalized meeting points

between the services for the exchange of information, sharing of experience and competence development.

- Need for **increased protection for LGBTIQ+ refugees**. There are large variations in the levels of expertise and competence across different institutions regarding the additional needs of LGBTIQ+ refugees who are exposed to violence. There is a need for more competence and knowledge about the group's specific vulnerabilities due to sexual orientation and gender identity, in addition to being a newly arrived refugee or immigrant. It is advisable that refugees who identify as LGBTIQ+ can be settled in larger cities where it is easier for LGBTIQ+ people to be more anonymous. In larger places and in cities, LGBTIQ+ can also seek out organizations for networking, support and help.
- There is a need for a **review and revision of the information provision**. Newly arrived refugees receive a lot of information about life in Norway in addition to information about the support services while they are participants in the introduction program. However, the mapping shows that a lot of information may be given too early, and we therefore recommend rethinking how and when information about the support services is given to the refugees. Instead of giving all the information at once at the beginning, it might be better to give it step by step and as needed.
- There is a need for **better information on digital media**. There is plenty of information available on specific official websites about different types of violence, negative social control and the services offered. However, our recommendation is to make these informative pages more searchable, increase the availability of important information in different languages and add visible links to dedicated informative pages.
- There is a need for **smoother transitions to secondary settlement**. Our study points to several challenges in the current scheme for secondary resettlement of refugees. Applications for secondary settlement are often rejected by municipalities due to financial reasons. We recommend that guidelines should be developed to clarify the criteria for secondary settlements. In addition, the allocation of the integration grant and the guidelines for transfer to the new municipality must be reviewed in order to enable the necessary secondary settlement to take place, and not be stopped due to insufficient funding for the municipalities involved.

- There is a need for **better follow-up for those who come to the country through family reunification**. This applies in particular to those who do not participate in the introduction program or are not entitled to free Norwegian language and social study (“samfunnskunnskap”) courses. This group often has little contact with the support services in general, and they may have fewer chances to get information about the services in Norway. This is a particularly vulnerable group in the face of negative social control, honor-related violence and domestic violence. Most of them are women who are dependent on their spouses, both financially and in regard to the residence status. If the women are exposed to violence, there is little chance that the support services will find out. For this reason, we recommend that a contact person should be assigned to individuals in this group in the first couple of years of settlement.

Kapittel 1. Introduksjon

Denne rapporten er et resultat av et forskningsprosjekt gjennomført på oppdrag av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). Forskningsprosjektet har gått ut på å kartlegge behovet for beskyttelse og eksisterende krisesentertilbud for nyankomne flyktninger som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og vold i nære relasjoner. Formålet med kartleggingen har vært å gi oppdragsgiver forskningsbasert kunnskap for å kunne styrke tjenestene rundt en særlig utsatt gruppe mennesker. Forskningsspørsmålene i dette forskningsprosjektet har i hovedsak vært *hvordan oppfølgingen av nyankomne flyktninger og innvandrere som utsettes for vold og trusler i nære relasjoner kan styrkes, og hvordan det kan legges bedre til rette for sekundærbosetting for utsatte for vold i nære relasjoner*. Ved å svare på disse hovedspørsmålene samt andre relaterte delspørsmål, kan ny kunnskap fra forskningsprosjektet bidra til å forbedre tilbudet om hjelp, beskyttelse og oppfølging av nyankomne flyktninger og innvandrere som utsettes for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner. Videre vil funnene fra forskningen kunne gi innsikt og kunnskap til bruk i de ulike tjenestene, for slik å kunne videreutvikle tjenestetilbudet slik at det blir bedre tilpasset behovet til de nyankomne flyktningene.

1.1 Bakgrunn

I regjeringens integreringsstrategi for 2019-2022 (Kunnskapsdepartementet 2019) nevnes styrking av integreringsarbeidet som en av regjeringens hovedprioriteringer. Det vises til målet om å øke innvandrernes yrkesdeltakelse og deres engasjement i samfunnet for øvrig. Ifølge integreringsstrategien er den lave sysselsettingsgraden og kompetansegapet, utenforskap og negativ sosial kontroll noen av hovedutfordringene når det gjelder integrering. Integreringsstrategien peker på fire prioriterte områder, i) utdanning og kvalifisering, ii) arbeid, iii) hverdagsintegrering og iv) retten til å leve et fritt liv. Når det gjelder det siste området, retten til å leve et fritt liv, vises det til at regjeringen særlig vil styrke arbeidet mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Tiltakene som settes i verk skal ha som mål å endre holdninger og praksis hos hjelpetjenestene, gi bedre støtte og beskyttelse til sårbare grupper samt støtte kunnskapsutvikling til hjelpeapparatet så vel som andre parter.

I integreringsstrategien understrekes det at alle som bor i Norge har rett til å leve et fritt liv (Kunnskapsdepartementet 2019, s. 55). Vold, overgrep og negativ sosial kontroll er ikke bare ødeleggende for familierelasjonene, men personer som har vært utsatt for vold og negativ sosial kontroll kan også utvikle betydelige fysiske og psykiske helseutfordringer. Videre kan denne type vold få langsiktige konsekvenser ved at voldsutsattes deltakelse i samfunnet påvirkes. Negativ sosial kontroll kan medføre omfattende restriksjoner på enkeltpersoners liv og frihet, og er sett på som en

av flere barrierer når det gjelder målet om at alle skal ha rett til å leve et fritt liv. For å nå dette målet vil regjeringen sikre at hjelpeapparatet er tilgjengelig, kompetent og effektivt, herunder også styrke støtten til sårbare mennesker som bryter med familie og nettverk (hovedtiltak 9), sikre rettsvern for personer som har vært utsatt for negativ sosial kontroll (hovedtiltak 10), endre holdninger og praksis blant de berørte gruppene (hovedtiltak 11) og til sist styrke forskningen og øke kunnskapsdelingen innenfor dette området (hovedtiltak 12).

I etterkant av handlingsplanene mot tvangsekteskap (1998) og mot kjønnslemlestelse (2000) har myndighetenes fokus vært økende når det gjelder former for negativ sosial kontroll og æresrelatert vold (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2013). Evalueringen av *Handlingsplanen mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger på unges frihet (2013-2016)* har synliggjort behovet for å styrke det forebyggende arbeidet, kvaliteten, effektiviteten og koordineringen av tjenestene. Tiltak og tjenester for å bekjempe vold i nære relasjoner har blitt kritisert for å være delt inn i ulike felt, noe som resulterer i manglende koordinering og tapte muligheter for samhandling (Bredal og Liden, 2015).

Nyankomne flyktninger og innvandrere utgjør en gruppe som har fått mer oppmerksomhet i handlingsplanen *Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold (2021-2024)* (Kunnskapsdepartementet, 2021). Planen er en oppfølging av regjeringens integreringsstrategi og er en del av Norges gjennomføring av *Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner (Istanbulkonvensjonen)*. I handlingsplanen *Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold (2021-2024)*, under innsatsområdet som retter seg mot nyankomne flyktninger og innvandrere, er det fire tiltak: i) utvikle en strategi for å heve kompetansen til tjenestene som kommer i kontakt med nyankomne flyktninger og innvandrere ii) styrke oppfølgingen av nyankomne flyktninger og innvandrere som er utsatt for vold og trusler iii) innhente kunnskap om frafall fra ordningene etter integreringsloven og iv) videreutvikle dialoggrupper om vold for beboere i asylmottak (Kunnskapsdepartementet, 2021, s. 6). IMDi samarbeider med Bufdir om å følge opp tiltak 2 i handlingsplanen der det slås fast at nyankomne flyktninger og innvandrere som utsettes for vold og trusler utgjør sårbare grupper som har særskilte oppfølgingsbehov og at deres behov for beskyttelse og krisesentertilbud, samt muligheter for sekundærbosetting, må kartlegges.

Regjeringen lanserte også en ny handlingsplan mot vold i nære relasjoner i august 2021 kalt *Frihet fra vold: Regjeringens handlingsplan for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner 2021–2024* (Justis- og beredskapsdepartementet, 2021). Denne handlingsplanen inneholder 82 tiltak for å forebygge, avdekke og stoppe vold i nære relasjoner. Det arbeides med å få etablerte velferdstjenester til å prioritere tiltak mot vold og overgrep, samt å øke kunnskapen innenfor området. Andre mål fra

planen er å styrke samarbeid og koordinering (Justis- og beredskapsdepartementet 2021). Bredal (i Teigen-Fagerheim, 2021) fremhever det som problematisk at arbeidet mot vold i familien er organisert i to ulike handlingsplaner. Hun mener at æresrelatert vold og negativ sosial kontroll defineres som et integreringstema, mens det som foregår i resten av befolkningen defineres som vold i nære relasjoner. Målet med handlingsplanene er å gi et helhetlig og likeverdig tilbud, men forskeren mener at denne organiseringen i ulike handlingsplaner kan bidra til det motsatte, nemlig å undergrave en likeverdig og helhetlig politikk. Ifølge Bredal, burde det finnes kun en handlingsplan mot vold i nære relasjoner, en plan som omfatter vold i alle slags nære relasjoner og alle typer familier (Bredal i Teigen-Fagerheim, 2021).

1.2 Beskyttelse, krisesenter og sekundærbosetting

Å bli utsatt for vold, overgrep, kontroll og tvang kan både gi voldsutsatte både umiddelbar skade og samtidig ha en langsiktig negativ innvirkning på ens fysiske og psykiske helse. Det kan også påvirke den enkeltes deltakelse i utdanning, arbeids- og samfunnsliv. Dette kan igjen føre til en følelse av manglende tilhørighet og lav tillit til samfunnet, noe som på sikt kan lede til utenforskap, der flyktninger og personer med innvandrerbakgrunn er særlig sårbare. Vold i nære relasjoner og negativ sosial kontroll er både et vedvarende folkehelseproblem og et samfunnsproblem (Justis- og beredskapsdepartementet, 2017). Offentlige myndigheter har plikter å beskytte personer som lever i utrygghet og frykt, og tiltak i de ulike sektorene og på ulike forvaltningsnivåer skal bygge på oppdatert kunnskap (Kunnskapsdepartementet, 2021).

For personer med kort botid i Norge er terskelen for å be om hjelp ofte høy. Grunnene til at de ikke ber om hjelp kan være at de ikke har tilstrekkelig kjennskap til aktuelle tjenester, mangler norskkunnskaper, har lav tillit til myndighetene grunnet dårlige erfaringer i hjemlandet og/eller redsel for å miste oppholdstillatelsen (Bufdir, 2020). Det er derfor viktig at ansatte i asylmottak, introduksjonsprogram, voksenopplæring og NAV/flyktningetjeneste mfl. har nok kompetanse til å håndtere sakene som gjelder negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og vold i nære relasjoner. Nyankomne flyktninger i introduksjonsprogrammet som utsettes for vold fra ektefelle og/eller svigerforeldre, er særlig sårbare siden volden kan ha en negativ påvirkning på integreringsprosessen og føre til isolasjon fra resten av lokalsamfunnet. I noen tilfeller må deltakere i introduksjonsprogrammet som utsettes for vold i nære relasjoner, benytte seg av krisesentertilbudet når det ikke lenger er trygt å bo på samme sted som voldsutøver(e) (Bufdir, 2020). Asylsøkere som utsettes for vold og/eller trusler på ett asylmottak kan benytte krisesenter eller bli flyttet til et annet mottak.

Krisesentre er innkvartering for mennesker med behov for beskyttelse. Sentrene har også et dagtilbud der de som ikke bor på senteret kan få veiledning og praktisk bistand. Krisesentrene er den primære spesialiserte beskyttelses- og hjelpetjenesten for utsatte for vold i nære relasjoner, og det er totalt 44 krisesentre i Norge. Psykisk- og fysisk vold og trusler fra nåværende eller tidligere ektefelle eller samboer er den vanligste årsaken til at voksne oppsøker krisesentrene. Av beboerne på krisesenter i 2021 var det 34 prosent som oppgav at de hadde vært utsatt for negativ sosial kontroll og 10 prosent oppgav æresrelatert vold som årsak til å benytte krisesentertjenestene. De fleste beboerne var kvinner og barn, men det var også noen menn. I 2021 hadde 65 % av beboerne innvanderbakgrunn (Bufdir, 2021b).

Dersom en flyktning er i fare på grunn av risiko for vold i den kommunen hen er bosatt, kan vedkommende søke om flytting til en annen kommune for å komme i sikkerhet fra voldsutøver. Flytting til en annen kommune innenfor de første fem årene etter bosetting kalles *sekundærbosetting* og gjennomføres som hovedregel etter inngått avtale mellom de berørte kommunene. Det er mulig å flytte uten avtale, men da vil ikke den voldsutsatte være sikret de samme økonomiske rettighetene samt rett på introduksjonsprogram i ny kommune. Det er derfor hensiktsmessig at sekundærbosetting avtales mellom kommunene på forhånd. Nyankomne flyktninger som deltar i introduksjonsprogrammet og er bosatt i en kommune, forventes å bo i samme kommune til de har fullført introduksjonsprogrammet, noe som kan bety mellom to og fem år. Dette skyldes at den opprinnelige kommunen der flyktningen først bosettes mottar integreringstilskudd i fem år for å legge til rette for flyktningens bosettings- og introduksjonsprogram (Bufdir 2020, s. 27). I noen tilfeller er det vanskelig å få på plass avtaler om flytting mellom kommunene, særlig dersom store deler av integreringstilskuddet allerede er brukt opp i de første årene etter at personen ble bosatt i den første kommunen. Dersom sekundærbosetting ikke er mulig som sikkerhetstiltak, kan det bety at voldsutsatte blir stående uten trygge alternativer. En annen konsekvens kan være at voldsutsatte med barn oppholder seg svært lenge på krisesenter, noe som kan påvirke deltakelsen i introduksjonsprogram, skolegang eller barnehage negativt (Bufdir, 2020).

For personer over 18 år som utsettes for tvangsekteskap, æresrelatert vold og negativ sosial kontroll, finnes det også et nasjonalt bo- og hjelpetilbud for personer som er utsatt for tvangsekteskap, æresrelatert vold og negativ sosial kontroll (botilbudet)¹. Botilbudet koordineres av Bufdir ved Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll

¹ <https://ny.bufdir.no/vold/aeresrelatert/botilbud/>

(Kompetanseteamet), mens kommunene har ansvaret for driften. Botilbudet er både for personer som trenger et trygt sted å bo og for de som trenger oppfølging. Tilbudet er et tillegg til krisesentertilbudet, og beboerne kan bo i botilbudet i opptil ni måneder. For å få plass i botilbudet må personen ha oppholdstillatelse i Norge. Botilbudet hjelper beboerne i kontakt med blant annet politi, NAV, fastlege, psykisk helsevern og familievernkontor. I tillegg tilbys også miljøterapeutisk oppfølging og hjelp til å styrke sosiale nettverk (Nadim og Orupabo, 2014; Bufdir, 2021a). Per desember 2022 består boligtilbudet av 26 plasser, fordelt på leiligheter og kollektiv som er sikkerhetsklarert av politiet. I 2021 benyttet 31 personer seg av botilbudet, mot 39 i 2020, 30 personer i 2019 og 33 i 2018. I 2021 hadde de fleste bakgrunn fra Afghanistan, Irak og Pakistan, hvorav 26 var voksne og fem var barn. 22 av dem var kvinner og fire menn, og de voksne var mellom 18 og 35 år (Bufdir, 2022).

Kapittel 2. Tema, målgruppe og metode

Prosjektets fokus og målgruppe er nyankomne flyktninger og innvandrere som har vært utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner. Som definert i IMDiS (2021c) oppdragsbeskrivelse, refererer *nyankomne flyktninger og innvandrere* til asylsøkere, deltakere i introduksjonsprogrammet og deltakere på kurs i norsk og samfunnskunnskap som ikke deltar i introduksjonsprogrammet. Ifølge handlingsplanen *Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold (2021-2024)* har «personer mellom 18-55 år [...] rett og plikt til å delta i introduksjonsprogram dersom de er bosatt i kommunen etter avtale med integreringsmyndighetene og har fått innvilget en oppholdstillatelse som nevnt i Integreringsloven § 9» (Kunnskapsdepartementet, 2021, s. 19). I vår datainnsamling snakket noen av informantene om sine erfaringer med personer som kom som flyktninger eller innvandrere, men som kanskje ikke er nyankomne. Selv om vi har analysert disse utsagnene for å få et helhetsbilde, har vårt fokus vært på nyankomne flyktninger og innvandrere slik det er definert i oppdraget.

Vold i nære relasjoner er et begrep som omfatter ulike former for vold og overgrep. Begrepet dekker blant annet fysisk og psykisk vold og seksuelle og økonomiske overgrep. *Nære relasjoner* er definert som «nåværende eller tidligere ektefelle eller samboer, nåværende eller tidligere ektefelles eller samboers slektning i rett nedstigende linje, slektning i rett oppstigende linje, noen i sin husstand eller noen i sin omsorg» (NKVTS, 2018). Negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og tvangsekteskap kan være ulike former for vold. Selv om tvangsekteskap er en form for vold som krever særlig oppmerksomhet, vil det ikke være fokus for denne forskningen. *Negativ sosial kontroll* defineres som «press, tilsyn, trusler eller tvang som systematisk begrenser noens selvutfoldelse eller gjentatte ganger hindrer dem i å ta selvstendige valg om eget liv og fremtid» fra familiemedlemmer, slekt og/eller andre i samme etniske/religiøse miljø (Kunnskapsdepartementet, 2021, s. 8). Dette kan gjelde den enkeltes selvbestemmelse over egen identitet, kropp og seksualitet, frihet til å velge venner, fritidsaktiviteter, religion, påkledning, utdanning, jobb, partner og ektefelle samt mulighet til å be om helsehjelp. *Æresrelatert vold* er definert som vold utløst av familiens eller gruppens behov for å beskytte eller gjenopprette ære og omdømme. Æresrelatert vold forekommer i familier og grupper der enkeltpersoner forventes å følge kollektivets normer og regler står sterkt. Volden kan omfatte flere handlinger som negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, ydmykelse, trusler, utestenging og annen psykisk vold, fysisk vold og drap (Kunnskapsdepartementet, 2021).

I regjeringens handlingsplan mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold slås det fast at pårørende kan føle at de har et ansvar for å sikre at familien og gruppen har et godt omdømme. Det er imidlertid viktig å understreke at de som føler ansvar for å passe på at ulike normer og regler overholdes ikke

nødvendigvis er familiemedlemmer eller slektninger. Det kan også være personer som har samme etniske identitet eller kommer fra samme land. Det må derfor anerkjennes at også personer utenfor familiekretsen kan utøve negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. Selv om gutter og menn også kan utsettes for negativ sosial kontroll og æresrelatert vold, er det viktig å påpeke at jenter, kvinner og LHBTIQ+-personer er særlig sårbare.

Når det vises til målgruppen i denne forskningen, har vi brukt både «de som utsettes for vold» og «voldsutsatt». Volden vi refererer til er negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner.

I rapporten har vi valgt å bruke benevnelsen «hjelpetjenester» og «hjelpeapparat» om alle kommunale tjenester (flyktningtjenesten, barnevernet, introduksjonsprogrammet, helsestasjon og familierådgivningskontor), også inkludert andre tjenester som NAV, politi og krisesenter som er i førstelinjekontakt med flyktningene.

Informantene fra hjelpetjenestene som vi har intervjuet (se 2.2 Data og metode) blir i rapporten omtalt som informanter eller ansatte fra hjelpetjenester når det er flere fra ulike tjenester som har delt samme informasjon. I enkelte tilfeller når vi presenterer sitater fra våre informanter nevner vi hvilken tjeneste de kommer fra. Informantene fra ulike direktorat refereres til som fagpersoner fra statlige etater eller virksomheter.

2.1. Forskningsspørsmål

Som tidligere nevnt, har prosjektet to hovedspørsmål som begge etterfølges av underspørsmål. Det første forskningsspørsmålet er:

Hvordan kan oppfølgingen av nyankomne flyktninger og innvandrere som utsettes for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner styrkes?

Vi har sett nærmere på dette spørsmålet ved å stille følgende underspørsmål:

1. Hvilke behov for beskyttelse, bistand og oppfølging har nyankomne flyktninger og innvandrere som utsettes for vold og trusler?
2. Hvilke ekstra behov for beskyttelse, hjelp og oppfølging har flyktninger og innvandrere som identifiserer seg som LHBTIQ+ personer?
3. På hvilke måter skiller disse behovene seg fra behovene til andre voldsutsatt, men som ikke har innvandrerbakgrunn?
4. I hvilken grad opplever nyankomne flyktninger og innvandrere som er utsatt for vold at de blir likebehandlet med andre voldsutsatte uten innvandrerbakgrunn?

5. I hvilken grad har nyankomne flyktninger og innvandrere kunnskap om hjelpeordninger i Norge og ulike beskyttelsestiltak?
6. I hvilken grad ivaretas voldsutsattes behov i kommunene, på krisesentrene og i andre aktuelle tjenester?
7. Hvilke faktorer fremmer ivaretagelse av voldsutsattes behov for hjelp, beskyttelse og oppfølging?
8. Hvilke faktorer er til hinder for god ivaretagelse av voldsutsattes behov for hjelp, beskyttelse og oppfølging?
9. Hvilke faktorer er til hinder for at voldsutsatte får et trygt liv etter opphold på krisesenter?

Vårt andre hovedspørsmål er:

Hvordan kan det legges til rette for sekundærbosetting for dem som har vært utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner?

Underspørsmålene til dette forskningsspørsmålet er:

1. Hva er årsakene til at det kan være vanskelig å få til avtaler om sekundærbosetting mellom kommuner?
2. Hvilke erfaringer har ulike aktører (politi, kommuner, IMDi, UDI, asylmottak, krisesentre, Botilbudet og Kompetanseteamet) knyttet til sekundærbosetting?
3. Hva er utfordringene i samarbeidet mellom de ulike aktørene når det gjelder sekundærbosetting?
4. Hvordan håndterer aktørene disse utfordringene?
5. Hvilke eksempler finnes på en vellykket gjennomføring av sekundærbosetting og hva kan vi lære av disse?
6. Hvordan kan de involverte aktørene best legge til rette for sekundærbosetting?
7. Hvilke utfordringer er knyttet til sekundærbosetting dersom den voldsutsatte foreldereren deler foreldreansvaret med voldsutøver?
8. Hvordan kan IMDi, UDI og asylmottak bidra til at folk ikke bosettes i kommuner der de kan bli truet/utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner?

Svarene på disse spørsmålene har gitt oss funn som vil gi bedre forståelse av hvordan hjelpeapparatet kan styrkes for å ivareta behovene til nyankomne flyktninger og innvandrere som har vært utsatt for vold i nære relasjoner.

2.2. Data og metoder

For innsamling av data som kan bidra til dybdeforståelse har bruk av kvalitative forskningsmetoder vært avgjørende. Vi har også supplert funnene fra kvalitative metoder med et sammendrag av tilgjengelige kvantitative data.

Den første kvalitative metoden vi har brukt er **individuelle intervju**. Det er gjennomført semistrukturerte dybdeintervjuer med informanter der forskningsspørsmålene danner grunnlaget for utformingen av intervjuguidene. Underveis i intervjuene hadde vi mulighet til å stille flere og oppklarende spørsmål etter hvert, slik strukturen i semistrukturerte intervjuer tillater. Etter samtykke fra informantene ble noen av dem intervjuet på engelsk, mens de fleste intervjuer ble gjennomført på norsk. Noen av intervjuene med nyankomne flyktninger ble gjennomført i samarbeid med autoriserte tolker fra Nasjonalt tolkeregister.

Det ble gjennomført individuelle intervjuer med tre grupper av informanter: i) fagpersoner innen feltet som arbeider i statlige etater og virksomheter; ii) ansatte som jobber i hjelpeapparatet og som er i kontakt med nyankomne flyktninger og innvandrere; iii) nyankomne flyktninger som har vært utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og vold i nære relasjoner og som i tillegg har brukt tjenester fra krisesenter og/eller gjennomført en sekundærbosetting. I den første gruppen gjennomførte vi syv intervjuer med ansatte fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), Utlendingsdirektoratet (UDI), Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), Kompetanseteamet og Helsedirektoratet (Hdir). For å ivareta informantenes anonymitet, har vi ikke henvist til virksomheten hvor informanten arbeider når vi analyserer svarene deres og inkluderer direkte sitater. Av samme grunn oppgir vi heller ikke hvilken statlig etat eller virksomhet den enkelte informant hører til, kun at det er en informant eller fagperson fra en statlig etat eller virksomhet. I den andre gruppen gjennomførte vi 19 intervjuer med ansatte i tjenester i de større kommunene Oslo, Stavanger, Drammen og Trondheim, samt i de mellomstore og mindre kommunene Rælingen, Time og Steinkjer. Vi har gjennomført intervjuer med ansatte fra kommunale flyktningsjenester, krisesentre, voksenopplæring, helsestasjon, familievernkontorer, asylmottak, TryggEst og barnevernet. Vi har også intervjuet Skeiv Verden om behovene til voldsutsatte fra LHBTIQ+-miljøet. Vi prøvde å nå også andre frivillige organisasjoner med tanke på de ekstra behovene til denne sårbare gruppen, men oppnådde ikke kontakt.

Vi valgte Oslo, Stavanger og Trondheim siden de er storbyer som har en stor andel flyktninger og innvandrere bosatt, og dermed også har mange fra målgruppen. I tillegg har vi gjennomført intervjuer i mellomstore og mindre kommuner som ligger i geografisk nærhet til de tre storbyene. Spredning i både geografi og kommunestørrelse sikret at intervjuene fanget opp mulige ulikheter i det kommunale tilbudet og tiltakene rettet mot nyankomne flyktninger utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner. For å sikre anonymiteten til våre informanter, har vi brukt koder i stedet for navn på kommuner (M1, M2, etc.). Til slutt, i den siste intervjugruppen, hadde vi 9 intervjuer med flyktninger som har vært utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og/eller vold i nære relasjoner og brukt hjelpetjenester. Vi gjennomførte disse intervjuene i Oslo, Stavanger og Trondheim. Vi har brukt et tall for hver informant i denne gruppen.

Vi har også valgt **fokusgrupper** i datainnsamlingen. En fokusgruppe er et gruppeintervju med et lite antall nøyte utvalgte personer der målet er å samle inn data gjennom gruppeinteraksjon. Dette er en god metode som gir mulighet for utveksling av synspunkter og diskusjoner mellom ulike parter. Til dette prosjektet hadde vi tre fokusgrupper i Oslo i løpet av mai og juni 2022. Den første fokusgruppen fant sted med ansatte i politiet som har ansvar for å beskytte voldsutsatte. Vi hadde den andre fokusgruppesamtalen med ansatte fra tre ulike krisesentre i og rundt Oslo, der informantene fra det ene krisesentertilbudet senere valgte å trekke sitt samtykke til deltakelse. Til sist gjennomførte vi den tredje fokusgruppen med medlemmer av frivillige organisasjoner som arbeider innenfor feltet.

Datainnsamlingen er godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD).

Tabell 1: Dokumentasjon

Individuelt intervju	Ansatte i statlige etater og virksomheter	7	Januar – august 2022
Individuelt intervju	Ansatte i kommunale tjenester	19	Mars – september 2022
Individuelt intervju	Voldsutsatte flyktninger/målgruppe	9	Juni – september 2022
Fokusgruppe intervju	NGO-er, politi og krisesenter	3 (12)	Mai – juni 2022
Analyse av nettside	Gamvik kommunes krisesenter-nettside Oslo krisesenters nettside Helsenorge – «Vold og overgrep» Politiets nettside – «Vold i nære relasjoner»	4	August – september 2022
Sammendrag av tilgjengelige kvantitative data.	Bufdir 2021		Juni – september 2022

Tabell 2: Informanter og enheter fordelt på kommuner

		Enheter	Informanter
Små kommuner < 20 000 innbyggere M1, M2, M3 og M9	M2, M3	Flyktningtjenester	2 informanter
	M2	Barnevernet	1 informant
	M3	Introduksjonsprogram	1 informant
	M2, M9 (2)	Asylmottak	3 informanter
	M1, M3 (2)	Voldsutsatte flyktninger	3
Mellomstore kommuner < 50 000 innbyggere M4	M4	Introduksjonsprogram	2 informanter
	M4	Asylmottak	1 informant
Store kommuner > 50 000 innbyggere M5, M6, M7 og M8	M6, M7 (4)	Flyktningtjenester	5 informanter
	M6, M7	Introduksjonsprogram	2 informanter
	M5, M8,	Krisesenter	2 + fokusgruppe med 3 informanter
	M5, M6	Familierådgiving	2 informanter
	M5	Helsestasjon	1 informant
	M6	Asylmottak	1 informant
	M5	Politi	Fokusgruppe med 3 informanter
	M5	NGO's	Fokusgruppe med 6 informanter
	M5	NGO	1 informant
	M5, M7	TryggEst + Skeiv Verden	2 informanter
	M6 (3), M7 (3)	Voldsutsatte flyktninger	6 informanter
TOTAL			45 informanter

2.2.1. Annen datainnsamling

I tillegg til å bruke disse to kvalitative metodene har vi også inkludert et sammendrag av tilgjengelige kvantitative data om flyktninger og deres bruk av statlige krisesenter. Denne kvantitative delen gir en

oversikt over rapportens målgruppe og noen indikatorer på deres sårbarheter, sammenlignet med andre uten innvandrerbakgrunn. For å få en bedre forståelse av erfaringene til de som søker hjelp fra krisesentre har vi også gjennomført en analyse av fire offisielle nettsider (politiet², det nasjonale helsenettstedet³ og nettsidene til krisesentrene i Oslo kommune⁴ og Gamvik kommune⁵) som er viktige kilder til informasjon om vold og statlig beskyttelse på nettet. Mens de fleste som benytter seg av krisesentertjenestene blir henvist dit av andre instanser, mener vi at informasjon fra offisielle nettsider spiller en viktig rolle for å hjelpe voldsutsatte til å forstå sin egen situasjon. Særlig for de mest sårbare og isolerte gruppene kan tilgangen til informasjon begrenses til det de kan finne på internett. I hvilken grad behovene til ulike grupper blir møtt gjennom disse nettstedene diskuteres senere i rapporten.

2.2.2. Transkripsjon og analyse

Alle intervjuene er transkribert ordrett. Et fåtall av intervjuene ble gjennomført på engelsk, etter samtykke fra informantene. Direkte sitater fra disse intervjuene er oversatt til norsk. Alle informantene fikk informasjon om sine rettigheter i forkant av intervjuet og rapporten ble sendt for gjennomlesning til dem som bad om det. I tillegg er rapporten sendt for sitatsjekk til informantene i statlige etater og virksomheter, politiet og andre informanter som ønsket gjennomlesning. Dataene er analysert ved hjelp av en tematisk analyse der hovedtemaene er hentet fra forskningsspørsmålene, men der også andre temaer kom frem som en del av analysen. Hovedtemaene og undertemaene har også blitt brukt til å strukturere rapporten.

² <https://www.politiet.no/rad/vold-i-nare-relasjoner/>

³ <https://www.helsenorge.no/psykisk-helse/vold-og-overgrep/>

⁴ <https://www.oslokrisesenter.no/>

⁵ <https://www.gamvik.kommune.no/helse-og-omsorg/norasenteret-iks/>

Kapittel 3. Litteraturgjennomgang

Tema for rapporten er nyankomne flyktninger og innvandrere som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og vold i nære relasjoner og deres behov for beskyttelse. Dette kapitlet introduserer den generelle konteksten som dagens nyankomne flyktninger er en del av før vi går gjennom eksisterende litteratur innenfor tematikken. Avslutningsvis presenteres et sammendrag av eksisterende statistikk om bruk av krisesentertjenester, før det gis en kort gjennomgang av relevante nettsider relatert til nyankomne flyktingenes behov.

3.1. Nyankomne innvandrere og flyktninger

Ifølge SSB var det 819 356 innvandrere i Norge ved inngangen av 2022, og de utgjorde 15,1 prosent av befolkningen. Blant innvandrerne har 48,1 prosent bakgrunn fra andre land i Europa, 33,5 prosent med bakgrunn fra Asia og 14,1 prosent fra Afrika. Flyktninger og familiemedlemmer til flyktninger bosatt i Norge utgjør om lag 30 prosent av innvandrerbefolkningen (SSB, 2021). Selv om nyankomne flyktninger og innvandrere omtales som en gruppe i rapporten, er det viktig å understreke heterogeniteten i gruppen, for eksempel gjennom ulike språk, etniske grupper, kulturelle praksiser, utdanning og sosioøkonomisk bakgrunn. Den enkelte innvandrer står også overfor ulike sosiale, økonomiske og kulturelle forhold som igjen bidrar til varierende grad av sårbarhet gjennom migrasjonsprosessen (WHO 2018). Å forlate alt og bosette seg i et annet land med ulike og ukjente juridiske-, utdannings- og helsesystemer, nytt språk og andre kulturelle forventninger, krever en tilpasningsperiode.

Tilpasningsprosessen kan være særlig utfordrende for asylsøkere og flyktninger siden det er større sannsynlighet for at de har opplevd traumatiske opplevelser knyttet til ulike grader av konflikt, tortur eller forfølgelse. I tillegg går de gjennom den omfattende prosessen med å søke asyl før de må gjennom introduksjonsprogrammet, noe som kan oppleves krevende (Varvin, 2018). Mange innvandrere, og særlig flyktninger, kommer fra land rammet av fattigdom og konflikt, svake helsesystemer og høyt sykdomsnivå (WHO, 2018). Flyktninger, særlig kvinner og barn, er også mer utsatt for seksuell og kjønnsbasert vold både på reise og i transittland i hendene på politi, militæret eller grensepersonell, samt medreisende og smuglere (Langlois et al., 2016; Gerard og Pickering, 2014). Tidligere erfaringer og traumer kan også ha negativ innvirkning på opplevelsen av integreringsprosessen i det nye landet (Hunkler og Khourshed, 2019).

En stor andel av flyktingene i Norge kommer som asylsøkere, og for noen kan saksbehandlingstiden oppleves krevende og uforutsigbar. Forskning viser at lange asylprosedyrer har skadelige innvirkninger på asylsøkeres mentale og fysiske helse (Willmann-Robleda, 2020; Lien et al., 2019, Porter og Haslam, 2005; Stål et al., 2011; Weiss et al., 2017). Andre dokumenterte utfordringer som nyankomne

innvandrere, og særlig flyktninger, kan møte i destinasjonslandet er språk- og kommunikasjonsbarrierer og opplevelsen av rasisme og diskriminering fra lokalbefolkningen. De opplever også ofte økonomiske vanskeligheter forårsaket av ulike faktorer, for eksempel lav eller irrelevant utdanning og/eller mangel på arbeidserfaring som gjør det vanskelig å finne en jobb. Dette påvirker livssituasjonen deres ytterligere (Varvin, 2018; Lien et al., 2019; Djuve et al., 2017). Personer med innvandrerbakgrunn, inkludert flyktninger, er uforholdsmessig overrepresentert blant de i befolkningen som bor trangt og har liten plass. De opplever også ofte å bli skilt fra familiemedlemmer, noe som er utfordrende i seg selv, men som kan være enda mer krevende dersom familiemedlemmer forblir i en konfliktsituasjon. Disse faktorene, samt å ha opplevd traumer fra krig eller forfølgelse, kan ha en negativ innvirkning på nyankomne innvandreres psykiske og fysiske helse (Varvin, 2018; Lien et al., 2019).

I tillegg til det ovennevnte, kan også en midlertidig oppholdstillatelse i Norge bidra til økt usikkerhet og stress (Varvin, 2018; Willmann-Robleda, 2020). Alle disse utfordringene, samt tilpasning til et nytt samfunn med nye roller, normer og en ny kultur, kan være krevende for mange og kan føre til akkulturasjonsstress. Ulike generasjoner i familien kan være på ulike nivåer i tilpasningsprosessen, en prosess som ofte er forbundet med emosjonell angst og konflikt (Milner og Khawaja, 2010). Det kan også være utfordrende for innvandrerforeldre å oppdra barna sine i en ny kultur og i et nytt samfunn. Noen foreldre kan føle at barna blir «for norske» og mister tilknytningen til kulturen i hjemlandet. Samtidig kan individualismen i det norske samfunnet og liberale holdninger til seksualitet og bruk av rus oppleves truende for foreldre med annen kulturell bakgrunn. Samlet sett kan dette føre til at innvandrerforeldre prøver å kontrollere barna sine (Friberg og Bjørnset, 2019). Det er også verdt å nevne at det å leve i et samfunn med ulike kjønnsroller kan fremprovosere endringer i familiemedlemmers roller og status og forårsake familiekonflikter, til og med skilsmisse (Ryan, 2011; Al Ajlan, 2021).

3.2 Vold i nære relasjoner, negativ sosial kontroll og æresrelatert vold blant nyankomne flyktninger og innvandrere

De siste tiårene har vold i innvandrerfamilier vært i søkelyset både i offentlig og akademisk debatt. Tvangsekteskap og æresrelatert vold har fått særlig oppmerksomhet og ført til flere handlingsplaner og ulike forebyggende tiltak. Det er imidlertid lite forskning på negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og vold i nære relasjoner blant familier med innvandrerbakgrunn i Norge som gir detaljert kunnskap om omfanget og arten av volden.

Det finnes ulike levekårsundersøkelser (Vrålstad og Stabell Wiggen, 2016; Dalen og Pettersen, 2021; Løvgren et al., 2017; og publikasjoner fra NOVAs UngVold-undersøkelse⁶) som viser at innvandrerbefolkningen er mer utsatt for vold enn den øvrige del av befolkningen. Dette gjelder særlig vold uten synlige skader, det vil si psykisk vold og alvorlige trusler. Det er lavere rapportering av vold eller kriminalitet blant innvandrere enn befolkningen for øvrig (Vrålstad og Stabell Wiggen, 2016). Levekårsundersøkelsen blant innvandrere i Norge 2016 viser at opprinnelsesland har noe å si om hvem som er mest utsatt for vold, men undersøkelsen spesifiserer ikke på hvilke arenaer og i hvilke relasjoner det utøves. Den viser også at innvandrerkvinner er mer utsatt for vold enn innvandrer menn og kvinner med majoritetsbakgrunn (Vrålstad og Stabell Wiggen, 2016).

3.2.1 Sårbarhet blant kvinnelige flyktninger

I 2019 hadde over halvparten av beboerne på krisesentrene innvandrerbakgrunn (Bliksvær et al., 2019; Kiamanesh og Hauge, 2019), men det er lite forskning som forklarer denne overrepresentasjonen (Bredal, 2020). Det kan tyde på at kvinner med innvandrerbakgrunn opplever større grad av isolasjon som følge av lavere sysselsetting (enn innvandrer menn), redusert sosialt nettverk, lite kjennskap til landet, språket og hjelpetjenestene. Dette gjelder særlig nyankomne flyktninger og innvandrere (Bredal, 2020). Internasjonal forskning (Njie-Carr et al., 2021; Rees og Pease, 2007) viser at isolasjon (særlig blant nyankomne flyktninger) også er knyttet til sosial tilbaketrekning som kan relateres til posttraumatiske stressrelaterte lidelser. Frykt for rasistisk vold og trusler, svake språkkunnskaper og begrensede sosiale nettverk forverres ytterligere av fattigdom, som igjen forhindrer sosial integrasjon av en allerede isolert gruppe. Opplevelsen av isolasjon blant kvinnelige flyktninger hindrer dem i å få kunnskap om egne rettigheter og tjenester samt gjeldene lovverk som omhandler vold i nære relasjoner. Forskerne viser videre til at i noen tilfeller kan årsaken til vold i nære relasjoner være knyttet til flyktning- og bosettingsutfordringer. Erfaring med tortur og traumer fra krig eller forfølgelse har også blitt framholdt som en mulig årsak til alkoholisme, psykose og voldelig atferd (Njie-Carr et al., 2021; Rees og Pease, 2007). Påtvungen isolasjon av voldsutøver(e) kan samtidig oppleves som en annen form for overgrep mot nyankomne som lever med vold i nære relasjoner (Njie-Carr et al., 2021; Rees og Pease, 2007).

Voldshendelser i asylmottak har også vært knyttet til traumer fra konflikt og krig, dårlig psykisk helse, usikkerhet om bosted, trangbodhet, mangel på meningsfulle aktiviteter og økonomisk marginalisering (Thorbjørnsrud et al., 2014). Internasjonal forskning viser at arbeidsledighet blant mannlige flyktninger også kan føre til familiekonflikter og vold (Rees og Pease, 2007; Daoud, 2021; Njie-Carr et al., 2021). Å bli flyktning og arbeidsledig har stor negativ innvirkning på folks identitet og

⁶ <https://uni.oslomet.no/voldsprogrammet/publikasjoner/>

egenverd. Menn mister noen ganger sin status som forsørgere for familien samtidig som de kan oppleve at kvinner kan ha flere muligheter på arbeidsmarkedet og flere rettigheter. Dette kan ofte føre til utfordringer i forholdet (Rees og Pease, 2007; Daoud, 2021; Njie-Carr et al., 2021). En ny studie peker på en økning i skilsmisser blant syriske flyktninger i Tyskland og forklarer dette med at skilsmisser kan gi noen fordeler for kvinner i Tyskland. I motsetning til i Syria kan kvinner i Tyskland søke om skilsmisse «uten skyld», de kan beholde foreldre retten til barna sine og få støtte fra staten og samfunnet til å klare seg selv. For syriske menn derimot, kan skilsmisse bety et stort tap. Funn tyder på at der det forekommer vold mot ektefellen skyldes det ofte interessekonflikter rundt ekteskap og skilsmisse (Al Ajlan, 2021). Blant de nyankomne kan kvinner med innvandrerbakgrunn være en særlig sårbar gruppe, da de også kan oppleve kollektiv vold som medlem av svigerfamiliehusholdninger. Dette skjer oftest blant dem som kom til Norge gjennom ekteskap og familiegjening og som derfor har begrenset nettverk, med unntak av ektefellens familie. Kvinner i slike situasjoner er ofte økonomisk og praktisk avhengige av sin ektefelle og svigerforeldre. De har lite kunnskap om sitt nye land og hvordan de kan etablere et nytt liv uten storfamilien, noe som gjør det vanskelig for dem å forlate det voldelige forholdet (Bredal, 2020).

3.2.2. Seksuelle minoriteter blant flyktninger og innvandrere

Forskning viser at innvandrere som identifiserer seg som LHBTIQ+ også kan ha høy risiko for å oppleve ulike former for vold, blant annet seksuell vold, hatkriminalitet og psykisk og fysisk vold begått av nær eller utvidet familie både i hjemlandet og i Norge (Stubberud og Eggebø, 2020; Eggebø, Stubberud, og Karlstrøm, 2018). Eksponering for vold bør ses fra et interseksjonelt perspektiv som tar høyde for de ulike identitetene folk har. Det betyr at personer som tilhører «flere minoritetsgrupper risikerer å bli utsatt for flere ulike former for diskriminering og marginalisering» samt ulike former for vold (Stubberud og Eggebø, 2020, s. 108). I tillegg kommer noen innvandrere fra samfunn der brudd med hetero- og cis-normer ikke er akseptert, og der det til og med kan være straffbart å ha forhold til noen fra samme kjønn. Mange av dem har opplevd ulike former for vold systematisk knyttet til sin seksuelle orientering eller kjønnsidentitet i hjemlandet, noe som fører til at de flykter til Norge eller andre land for å søke om beskyttelse (Eggebø, Stubberud og Karlstrøm, 2018). Noen asylsøkere og flyktninger som identifiserer seg som LHBTIQ+ søker om beskyttelse fra forfølgelse eller vold på grunn av deres seksuelle legning eller kjønnsorientering. De er i en særlig sårbar situasjon siden deres seksuelle legning eller kjønnsorientering vanskelig kan bevises, og derfor kan gjøre det krevende for dem å få innvilget asyl eller beskyttelse. Dette kan derfor bidra til usikkerhet om deres oppholdsstats i Norge. Dersom de også tilhører en etnisk eller religiøs gruppe som opplever diskriminering (som for eksempel muslimer), vil de være ytterligere sårbare (Stubberud og Eggebø, 2020). I tillegg kan LHBTIQ+ personer

med innvandrerbakgrunn også ofte oppleve diskriminering både på arbeidsmarkedet og i boligmarkedet, samt en følelse av sosial ekskludering, som igjen fører til økonomisk marginalisering.

3.2.3. Vold i nære relasjoner, negativ sosial kontroll og æresrelatert vold blant unge innvandrere

Levekårsundersøkelsen blant innvandrere i 2016 fra SSB har pekt på at unge innvandrere mellom 16 og 24 år er særlig utsatt for vold og trusler, inkludert vold i nære relasjoner (Vrålstad og Stabell Wiggen, 2016). De er mer utsatt for vold enn både innvandrere i aldersgruppen 25-39 år og ungdom uten innvandrerbakgrunn. Dette gjelder aller mest vold uten synlige skader (Vrålstad og Stabell Wiggen, 2016). Når det gjelder barn og unge i skolealder kan negativ sosial kontroll være preget av ulike begrensninger pålagt av foreldre eller andre i familien, for eksempel å ikke la ungdom være sammen med personer av det motsatte kjønn eller delta i aktiviteter utenfor skolen (Smette, Hyggen, and Bredal, 2021). Forskning viser at i noen tilfeller kan høy grad av kontroll fra foreldre og andre familiemedlemmer være en av forløperne til æresrelatert vold. Foreldrepraksis preget av sterk kontroll kan øke risikoen for vold i nære relasjoner (Augusti og Hafstad, 2020).

Selv om gutter også kan oppleve negativ sosial kontroll har forskere funnet at det er jenter som er mest utsatt for dette, noe som ofte henger sammen den kulturelle forventningen av seksuell avholdenhet før ekteskapet og familiens omdømme (Smette, Hyggen og Bredal, 2021). Forskning viser at jenter med bakgrunn fra land utenfor Europa ofte opplever redusert selvbestemmelse (Hafstad og Augusti 2019; Friberg og Bjørnset, 2019). Studier viser også at en del innvandrergrupper i Norge har et mer konservativt syn på forholdet mellom kjønnene, særlig for jenter, enn den øvrige befolkningen. Dette betyr at jenter, oftere enn gutter, ikke får være sammen med noen av motsatt kjønn på fritiden uten at en voksen er til stede (Friberg og Bjørnset, 2019; Smette, Hyggen og Bredal, 2021). Gutter kan også oppleve press på å utøve negativ sosial kontroll overfor søsken. I tillegg kan unge LHBTIQ+-personer av alle kjønn bli utsatt for negativ sosial kontroll og æresrelatert vold på grunn av sin seksuelle orientering (IMDi, 2021b). Noen innvandrerforeldre kommer fra land der en annen seksuell orientering eller kjønnsidentitet utover den heteroseksuelle ikke aksepteres. Friberg og Bjørnset (2019) finner at unge med foreldre født i Pakistan, Somalia og Sri Lanka har større sannsynlighet for å oppleve negativ sosial kontroll enn unge med innvandrerbakgrunn fra andre land. I tillegg pekes det på at utenlandsfødte ungdommer bosatt i Norge kan være mer utsatt for negativ sosial kontroll enn norskfødte med innvandrerforeldre. Forskerne nevner også at ungdom med foreldre som er mer religiøse, og har en sterkere tilknytning og tilhørighet til hjemlandet, rapporterer om erfaringer med strengere kontroll fra foreldrene (Friberg og Bjørnset, 2019). Tilknytningen og tilhørigheten til hjemlandet kan ha sammenheng med at flere barn og unge med innvandrerbakgrunn inngår i

transnasjonale familier der medlemmer av storfamilien som bor i andre land også kan påvirke oppveksten til barna i Norge. Barn og unge kan oppleve press om å følge storfamiliens normer og forventninger. Noen barn og unge har opplevd å bli sendt til utlandet mot sin vilje, der de ble utsatt for frihetsberøvelse, kjønnslemlestelse eller tvangsekteskap. Eksempler på negativ sosial kontroll kan være familiens eller andres innflytelse på valg av partner og tidspunkt for ekteskap eller forlovelse. En undersøkelse fra SSB viser at 11 prosent av innvandrerbefolkningen som er under 40 år og som er gift eller forlovet, oppgir at andre hadde stor innflytelse på valg av ektefelle (IMDi, 2021b). En annen studie viser at foreldrenes restriksjoner på jenter med flerkulturell bakgrunn ikke ser ut til å avta når jenter når modenhetsalderen (Smette, Hyggen og Bredal, 2021).

3.3 Nasjonal statistikk over krisesenterbrukere med innvandrerbakgrunn

3.3.1 Tilgjengelige data fra Bufdir

Som en del av kartleggingen har vi hentet ut relevant statistikk fra krisesentrenes brukerregisterdata. Brukerregistrering på krisesentrene inneholder omfattende informasjon, inkludert grunnleggende demografisk informasjon, hvilke tjenester som henviste brukerne til krisesentre, botid, ansettelsesstatus, voldserfaringer og utfallet av opphold eller annen bistand fra krisesenteret.

Det samlede datasettet om brukere av krisesentre i Norge forvaltes av Bufdir, som årlig publiserer statistikk over brukere. De siste dataene (frem til skrivende stund) er fra året 2021 (Bufdir, 2021). Data tilbake til 2014 er også tilgjengelig for publikum. Krisesentrene registrerer ikke data om brukernes juridiske status (for eksempel flyktningstatus), opprinnelsesland eller ankomstår til Norge. De samler imidlertid inn data om hvordan brukerne kom i kontakt med krisesenteret. For noen har kontakten vært gjennom flyktningstjenesten, og vi kan da bare anta at de har flyktningbakgrunn. Nedenfor presenteres hovedtall fra Bufdir over brukerne som kom til krisesenteret via flyktningstjenestene:

1. Andelen beboere som kom i kontakt med krisesentre fra flyktningstjenesten fra 2012 – 2021 holder seg stabil på 2-3 %, som tilsvarer mellom 33 – 55 personer.
2. Andelen beboere som har etablert kontakt med flyktningstjenesten under oppholdet har også ligget på 3-4 prosent siden 2015.

3.3.2 Krisesenterbeboere og dagbrukere med innvandrerbakgrunn

Bufdirs oversikt over beboerne på krisesentrene (Bufdir, 25. november 2022) har også en egen seksjon som har statistikk over beboere med innvandrerbakgrunn. Selv om dette ikke direkte refererer til nyankomne flyktninger, ønsker vi å trekke frem følgende statistikk fra 2021 som kan tjene som bakteppe for forskjellene i egenskaper og erfaringer mellom beboere med og uten innvandrerbakgrunn:

Fra siste årsoversikt (Bufdir, 25. november 2022) har 65 prosent av de 1050 beboerne på krisesentrene i 2021 innvandrerbakgrunn og er i hovedsak kvinner (>91 %). Oversikten gir følgende detaljerte profil av bosatte med innvandrerbakgrunn:

Sammenlignet med andre beboere uten innvandrerbakgrunn er de med innvandrerbakgrunn:

- yngre (alder 34 mot 39 i gjennomsnitt)
- mer sannsynlig ansatt i deltidsjobb (19 % vs. 12 %) og mindre sannsynlig ansatt i en heltidsjobbs (16 % vs. 24%)
- Jobber mer sannsynlig hjemmefra (8 % mot 1 %); i utdanning (21 % mot 8 %) og deltakelse i kurs (12 % vs. 0 %)
- mindre sannsynlig mottakere av sosiale ytelser (25 % vs. 55 %)
- mer sannsynlig gift eller registrert med en partner (52 % vs. 21 %)
- Større sannsynlighet for at de tar barn med seg til krisesenteret (52 % mot 33 %)
- det er mindre sannsynlig at de også rapporterer permanente fysiske eller psykiske funksjonshemninger (16 % vs. 50 %)
- det er litt større sannsynlighet at de er nye brukere av krisesentre (63 % vs. 58 %).

Oversikten viser også at i løpet av de siste 13 årene har beboere med innvandrerbakgrunn i gjennomsnitt oppholdt seg lenger på krisesenteret sammenlignet med beboere uten innvandrerbakgrunn:

Tabell 3: Opphold på krisesenter 2008 - 2021

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Beboere med innvandrerbakgrunn	36	36	35	32	37	34	33	35	33	34	35	34	33	31
Beboere uten innvandrerbakgrunn	22	22	24	22	22	21	23	23	24	22	22	24	21	21

Om volden som oppleves av beboere **med** innvandringsbakgrunn har 2021-oversikten følgende funn sammenlignet med de andre beboerne **uten** innvandringsbakgrunn:

- Henvendelsene er knyttet til æresrelatert vold (10 %), tvangsekteskap (1 %) og menneskehandel (2%), mens slike henvendelser nesten ikke finnes blant beboerne uten innvandrerbakgrunn (<1 %)
- Flere av dem rapporterer også eksponering av negativ sosial kontroll (37 % mot 30%)
- Færre med innvandrerbakgrunn rapporterer om materiell vold (20 % mot 27 %)
- Det er klart færre med innvandrerbakgrunn som rapporterer at gjerningspersonen var beruset (33 % mot 60 %)
- Hos voldsutsatte med innvandrerbakgrunn er mer sannsynlig at voldsutøver er nåværende ektefelle eller samboer (67 % mot 61 %) og foreldre (13 % mot 5 %)
- Flere av dem blir utsatt for flere gjerningspersoner (18 % mot 10 %)
- Flere voldsutsatte med innvandrerbakgrunn returnerte til voldsutøver (19 % mot 13 %), flere gjorde det av hensyn til barna (17 % mot 7 %) og noen gjorde det på grunn av manglende oppholdsstatus (7 %).
- Når det gjelder tjenestene og hjelpen de fikk, peker rapporten på at de med innvandrerbakgrunn også har fått mer bistand fra NAV, barnevernet og familievernet enn andre brukere. Derimot blir færre med innvandrerbakgrunn satt i kontakt med psykisk helsevern, sykehus, rusomsorg og hjemmebaserte kommunale tjenester.

Bufdir (2021b) leverer også data om dagbrukere av krisesentertjenester. Tallene fra 2021 viser at 39 prosent av dagbrukere uten tidligere erfaring fra krisesenter, har innvandrerbakgrunn. Rapporten om dagbrukere gir en tilsvarende sammenligning mellom de med innvandrerbakgrunn og de uten² og mønstrene er stort sett like. Rapporten om dagbrukerne peker på at 40 prosent av dagbrukere med innvandrerbakgrunn har bodd på krisesenter tidligere, sammenlignet med 20 prosent av andre dagbrukere. Ifølge rapporten (2021b) er dette en indikator på at krisesenteret er særlig viktig i oppfølgingen av reetableringsfasen for beboere med innvandrerbakgrunn.

3.3.3 Oppsummering

Oppsummeringen av statistikken over beboere og dagbrukere på krisesentrene viser at voldsutsatte med innvandrerbakgrunn generelt er mer sårbare enn de uten innvandrerbakgrunn. Statistikken ser ut til å peke på større avhengighet av ektefelle både når det gjelder økonomi, levekår, sivilstand og bostedstatus, samtidig som den viser stor risiko for negativ sosial kontroll og stort behov for støtte fra hjelpeapparatet. Disse erfaringene er også i tråd med funn fra eksisterende studier om flyktninger.

<3.4 Innholdsanalyse av nettsteder for de som opplever vold i nære relasjoner

For å nå målet om forskningsbasert kunnskap for å styrke hjelpetjenestene for nyankomne flyktninger og deres familier, så vi det som viktig å også inkludere en gjennomgang av noen få offisielle nettsider

som kan være viktige informasjonskilder for voldsutsatte for vold i nære relasjoner i Norge. Offisielle nettsider gir gratis informasjon og kan derfor være viktig informasjonskilder for nyankomne flyktninger med behov for beskyttelse i Norge. Flyktninger opplever høy ustabilitet når det gjelder å få tilgang til nyheter og personlig informasjon, forskere har kalt det for informasjonsprekaritet. Det betyr at ustabiliteten gjør dem sårbare for feilinformasjon, stereotyper og rykter som påvirker deres økonomiske og sosiale kapital (Mancini et al., 2019). Andre har vist at det å få riktig informasjon (også om helsesystemet) bidrar til flyktningers motstandsdyktighet (resilience) (Lloyd, 2014). Informasjon og kommunikasjonsteknologi (IKT) har også blitt hevdet å bidra til informasjon og derfor til sosial inkludering av flyktninger. Ikke alle flyktninger er i stand til å få tilgang til riktig informasjon og IKT. Ofte er språk, høy digitalisering i vertslandet og/eller lav inntekt barrierer mot å tilegne seg nødvendig informasjon og dermed også større grad av integrering (Alam og Imran, 2015).

Vi har valgt fire ulike nettsider ^{7 8 9} som alle inneholder informasjon rettet mot voldsutsatte, og vi vil i det følgende fremheve noen observasjoner (se vedlegg for hele analysen).

I de to nasjonale nettsidene fra politiet og helsemyndighetene ser vi et stort spekter av informasjon som tilbys og er rettet mot ulike sårbare grupper. På politiets nettsider finnes for eksempel informasjon om ulike typer vold i nære relasjoner. Nettsidene har en egen seksjon om «Tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og streng negativ sosial kontroll» og det er lenker til Røde Kors telefon for tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, Bufdir, IMDi og UNG.no (for ungdom). Kontaktnummeret er også lett å finne. Helse Norges nettsider er like informative. Når det gjelder språk derimot, er disse to nettstedene kun tilgjengelige på norsk, samisk og engelsk. Sidene inneholder også en lenke til nettsiden www.dinutvei.no, *Nasjonal veiviser ved vold og overgrep*, som er et nettsted utarbeidet av Nasjonalt kompetansesenter for vold og traumatisk stress (NKVTS). Dette nettstedet er tilgjengelig på 15 språk (norsk, samisk, engelsk, somalisk, arabisk, spansk, farsi, fransk, kurdisk, polsk, russisk, thai, tyrkisk, ukrainsk og urdu), selv om det er noe mindre informasjon som tilbys på disse andre språkene.

Nettsidene til de to krisesentrene ble valgt for å vise den mulige forskjellen mellom den informasjonen som umiddelbart er tilgjengelig for de som bor i større byer, til forskjell fra de som bor i mindre kommuner. Den veldesignede, målrettede og informative nettsiden til Oslo Krisesenter kan i stor grad gjenspeile ressursene som legges ned i krisesentertjenestene i hovedstaden. Ressurssterke brukere

⁷ <https://www.politiet.no/rad/vold-og-overgrep/>

⁸ <https://www.helsenorge.no/psykisk-helse/vold-og-overgrep>

⁹ <https://www.gamvik.kommune.no/helse-og-omsorg/norasenteret-iks/> og <https://www.oslokrisesenter.no/>

med digitale ferdigheter og norskkunnskaper vil sannsynligvis finne nyttig informasjon på Oslo krisesenters nettsider. Nettstedet virker å være designet med tanke på voldsutsattes behov og teksten er skrevet på et enkelt og lettlest språk, direkte adressert til brukerne.

Nettsiden til krisesenteret som betjener Gamvik kommune og andre østkommuner i Finnmark ser ut til å bare være en enkelt side som kun inneholder administrativ informasjon og standard kontaktinformasjon. Det er ingen lenke til andre nettsteder for ytterligere informasjon, og det er heller ikke muligheter for andre språk. Dette betyr at de som bor i utkantregioner eller mindre kommuner vil finne ganske begrenset informasjonen om temaet relatert til lokale forhold der de er bosatt.

Det er også viktig å påpeke at en nyankommen flyktning eller innvandrer trolig ikke vil kjenne til de norske begrepene «vold» eller «krisesenter» og derfor heller ikke bruker disse søkeordene når de leter etter informasjon på internett. Det er utenfor rammen av denne analysen å undersøke de mest sannsynlige måtene denne gruppen får tilgang til digital informasjon på, men det kan være verdt å forske videre på hvordan denne gruppen søker etter informasjon på nettet for slik å øke tilgangen til korrekt offisiell informasjon.

Kapittel 4. Beskyttelsesbehov blant nyankomne flyktninger som er utsatt for vold

Dette kapitlet beskriver behovene for beskyttelse til nyankomne flyktninger som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner. Vi presenterer først gruppens generelle behov for informasjon og psykisk helsehjelp, inkludert traumebehandling. I tillegg ser vi på de felles utfordringene denne gruppen møter når det gjelder å søke bistand fra hjelpetjenestene. For å tydeliggjøre behovene til målgruppen er det nødvendig å minne om at flyktninger ikke er en homogen gruppe og andre halvdel av dette kapitlet tar for seg behov og særlige hensyn til ulike undergrupper. Vi har et eget avsnitt som svarer på forskningsspørsmålene våre om LHBTIQ+-personer. I kapitlets siste avsnitt drøfter vi andre faktorer som informantene tok opp i intervjuene og som illustrerer ytterligere sårbarheter hos noen i målgruppen.

4.1 Opplevelsen av negativ sosial kontroll blant nyankomne flyktninger

4.1.1. Tegn på negativ sosial kontroll observert av ansatte i hjelpeapparatet

Negativ sosial kontroll et relativt nytt tema i den offentlige debatten om innvandring og integrering i Norge (Holtan, 2019). Debattene om negativ sosial kontroll, særlig rettet mot minoritetskvinner, har vært preget av motstridende syn på feminisme og antirasisme. Et sentralt tema, særlig for kvinner med muslimsk bakgrunn som deltar i disse debattene, er hvordan de ikke ønsker at deres erfaringer skal brukes til å legitimere diskriminerende diskurser (Holtan 2019, s. 12). Mens negativ sosial kontroll på den ene siden kan utgjøre en reell trussel mot sikkerheten og autonomien til de individer som er utsatt for det, kan diskursene rundt negativ sosial kontroll på den annen side også føre til ytterligere stereotypisering av visse kulturer og diskriminere medlemmene av disse gruppene. I de følgende avsnittene vil vi vise til tilfeller der våre informanter snakket om negativ sosial kontroll i noen etniske grupper. Observasjonene under kan illustrere utfordringer i arbeidet med å avdekke negativ sosial kontroll gjennom observasjoner som også kan være påvirket av stereotyper og egne tolkninger.

Ansatte i kommunale tjenester fortalte i intervjuene at de har observert flere tilfeller av negativ sosial kontroll blant nyankomne flyktninger. En lærer i voksenopplæringen i M4 kommune fortalte hvordan hun tolket noen tegn som negativ sosial kontroll i klasserommet og hvordan dette også påvirket læringsutbytte til deltakerne på en negativ måte. Det kunne gi utslag i at noen elever, som var nyankomne flyktninger eller innvandrere, ikke ønsket ikke å si noe i klasserommet fordi de da fryktet at de ville bli kritisert eller bli snakket om etterpå. I stedet vil de prøve å holde tilbake og se hva andre gjorde. Ifølge denne ansatte var det tidligere enslige eritreiske kvinner som ble utsatt for denne type negativ sosial kontroll i klasserommet, men at hun nylig også hadde observert flere av de samme

problemene også blant syriske studenter. Den ansatte fortalte at når tilfeller av negativ sosial kontroll ble observert i klassen prøvde lærerne å løse dette ved å snakke med deltakerne. Erfaringen var da at situasjonen ble bedre i klasserommet etterpå. Men, som den ansatte påpekte, hva når den negative sosiale kontrollen fortsetter andre steder, som for eksempel: «i barnehagen når de henter barna sine, i butikken om ettermiddagen når de handler, og de som føler frykt i hjemmet, fordi det står biler utenfor og ser på» (ansatt, M4 kommune).

4.1.2. Vold i nære relasjoner etter introduksjonsprogrammet

I våre intervjuer ble det flere ganger påpekt at det ofte dukker opp ekstra beskyttelsesbehov etter endt introduksjonsprogram. Ifølge en fagperson fra en statlig etat begynner volden, eller øker i omfang, ofte etter endt introduksjonsprogram, noe også informanter som hadde vært utsatt for vold kunne bekrefte. Under introduksjonsprogrammet er flyktningene opptatt med opplæringen og bosetting med tilpasninger til et nytt land og nye systemer. Fagpersonen hadde observert at hos mange begynner traumene å komme mer frem etter en tid, og graden av vold og kontroll kan dermed øke gradvis, noe som forskning også bekrefter (Ghumman et al, 2016). En ansatt ved krisesenteret i M5 kommune påpekte at også ut fra hennes erfaring hadde de fleste flyktningene som kom til krisesenteret allerede vært bosatt i kommunen en stund. Hun trodde det skyldes at selv om noen av flyktningene kanskje allerede ved ankomsten til Norge hadde vært utsatt for vold i nære relasjoner, var volden bare en del av mange utfordringer de måtte løse i etableringsfasen. Først etter et par år, når flyktningene er i gang med integreringsprosessen og forstår mer hvordan ting henger sammen begynner voldsutsatte å tenke på å få støtte for problemene i hjemmet. Denne endringen kan også skyldes at de har fått informasjon gjennom introduksjonsprogrammet, begynner å forstå egne rettigheter og identifiserer dermed volden som noe mer alvorlig. Informantene fra flyktingetjenestene mente at dette ofte skjedde etter de var ferdig med introduksjonsprogrammet, men at de på dette tidspunktet hadde mistet kontakten med lærer, programrådgiver/flyktingkonsulent og andre på eventuelle praksisplasser. Dette ble av våre informanter fremhevet som en av årsakene til at det er vanskelig å melde fra om voldshendelser.

4.2 Behov for informasjon om vold i nære relasjoner og tilgjengelige beskyttelsestiltak

I henhold til forvaltningsloven §§ 11 og 17 skal deltakerne i introduksjonsprogrammet få informasjon og veiledning slik at de kan ta informerte valg (Justisdepartementet, 2016). Når det gjelder personer som utsettes for vold i nære relasjoner og negativ sosial kontroll er det viktig å informere dem om deres rettigheter til beskyttelse, hvilke tjenester som er tilgjengelige for å beskytte og støtte dem samt hvem de kan kontakte ved behov. I våre intervjuer med fagfolk fra statlige institusjoner ble informasjon trukket frem som det største behovet til nyankomne flyktningene som utsettes for ulike former for

vold i nære relasjoner. I tillegg ble det under vår fokusgruppediskusjon med ansatte ved krisesenteret også påpekt at voldsutsatte kan ha mange misoppfatninger om prosessen og konsekvensene av å anmelde vold til politiet. Nyankomne flyktninger mangler ofte forståelse av det norske systemet, ikke bare hjelpetjenestene for beskyttelse, men også velferdstjenester, skattesystemet og helse- og rettsvesen. De påpekte at den manglende generelle kunnskapen om hvordan det offentlige systemet fungerer blir en betydelig barriere for å søke og motta hjelp.

Tidligere forskning har vist at innvandrerfamilier føler seg umyndiggjort i møte med velferdsordningene i Norge, «som de oppfatter som kontrollerende gjennom overdreven overvåking av innvandrerforeldres foreldrepraksis» (Tembo et al. 2021, s. 492). Forskning hevder at særlig innvandreres møte med det norske barnevernet og normene i dette systemet kan være et sjokk og har ført til uttrykt mistillit til barnevernet (Friberg og Bjørnset, 2019; Fylkesnes et al., 2015; Korzeniewska et al., 2019). I intervjuene mente noen av våre informanter fra både statlige og kommunale tjenester at de nyankomne innvandreres mistillit til barnevernet kunne tolkes som manglende kunnskap om tjenestene. En fagperson fra en statlig etat fortalte at det blant mange innvandrerfamilier fortsatt er vanlig å frykte for å miste barna sine til barnevernet dersom de søker bistand fra offentlige tjenester. Til tross for at migrantene blir tilbudt informasjonen direkte av myndighetene, vil de ikke stole på den. Dette bekreftes av våre intervjuer med flyktingene som hadde hørt mange rykter om barnevernet fra bekjente, rykter som etter hvert viste seg å ikke være sanne. Flere av flyktingene vi snakket med fortalte at frykten for barnevernet også ble brukt av ektefelle for å hindre dem i å melde fra om familievold. En av våre informanter fortalte at hun var overrasket over hvordan barneverntjenesten hadde hjulpet dem med å løse familiekonflikter (flykting 2), noe som tyder på at hun tidligere ikke tenkte på barnevernet som en institusjon som yter den type bistand.

4.2.1 Behov for tolk

En viktig del av informasjonsbehovet er nødvendigheten av å gi informasjon på et språk som nyankomne flyktninger behersker. Informantene fra både hjelpeapparatet og de frivillige organisasjonene la vekt på behovet for informasjon på det språket som nyankomne flyktninger snakker for å sikre at informasjonen når frem. Bruk av tolk er et tiltak som i mange tilfeller vil være nødvendig for å sikre flyktingers deltakelse i reell forstand, og introduksjonsloven pålegger også kommunen å foreta en vurdering av behovet for tolk ved hver kartleggingssamtale (IMDi, 2009). Bruk av tolk blir særlig viktig når flyktingene bosettes i en kommune der få snakker deres språk.

For de som har lavere utdanning, eller som er analfabeter, kan det være særlig vanskelig å forstå hvilke beskyttelsestiltak som finnes. For denne gruppen kan det ta mye lengre tid å forstå informasjonen om hvor de kan søke beskyttelse og hjelp dersom de opplever vold. Nyankomne flyktninger, og særlig

kvinner, kan ofte trenge ekstra støtte for å forstå hjelpetjenestens rolle og hvilken bistand tjenestene kan yte. Vi vil peke på at økt bruk av tolk samt samarbeid med lokale etniske eller religiøse samfunn kan være avgjørende faktorer for å gi den ekstra nødvendige støtten. Det er viktig at tjenestene bruker tolk i møte med nyankomne flyktninger, særlig når samtalene omhandler sensitive temaer. Slik kan en sikre at flyktningene får all nødvendig informasjon om systemet og rettighetene deres, noe som igjen kan bidra til å bygge tillit til myndighetene. Dette diskuteres mer utførlig i kapittel 5.

4.3 Behov for traumebehandling

Flere studier har så langt rapportert lavere utnyttelse av psykisk helsevern i flere innvandrergupper sammenlignet med majoritetsbefolkningen (Kale og Hjelde, 2007). Flyktninger er en sårbar gruppe siden flere har vært utsatt for belastninger både før og etter de kom til Norge. Disse belastningene kan ha en negativ påvirkning på helsen og «depresjon, posttraumatisk stresslidelse og angstlidelser har vist seg å være mer utbredt blant flyktninger enn arbeidsinnvandrere» (Kale og Hjelde, 2007 s. 8). En problemstilling som flere av våre informanter trakk frem, er behovet for å ivareta de psykiske helsebehovene til nyankomne flyktninger kort tid etter ankomst. På grunn av sine erfaringer før, under og etter migrasjon, har flyktninger en høyere forekomst av visse psykiske helseproblemer enn sammenlignet med resten av befolkningen (Richter et al., 2018, Straiton et al., 2017). Flyktningene kan ha vært på flukt i lang tid og har hatt utfordrende opplevelser underveis som påvirker deres nåværende psykiske helse. Ifølge en nyere studie hadde 33 prosent av syriske flyktninger i Norge og Libanon symptomer som tydet på angst eller depresjon, i tillegg var det 7 prosent som rapporterte symptomer på posttraumatisk stresslidelse (Strømme et al., 2020). Generelt har flyktninger og andre innvandrere dårligere tilgang til helsetjenester, blant annet på grunn av språkbarrierer (Lebano et al., 2020). For familier som kommer fra krig og konflikt kan traumene få stor betydning for deres liv i Norge. En fagperson fra en statlig etat understreket viktigheten av å bearbeide og behandle de traumatiske opplevelsene voldsutsatte har opplevd før de kom til Norge. Hun argumenterte for at nyankomne flyktningfamilier først trenger tid for å føle seg trygge før man senere kan åpne muligheten for å snakke om andre og mer vanskelige ting. Hun tror at folk stort sett glemmer hvor traumatisk det er å flykte fra et land og hva det gjør med familier:

Først av alt må du gjøre dem trygge. De kommer til et nytt land og du må berolige dem. De må veiledes om sine rettigheter, hva slags hjelp familien kan få. Det handler også om mannen som trenger hjelp, fordi det også er viktig å huske her, en mann som kommer hit og helt mister sin autoritet ... Det gjør noe med psyken. Du må tenke helhetlig her. Da må vi kunne veilede dem på en slik måte at det er mulig å få hjelp. (fagperson, statlig etat)

Denne informanten foreslo at de som jobber i tjenester rettet mot nyankomne flyktninger må lære hvilke tegn de skal se etter for å avdekke dårlig psykisk helse. Hun påpekte også at det er behov for å se helhetlig på den psykiske helsen til hele familien, inkludert voldsutøver og hens historie, for å forstå de mulige traumene som har forårsaket volden i utgangspunktet. Forskning viser at dårlig psykisk helse kan påvirke familiedynamikken og øke risikoen for vold i nære relasjoner (Njie-Carr et al., 2021; Rees og Pease, 2007). Dette gjør at det er behov for kompetanse blant helsepersonell og andre tjenesteytere for å kunne identifisere, avdekke og følge opp psykiske plager hos nyankomne flyktninger. Dette diskuteres mer utførlig i kapittel 5.

4.4 Barrierer mot å søke hjelp

For mange nyankomne flyktninger, som er utsatt for vold i nære relasjoner, kan det være vanskelig å søke hjelp. I dette avsnittet utdyper vi ulike barrierene mot å søke hjelp.

4.4.1 Isolasjon pålagt av voldsutøver og sårbarhet for manipulasjon

I flere av sakene som våre informanter fortalte om, førte isolasjon av voldsutsatte til en negativ spiral av manipulasjon slik at den som var utsatt for vold ble mer og mer avhengig av voldsutøveren. Dette førte til at det ble enda vanskeligere å søke hjelp.

Noen informanter fortalte om tilfeller der voldsutøver truet ektefellen med at dersom hun snakket med noen ville hun bli sendt tilbake til hjemlandet. Eller, som flere av flyktningene selv fortalte, dersom hun snakket med noen om volden, vil myndighetene i Norge ta barna hennes. En informant gjengav en samtale slik:

«Hvis du snakker med noen, vil de ikke tro deg, fordi jeg har bodd i Norge lenger enn deg, så de vil tro meg, ikke deg». De vil fortelle henne mange ting. Så derfor må hun møte mennesker, bli integrert og lære språket, slik at hun får en annen historie enn det hun får fra ektemannen, hvis mannen er gjerningspersonen. (fagperson, statlig etat)

Kvinner som er utsatt for vold er ofte redde for å varsle politiet om vold fordi de er avhengige av voldsutøveren(e), enten økonomisk, emosjonelt eller når det gjelder bosted og oppholdstillatelse. Dette kan særlig være tilfelle for de kvinnene som kommer til Norge gjennom familiegjennforening, i og med at familiemedlemmet i Norge er den viktigste økonomiske støtten. En praksisveileder fra introduksjonsprogrammet i M7 kommune delte med oss en hendelse der ektemannen prøvde å kontrollere ektefellen slik at hun ikke kunne ha kontakt med noen, hun fikk ikke engang lov til å svare på telefonen. Mannen fulgte henne både til sykepleier og til legen, og han spurte også noen ganger om han kunne gå i hennes sted. Veilederen fortalte at de hørte fra skolen at hun ofte gråt der, men at

de ikke visste hvorfor, og kvinnen sa heller ikke noe. De kunne se at det var et problem, men siden den berørte kvinnen ikke ville fortelle noe var det vanskelig å gå ytterligere inn i situasjonen. Senere fortalte kvinnen at siden hun var avhengig av mannen sin ble det for vanskelig for henne å fortelle andre om situasjonen hjemme. Hun trodde at hun måtte være sammen med ektemannen for å fortsette å bo i Norge og at hun ved en skilsmisse ikke lenger ville ha rett til beskyttelse og at hun da måtte returnere til hjemlandet der det var krig. Hendelser som denne viser hvorfor det kan være vanskelig for voldsutsatte å rapportere til andre om negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og vold i nære relasjoner og hvorfor voldsutsatte forblir boende sammen med voldsutøver. Rådgiveren i M7 kommune påpekte at selv om det er omstendigheter der voldsutsatte er i stand til å få oppholdstillatelse uavhengig av ektefellen, er prosessen lang og mange av flyktningene er heller ikke kjent med muligheten.

Lav digital kompetanse er en annen faktor som kan gjøre at nyankomne flyktninger er særlig sårbare i situasjoner preget av vold. En ansatt ved en NGO påpekte at livet i det svært digitaliserte Norge kan være vanskelig for flyktninger, og særlig kvinner, med lav digital kompetanse. Manglende tilgang til tjenester og informasjon digitalt kan skape ytterligere avhengighet til en voldelig ektefelle eller nettverk fordi voldsutsatte ikke kjenner hjelpeapparatet og heller ikke er i stand til å innhente riktig informasjon som kan bidra til at hen søker hjelp:

Vi ser [lav digital kompetanse] som en sårbarhet, fordi det gjør det enda vanskeligere for kvinner å forlate den slags [voldelige] forhold, og spesielt for de som ikke har bodd her så lenge. (Informant, NGO)

For andre voldsutsatte kan det være frykten for å være alene, i tillegg til dårlig økonomi og lav språkkompetanse, som hindrer dem i å søke hjelp. En av flyktningene forteller:

Jeg fortalte dem [vennene mine] om hva mannen min har gjort mot meg, så sa de til meg «forlat ham». Jeg følte at det var vanskelig fordi jeg ikke kunne språket, og det ville være veldig vanskelig for meg, så støttet de meg ved å fortelle meg at jeg ikke skulle bry meg om det, det språket jeg ville lære med tiden. (Flyktning 4)

Våre informanter fra både statlige etater og kommunale tjenester tok opp at en vei ut av den nedadgående spiralen av isolasjon og manipulasjon, er deltakelse i introduksjonsprogrammet og kontakt med ansatte i offentlige tjenester. De som deltar på opplæringen, er til en viss grad knyttet til et system og har noen som følger dem opp i opplæringen. I fokusgruppediskusjonen blant kriesenteransatte ble det også vektlagt at introduksjonsprogrammet er en viktig kanal for å nå ut til

målgruppen med informasjon som kan korrigere feilinformasjonen som voldsutøver bruker for å holde den utsatte isolert og under kontroll.

4.4.2 Kulturelle og religiøse forventninger om å bli i ekteskapet

Ansatte i hjelpetjenestene understreket at nyankomne flyktninger som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og/eller vold i nære relasjoner ofte må overbevises for å søke hjelp. For mange er den kulturelle og religiøse forventningen til kvinner om å bli værende i ekteskapet til tross for tilstedeværelse av vold en av de største hindringene mot å søke hjelp. Å forlate en voldelig ektefelle kan derfor for mange kvinner være inngangen til mer eksponering av vold, nå i form av negativ sosial kontroll fra familie i hjemlandet eller fra egen etnisk gruppe på bostedet.

En av informantene fortalte hvordan mannen hennes tok med seg andre hjem for å overtale henne til ikke å forlate ham:

*Og når vi kranglet og sånt og hadde konflikter, pleide han å ta med disse eldre damene hjem til oss, hvor de på en måte skal sitte og snakke med meg og overbevise meg om at kvinnen må finne seg i alt dette. [...] Han fortalte disse damene mange løgner, han fortalte det slik at han skal se ut som han har det bra, og det er jeg som er slem. Hun satt der og begynte å si at «du må holde ut, kvinnen må holde ut, du må være tålmodig, jeg vet at han er dårlig, jeg hører på deg at du ikke har det bra, men du må holde ut», så hun mente at jeg skulle tåle vold, krenkelser, fornærmelser, urettferdigheter og alt. Av hensyn til barna bør de vokse opp med sin far ... Hva skal folk si i samfunnet? Hva skal de si om skilte kvinner?
(Flyktning 1)*

Kvinnene er også redde for å miste foreldreansvar dersom de forlater ekteskapet eller søker hjelp, noe voldsutøver ofte bruker som en trussel for å hindre voldsutsatte i å rapportere overgrep. En ansatt som jobber i flyktningtjenesten i M6 kommune fortalte oss at det er utrolig vanskelig å få voldsutsatte med barn til å ta imot hjelp. Noen voldsutsatte velger å ikke forlate et voldelig forhold siden det kan bety å bryte med familien og deler av nettverket, og det å være alene og ensom kan virke mer skremmende enn å bli i forholdet. Dette ble nevnt som noe som kan særlig gjelde for nyankomne siden de ofte har lite nettverk i Norge. I tillegg påpekte en ansatt fra hjelpetjenestene at det kan være vanskelig for kvinnene å se hva som skjer videre etter et midlertidig opphold på krisesenteret, for noen kan bare tanken på å bli alenemor i et fremmed land uten hjelp fra storfamilien, være utholdelig.

En av våre informanter pekte også på en annen utfordring knyttet til å overbevise enkeltpersoner om å søke hjelp. Flyktninger med bakgrunn fra enkelte land er ikke vant til å dele problemer med andre

utenfor familien, og særlig ikke med myndigheter eller offentlige institusjoner. Denne frykten er også knyttet til mulige negative reaksjoner fra familien dersom de velger å åpne opp og deler familieproblemer med myndighetene. Flere fra hjelpetjenestene forteller at de som utsettes for vold er livredde for å gi informasjon fordi det ikke bare handler om å søke hjelp for seg selv, men ved å fortelle offentlige instanser om hva familien har gjort, eller hva de har opplevd, risikerer de strafferettslige anklager mot familien.

4.4.3 Forståelsen av negativ sosial kontroll

En informant fra en statlig institusjon tok opp at noen flyktninger kanskje ikke engang er klar over at de lever under negativ sosial kontroll. I landet hvor flyktningene kommer fra, påpekte hun, er det å bli utsatt for vold ikke nødvendigvis lovregulert. Forestillingen om negativ sosial kontroll eksisterer kanskje ikke i deres kultur. For mange nyankomne flyktninger kan det være at forståelsen for hva negativ sosial kontroll betyr for dem og deres liv kommer først etter en tid. Det kan derfor hende at de som utsettes for vold ikke er klar over at de har rettigheter knyttet til dette i henhold til norsk lov. Videre kan det også være et misforhold mellom egen opplevelse og omgivelsenes syn på hva de utsettes for, noe som kan oppleves særlig relevant for de som kommer fra konservative patriarkalske systemer hvor mannen ofte er forsørgeren, og kona forventes å være hjemme og ikke gå ut så mye.

4.5 Særlige utfordringer for LHBTIQ+-flyktninger

Behov for anonymitet og bosetting i større byer

Som vi har vist tidligere, kan de som har flyktningbakgrunn og som identifiserer seg som LHBTIQ+ ha høy risiko for å oppleve ulike former for vold, inkludert seksuell vold, hatkriminalitet og psykisk og fysisk vold begått av nær eller utvidet familie. I et interseksjonelt perspektiv kan personer som tilhører flere minoritetsgrupper samtidig bli utsatt for flere ulike former for diskriminering, marginalisering og vold (Stubberud og Eggebø, 2020). I intervjuer med fagfolk fra statlige institusjoner fikk vi gjentatte ganger høre om viktigheten av anonymitet når det gjelder LHBTIQ+-personer som utsettes for vold, og at de bør bosettes i større byer hvor den enkelte kan finne personer og organisasjoner som gjør at de føler seg hjemme. En fagperson fra en statlig institusjon påpekte at i dag anbefales større kommuner for bosetting av LHBTIQ+-flyktninger fordi nivået på de kommunale tjenestene der vurderes som godt og variert, i tillegg til at de har et særlig fokus på disse gruppene. En av informantene fra en NGO delte dette synet, og påpekte i tillegg at noen i denne gruppen kan ha ytterligere mistillit til autoriteter dersom asylsøknaden fører til at de må gjennom mange avhør for å bevise sitt behov for opphold. En informant fra en statlig etat med erfaring fra arbeid med LHBTIQ+-saker, påpekte at personer som er åpne om sin seksualitet også kan møte utfordringer ved bosetting i mindre kommuner dersom miljøet

der preges av konservative migranter. Sekundærbosetting til en av de større byene kan bli en løsning i noen tilfeller.

Intolerante miljøer

Som våre informanter har understreket, vil LHBTIQ+-personer være særlig sårbare fordi de også kan møte homofobe holdninger fra egen kultur og eget etnisk miljø i Norge, som gjør at de ikke føler seg hjemme i sitt felles etniske eller nasjonale fellesskap. Dette er en problematikk som en også må være oppmerksom på når det gjelder plassering på krisesentre sammen med andre fra samme etniske gruppe eller område. En fagperson fra en statlig etat fortalte at det erfaringsmessig kan oppstå problemer dersom en mann som definerer seg som LHBTIQ+ må bo på krisesenter sammen med en person med homofobe holdninger. Dette er noe krisesentrene må være bevisste på når de tilbyr plass til LHBTIQ+-person.

Ansatte i de kommunale tjenestene fortalte at det er få fra tjenestene som har erfaring med denne ekstra sårbare gruppen. Ifølge flere ansatte er LHBTIQ+-voldssaker vanskelige å avdekke. I deres erfaring er LHBTIQ+-menn oftere utsatt for vold, men at det er et tabubelagt område, særlig for noen av de etniske gruppene som flyktninger tilhører. Også for denne gruppen voldsutsatte er det behov for mer informasjon om lover og regler, i tillegg til kunnskap om at det er ulovlig å true noen på grunn av seksuell orientering. En informant fra en LHBTIQ+-organisasjon understreket hvor viktig det er for denne gruppen mennesker å ha møteplasser der de kan få støtte og følelsen av å tilhøre et fellesskap, særlig når samfunnet de kommer fra er imot deres seksuelle orientering eller kjønnsidentitet. Mange har også med seg traumatiske opplevelser og erfaringer fra tidligere da de har vært utsatt for vold og trusler på grunn av sin seksuelle orientering. I tillegg til oppgaven med å holde enkeltpersoner fysisk trygge, kan det også være behov for psykisk helsehjelp.

4.6 Særlig sårbare grupper blant nyankomne flyktninger

I dette avsnittet vil vi presentere tematikk som ble tatt opp av våre informanter fra statlige etater og hjelpetjenestene som viser ytterligere sårbarheter hos målgruppen. Selv om disse kan være uavhengige hendelser eller dreie seg om få tilfeller, mener vi likevel at disse bør løftes frem.

Enslige mødre

Helsesykepleier for flyktninger og asylsøkere i M4 kommune trakk blant annet frem at en del enslige mødre er særlig sårbare når det gjelder negativ sosial kontroll, i og med at deres status som ugifte eller skilte mødre ikke anerkjennes blant de mer konservative miljøene. Dette resulterer ofte i manglende arenaer for sosialt samvær og et mye mindre sosialt nettverk, noe som igjen fører til begrenset bistand og støtte til barnepass. Enslige mødre opplever derfor ofte vanskeligheter med å styre egne liv og å

skaffe seg respekt og status i samfunnet. Vår informant fortalte om en sak der en alenemor ikke tillot barna å bruke hijab. Dette resulterte i at kvinnen møtte mye press fra sin egen etniske gruppe, som var av den oppfatning at barna burde bruke hijab, dette er et press som kan beskrives som en form for negativ sosial kontroll. Situasjoner som denne kan føre til mer alvorlige hendelser og det bør iverksettes forebyggende tiltak for å unngå eskalering.

Menn utsatt for æresrelatert vold og tvangsekteskap

Som nevnt tidligere, er beboerne i krisesentrene i all hovedsak kvinner, men i våre intervjuer med ansatte på krisesentre poengterte noen ansatte at det også finnes tilfeller av menn som har bodd på krisesentre. De ansatte hevdet at menns erfaringer noen ganger blir ignorert. Særlig gjelder dette tilfeller av æresrelatert vold der menn er voldsutsatte. Muslimske menn, som for eksempel prøver å leve et mer liberalt eller et mer sekulært liv, kan bli trakassert av sine egne familier og utsettes for æresrelatert vold. En programrådgiver i introduksjonsprogrammet i M7 kommune fortalte om en ung mann i 20-årene som hadde opplevd æresrelatert vold og hadde bodd en tid på krisesenter. Programrådgiveren påpekte at det er viktig å huske på at menn også kan være brukere av krisesentertjenestene. En krisesenteransatt i M3 kommune viste til egne erfaringer i kommunikasjonen med Krisesentersekretariatet om manglende diskusjon rundt menn som er utsatt for negativ sosial kontroll:

*Etter min mening er dette kvinner som jobber for kvinner i mange år, og dette er deres drivkraft. Det er veldig bra, og også mange kvinner blir utsatt for vold i hjemmet og veldig alvorlige ting, drap og alt ... Men jeg tror også menn er utsatt ... Når vi snakker om æresrelatert vold, tror jeg ikke vi snakker nok om menn som er presset. Du ser innvandrer mannen og tenker: «Ja, han er den voldelige her». Men hva med systemet? Hva er forventningene fra ham? Vi snakker ikke nok om det.
(ansatt ved krisesenter, M3 kommune)*

Hun fortalte videre at hun hadde snakket med flere menn som hadde vært utsatt for tvangsekteskap, men at dette fortsatt ikke snakkes nok om i hjelpeapparatet. Hun nevnte menn som kommer til krisesentrene med merker over hele kroppen etter vold, og som har opplevd seksuell vold, trusler og tvangsekteskap. Hun fortalte også at beboerne på krisesenteret er fra alle lag i samfunnet, økonomisk bakgrunn og utdanningsbakgrunn, men at det synes å være særlig vanskelig for menn med høy utdanning å ta kontakt.

Kvinner som kommer til Norge gjennom familiegjenforening

I intervjuene har flere av informantene våre, både fra statlige etater, kommunale tjenester og frivillige organisasjoner, pekt på at det også er en annen gruppe mennesker av nyankomne som er svært sårbare i møte med vold i nære relasjoner eller negativ sosial kontroll. Dette gjelder kvinnene som flytter til Norge gjennom familiegjennforening med ektemenn, men der hverken ektemannen eller kvinnen selv regnes for flyktninger. Grunnen til deres sårbarhet er fordi de har lite kontakt med hjelpeapparatet, ettersom de ikke får tilgang til samme tjenestetilbud som flyktninger har tilgang til. Personer i denne gruppen som er utsatt for negativ sosial kontroll kan bli utsatt for stor grad av isolasjon, og de som jobber i hjelpetjenestene har liten mulighet til å nå ut til eller få kontakt med disse kvinnene. De er også sårbare på grunn av stor maktubalanse, da de ofte er avhengig av ektefellen når det gjelder rettslig status for opphold, bolig og andre grunnleggende behov. En person som kommer til Norge ved familieinnvandring, som ektefelle eller samboer, og opplever vold av ektefellen/samboer eller andre i samme husstand (inkludert svigerfamilien) kan søke om opphold på selvestending grunnlag (mishandlingsbestemmelser i utlendingsloven § 53). Dette gjelder bare for de som kommer på familieinnvandring som ektefelle (§ 40) eller samboer (§ 41) (Bufdir, 2021c). Kompetanseteamet har i Årsrapport fra 2021 fremhevet at det er behov for å se nærmere på utlendingsloven og muligens vurdere noen endringer i henhold til dette (Bufdir, 2021c).

Kapittel 5. Hjelpetjenestene i møte med behovene til voldsutsatte nyankomne flyktninger

I foregående kapittel har vi presentert behovene som nyankomne flyktninger utsatt for negative sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner har. Dette kapittelet ser nærmere på hvorvidt hjelpetjenestene for voldsutsatte nyankomne flyktninger ivaretar deres behov. Vi vil også diskutere hvordan tjenestene kan styrkes for best å møte flytningene og deres familier, og gi den nødvendige støtte, beskyttelse og oppfølging.

5.1. Hvordan gjøre informasjonen tilgjengelig for alle

Som vi har drøftet ovenfor, har nyankomne flyktninger ofte ikke nok informasjon om systemet, hvilke rettigheter de har eller hvor de kan henvende seg for å motta hjelp dersom de opplever vold i nære relasjoner. Det er som regel enten gjennom sin kontaktperson i kommunen, skolen eller gjennom personlig nettverk med bedre kjennskap til systemet, at de får hjelp, og får vite mer om hvilke muligheter og rettigheter de har. Flere av våre informanter, både fra kommunale og statlige institusjoner, var tydelige på at informasjonen som gis til nyankomne flyktninger om hjelpetjenestene og den enkeltes rettigheter kan forbedres betydelig. Mange fremhevet at nyankomne flyktninger får store mengder informasjon gjennom kurs ved ankomst eller tidlig i bosetting i en kommune, noe som kan gi uheldige konsekvenser siden det ikke har blitt tatt nok hensyn til hvor mye av slik informasjon som blir forstått av de nyankomne. Flere av informantene påpekte at informasjonen blir delt på en lite effektiv måte. Det var også en tydelig frustrasjon hos ansatte i hjelpetjenesten over hvor lite nyankomne flyktninger faktisk forstår på det tidspunktet hvor mye av informasjonen gis. En praksisveileder i kommune M7 påpekte at dette kan skyldes at informasjonen gis i en fase der flyktningene er opptatt av andre problemstillinger eller prioriteringer, som å lære språket eller å etablere en ny hverdag for seg og sin familie. Informantene anbefalte at introduksjonsprogrammet heller tar mer hensyn til hva som er viktig for hver enkelt deltaker i det aktuelle øyeblikket og at informasjonen som gis er relatert til det, heller enn å gi all informasjon samtidig tidlig i startfasen. Selvfølgelig kan det for noen også være viktig å få informasjon om hvor de kan få hjelp dersom de utsettes for vold være viktig i en tidlig fase. Informasjonsbehovet til flyktningene kan altså være ulikt til enhver tid.

Noen informanter antydte at informasjon kan gis i små mengder om gangen, og at det er avgjørende å involvere nyankomne flyktninger mer, slik at de også kan si noe om planen for hvordan informasjon skal gis. En praksisveileder i M7 kommune argumenterte for at det er behov for mer brukermedvirkning om hvilke opplysninger som trengs på ulike punkter. Noen understreket at det også

kan være lite nyttig å gi mye informasjon i en krisetid. En familie- og parterapeut ved M6 kommune forklarte at når enkeltpersoner søker hjelp, er de i en tilstand av frykt. De er ikke i stand til å ta inn informasjon som kan hjelpe dem. Hun sa: «Jeg sier at vi må gjøre det slik, vi må begynne med det, en, to, tre ... Men når de kommer tilbake senere ser jeg at de har ikke forstått det». Dette gjelder i større grad for nyankomne flyktninger som er utsatt for vold. De har lite kjennskap til systemet og har lite sosiale nettverk som kan gi dem støtte.

Tillit er viktig for å kunne gi rett informasjon og hjelp som også når frem til de som trenger det. Særlig gjelder dette nyankomne flyktninger. En fagperson fra en statlig institusjon mente at nyankomne flyktninger kan ta til seg mer informasjon dersom informasjonen gis til dem direkte av en person, og ikke gjennom kurs eller gjennom å lese om det selv. Fagpersonen foreslo at informasjonen gis av en ansatt med innvandrerbakgrunn. Da vil nyankomne flyktninger stole mer på informasjonen enn om den blir gitt av en etnisk norsk ansatt. Dette kan stemme for noen, men det kan være forskjellig fra deltaker til deltaker, avhengig av hvor de er fra og hvilken bakgrunn den ansatte har. Noe som kan være viktig for å forsikre seg om at nyankomne forstår alt av informasjonen som blir gitt dem, er å gi den på deltakerens morsmål. Informasjon om norske regelverk og hvordan systemet fungerer, hva de har rett til og hvor de kan oppsøke hjelp. lærer de fleste nyankomne gjennom 75 timer samfunnskunnskap og andre kurs (som Livsmestring eller Foreldreveiledning). Mens de fleste voksenopplæringsentre tilbyr opplæringen på nyankomnes morsmål, venter en del andre (43%) til deltakere har oppnådd et visst nivå i norsk for å tilby kurset (Djuve et al., 2017). Når det gjelder kurs i foreldreveiledning der tema som negativ sosial kontroll og æresrelatert vold diskuteres, oppgir bare rundt 50 prosent av kommunene at de gir dette på deltakernes morsmål eller et språk de forstår. Det er også en relativt betydelig andel som gir veiledning på norsk uten støtte fra tolk. (Rambøll, 2020). Disse tallene kan forklare hvorfor mange nyankomne ikke forstår all informasjon som gis under introduksjonsprogrammet om hvilke rettigheter de har, og hvor de kan oppsøke hjelp, da flere ikke får informasjonen gitt på morsmålet. Selv om deltakere kan forstå norsk kan det fortsatt være krevende å ta inn over seg og forstå mye informasjon om regelverket og systemet på et språk som de enda ikke behersker.

Som nevnt før, er det viktig å huske at flyktninggruppen som kommer til Norge, er mangfoldig, derfor vil de også ta til seg informasjon på ulike måter. Noen kan ha stor nytte av de ulike kursene de får i introduksjonsprogrammet, for eksempel kurset om det norske systemet og lovene, slik denne flyktningen viser til:

Kurs er det viktigste. Jeg har hatt nytte av dem. For eksempel vold mot kvinner eller mot barn, begått av mannen. Eller at han bare roper og skriker til dem, så det er

ikke akkurat den typen vold. Og for at menn skal forstå at de kommer fra et annet miljø. De må være opptatt av hvordan miljøet her fungerer. Først hører en kvinne fra mannen sin at «å ja, nå føler du deg fri. Nå er du sånn, nå er du sånn», men tvert imot, for oss er det mer utfordrende å bo her. Vi må fungere både utenfor huset og inne i huset. Men det får de ikke. De tror at kvinner som kommer hit, føler de seg fri. Så kurs kan hjelpe med å forstå det. (Flyktning 5)

For andre er kursene derimot ikke like nyttige, og det kan være behov for en annen måte å gi dem nødvendig informasjon på. Ut fra refleksjonene fra våre informanter, ser vi likevel at det kan være nyttig å revidere informasjonsplanene særlig i introduksjonsprogrammet. Blant annet tilpasse de til ulike flyktninggruppene og gi rom for mer brukermedvirkning der det er mulig.

5.2 Manglende kompetanse om nyankomne flyktninger på tvers av hjelpetjenestene

Mange av våre informanter, både fra kommunale hjelpetjenester og i statlige etater, fremhevet behovet for mer kompetanse på tvers av de ulike tjenestene. De la vekt på at behovet for kompetanseheving og en bedre forståelse av flyktninge- og migrasjonsprosessen, var nødvendig for deler av hjelpetjenestene. Opprettelsen av Kompetanseteamet ble forklart som et svar på udekkede behov for kunnskap og kompetanse. Våre informanter fremhevet at selv om det er økende grad av kompetanse i systemet generelt, er det likevel slik at den enkelte instans fokuserer på sitt spesialfelt og dermed ikke har nok kompetanse på andre felt. Manglende kompetanse kan hindre riktig hjelp til de som trenger det. Noe vi la merke til i mange av våre intervju med ansatte i de ulike deler av det kommunale hjelpetjenestene og i statlige etater, er at det er en mangel på kompetanse på behovene til flyktninger, og spesielt behovene til nyankomne flyktninger som er utsatt for vold i nære relasjoner. Når vi spurte om særskilte behov for denne gruppen, var det mange ansatte som ikke kunne peke på noen særlige behov. Mange nevnte behov som er felles for andre nyankomne innvandrere som ikke er asylsøkere eller flyktninger, og de hadde vansker ved å se at nyankomne flyktninger kan ha andre beskyttelsesbehov enn andre innvandrere til Norge. Dette er et funn i seg selv, da det viser manglende kompetanse om de tilstandene og behov som nyankomne flytninger og deres familier har, og som er viktig for de ulike hjelpetjenestene å ha kunnskap om for å best kunne bistå denne gruppen.

5.3 Manglende kompetanse om æresrelatert vold og negativ sosial kontroll

Mange understreket at enkelte deler av hjelpetjenestene fortsatt ikke har nok kunnskap om negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. Noen mente at tjenestene noen ganger blir for opptatt av å kulturalisere konseptene, noe som hindrer en effektiv bistand til voldsutsatte:

...Til syvende og sist bør vold være vold [...] Problemet med å kulturalisere disse konseptene kan være at flyktninger eller minoriteter ...de vil lide under disse forholdene i lengre tid, fordi systemet prøver å vikle hodet rundt disse konseptene [æresrelatert vold og negativ sosial kontroll] når det bare er vold. Det bør betraktes ganske enkelt som det. (Informant, NGO)

Ifølge noen av våre informanter er de norske tjenestene fortsatt ikke i stand til å håndtere denne typen vold. Mye av den æresrelatert volden og den negative sosiale kontrollen skjer etter arbeidstid, og det er få steder den utsatte kan gå for å søke hjelp på kvelds- og nattestid om det er alvorlig, bortsett fra krisesenter. Informanter fra de kommunale tjenestene fortalte om tilfeller der nyankomne flyktninger, som var utsatt for negativ sosial kontroll fra det etniske miljøet, ikke fikk lov til å bli boende på krisesenteret. Trolig skyldtes dette at de ansatte på krisesenteret ikke vurderte situasjonen slik at personen var i fare i eget hjem, og de måtte gi boplassen til andre der sikkerhetsrisikoen ble vurdert høyere. Likevel kan negativ sosial kontroll fra miljøet være skremmende, og i noen tilfeller kan det eskalere til fysisk vold. Derfor er det viktig med mer kompetanse om negativ kontroll og æresrelatert vold fra større etniske eller religiøse miljøer.

Da vi snakket med ansatte i politiet understreket de at også innad i politiet var det behov for mer kompetanse på denne typen vold. De nevnte at selv om det er noen seksjoner hos politiet i de større byene som har lang erfaring og mye kompetanse, er ikke dette tilfelle på tvers av alle seksjoner hos politiet i Norge:

Vi vet at en del offentlige rapporter har avdekket av politiet forstår ikke, politiet har ikke fenomenforståelse, politiet henlegger, politiet klarer ikke, har bommet på risikobildet. Det kan være legitimt fordi man har ikke den treningen vi har, og den innsikt og kompetanse med personell også... (politi, fokusgruppe)

Denne forskjellen kan føre til ulik grad av støtte til utsatte, avhengig av hvor de bor i Norge. Ifølge flere av våre informanter som jobber i hjelpetjenestene er det fremdeles noen ansatte som synes det er vanskelig å spørre om vold i nære relasjoner og æresrelatert vold, ofte også i møte potensielle voldsutsatte, da det er et sensitivt tema. Informantene påpekte at ansatte trenger mer kompetanse på hvordan de skal snakke om disse voldsformene med voldsutsatte, og særlig med nyankomne flyktninger/innvandrere, for både å kunne avdekke voldssaker og gi god støtte og beskyttelse. Informantene fra ulike hjelpetjenester fremhevet først og fremst to instanser som etter deres syn hadde behov for ytterligere kompetanse om disse formene for vold. En av etatene som ble nevnt var introduksjonsprogrammet, den andre var NAV. Her refererer informantene til de mer generelle NAV-tjenestene og ikke så mye til flyktningtjenesten, der den er organisert under NAV. Nyankomne

flyktninger har mest kontakt med NAV rett etter at de er ferdig med introduksjonsprogrammet, eller om de faller ut av det.

Mange nevnte at selv om det er ansatte hos NAV med mye kompetanse, er det også mange som ikke har nok kompetanse om vold. Det ble fremhevet at det generelt er for lite fokus blant NAVs saksbehandlere på kartlegging av saker som omhandler vold i nære relasjoner, særlig saker om negativ sosial kontroll og æresrelatert vold blant NAV-brukere generelt, og spesielt blant de som er nyankomne flyktninger og innvandrere. Noen mener at det i NAV er lite fokus på å avdekke vold i nærrelasjoner blant brukere. Sektorrapporten for Arbeids- og velferdsdirektoratet fra 2020, utarbeidet av NIFU, påpeker at det de siste årene er lagt større vekt på å styrke NAV-ansattes kompetanse om vold og overgrep. I tillegg har direktoratet utviklet en veileder for å styrke denne kompetansen blant ansatte. Likevel fremhever rapporten at det er vanskelig å vurdere i hvilken grad kompetanse om vold og overgrep finnes blant NAV-ansatte, og at NAV som regel ikke har spesifikk kompetanse om tematikken (NIFU, 2020). Kompetanseteamets årsrapport fra 2020 fremhever også at en «snever sosialtjenestelovens §17 (råd og veiledning) kan føre til at saker som omhandler tvangsekteskap, vold og negativ sosial kontroll ikke avdekkes» (Bufdir, 2020 s. 22). Likevel er det en viktig kompetanse å ha, (i tillegg til avvergeplikt) siden NAVs ansatte også skal ha ansvar for å avdekke om vold og/eller negativ sosial kontroll står i veien for brukere å komme inn på arbeidsmarkedet. (NIFU, 2020).

I tråd med NIFU-rapporten påpekte våre informanter behovet for at de som jobber i NAV har bedre kompetanse på æresrelatert vold og negativ sosial kontroll. Slik kan de forstå de nyankomne flyktingenes behov for støtte, se omfanget av denne type vold, og ha kunnskap om voldens konsekvenser dersom tiltak ikke iverksettes. For eksempel understreket ansatte ved krisesentrene at noen ganger når voldsutsatte kommer til NAV fordi de må endre bosted på grunn av vold, får de ikke hjelp raskt nok. Dette er spesielt viktig for nyankomne flyktninger og innvandrere som ofte ikke har familie eller venner de kan oppholde seg hos mens de venter på nytt bosted. Spesielt krevende er det for de nyankomne som bryter med familien og sosiale nettverk på grunn av vold. Informantene fra de kommunale tjenestene nevnte at ut fra deres erfaring opplever voldsutsatte heller ikke at de får forståelse fra saksbehandlerne hos NAV, dersom det er avgjørende for flyktingenes sikkerhet å flytte så fort som mulig. Det ble også vist til at det å ikke ha nok kompetanse om vold og dens konsekvenser fører til at etater som NAV bidrar til at voldsutsatte fortsatt er økonomisk avhengig av voldsutøver, da det ofte er voldsutøveren som har ressursene i familien. Det ble foreslått at NAV burde endre retningslinjene for økonomisk støtte fra familiestøtte til individuell støtte. Slik kan støtten bidra til økonomisk uavhengighet fra voldsutøver. Dette er noe som har blitt påpekt i tidligere forskning (Bredal, 2020) og som både handlingsplanen *Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold (2021-2024)* (Kunnskapsdepartementet, 2021) og i *Frihet fra vold peker på Regjeringens handlingsplan*

for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner 2021–2024 (Justis- og beredskapsdepartementet, 2021) har tiltak (25 og 28 henholdsvis) som vil vurdere om sosialtjenesteloven i tilstrekkelig grad sikrer økonomisk uavhengighet for alle stønadsmottakere.

Noen informanter fra kommunale tjenester og fra frivillige organisasjoner pekte videre på at manglende kompetanse i NAV om ulike typer vold, samt behovet for at brukerne skal være «aktive» eller med andre ord delta i et kvalifiseringsprogram som et krav for å motta økonomiske ytelser, kan være problematisk i noen voldssaker:

Disse ofrene er ofte kvinner som sliter psykisk og kognitivt mens de hører NAV si, «du må gjøre dette programmet, og du må prøve dette og dette». Og NAV forstår ikke at denne personen faktisk er så traumatisert og så mentalt ute av stand til å gjøre disse tingene, at du bare presser denne personen ut i å leve et veldig marginalisert liv med en veldig dårlig økonomi ... Jeg tror de ser disse kvinnene som en «kulturell ting». Du må se utover deres utseende og deres kultur, farge og deres språk, du må se hva de faktisk sliter med i hverdagen. Men siden mange i hjelpeapparatet ikke har kompetansen som trengs, ser de ikke individene. I stedet ser de denne brune kvinnen som de må presse inn i dette programmet- og dette programmet og det programmet ... (Informant, NGO)

Denne informanten peker på det som andre også har nevnt tidligere, at i voldssaker er det spesielt viktig å ha en individuell vurdering av behovene til hver enkelt person som er utsatt for vold. Som denne informanten poengterer, er det viktig å ha et helhetlig bilde av den voldsutsatte. Blant nyankomne flyktninger og innvandrere er det viktig å ta i betraktning deres «nyankomne» situasjon. Fokuset må være på hva de trenger, noe som kan se ulikt ut fra person til person. Som vi nevner ovenfor oppdaget vi at flere av våre informanter som jobber i de ulike kommunale hjelpetjenestene (krisesenter, familievernkontoret, til og med noen i introduksjonsprogrammet) ikke kunne si veldig mye om de spesifikke behov som nyankomne flyktninger som er utsatt for vold har. Dette viser at dersom tjenestene har begrenset kompetanse på æresrelatert vold og negativ sosial kontroll, er det fare for at en nyankommen flyktning/innvandrere som er utsatt for vold ikke får den beskyttelse eller hjelp vedkommende faktisk trenger og kan bli værende i en voldssituasjon. I tillegg fremhevet informantene at det å ha ulik forståelse av vold på tvers av de ulike hjelpetjenestene kan føre til utfordrende samarbeid og dermed stå i veien for å gi nødvendig hjelp og beskyttelse. Vi vil diskutere dette videre nedenfor.

5.4 Manglende interkulturell kompetanse

Våre informanter fremhevet også behovet for at alle etater og tjenester som møter nyankomne flyktninger og deres familier har interkulturell kompetanse og kan utvise kultursensitivitet. Politiets fokusgruppe understreket at interkulturell kompetanse må settes på dagsorden, både i utdanningen ved politihøgskolen og på arbeidsplassen, for å kunne lykkes med etterforskningen i saker som omhandler negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. De spesifiserte at det er viktig å ha kompetanse for å kunne stille de riktige spørsmålene. I gruppeintervjuet forklarte politiet hvor vanskelig det kan være å stille de riktige spørsmålene for å forstå situasjonen fullt ut. Sakene er så komplekse at de noen ganger må kartlegge både familiestrukturen, kommunikasjonslinjene og påvirkningen fra familiemedlemmer. De nevnte at for politiet er det viktig å forstå æreskodeksene og hvilken rolle disse spiller i familiene. Politiet illustrerte at når de har en slik sak, må de etterforske tilbake i tid for å få et helhetlig bilde av hva som har skjedd, og hva som kan ha forårsaket konflikten. Transnasjonale bånd kan være komplekse og vanskelige å oppdage, men svært viktige å ha kunnskap om, siden utsatte kan trekke en voldsanmeldelse på grunn av mulige konsekvenser for familiene i hjemlandet.

Politiet forklarte at de kunne få informasjon om en familie, men om de ikke forstår betydningen av informasjon, vil de heller ikke kunne iverksette tiltak basert på det som virkelige behov.

Hvis vi ikke har den sensitiviteten og forståelsen for det som skjer, hvor alvorlig det er, for hvis du ikke har med deg og forstår den kulturen så skjønner du ikke alvorligheten i kanskje, eller at denne faktisk er en trussel og hvor farlig det er for vedkommende å stå i det og fortelle om det, og hvis det deles. Og, det skjønner jeg jo at man da holder igjen, hvis du sier litt og skjønner at her møter jeg ikke forståelse, så forteller du kanskje ikke alt... (politi, fokusgruppe)

I fokusgruppen med politiet ble det pekt på at alle faggrupper som jobber med innvandrerfamilier, trenger interkulturell kompetanse, og at mangelen på slik forståelse kan være til hinder for å oppdage overgrep eller vold på et tidlig tidspunkt. Terskelen for å varsle selv er høy, særlig blant nyankomne flyktninger. Det kan også oppleves vanskelig for ansatte i hjelpeapparatet når den som har meldeplikt ikke føler seg trygg på differensiering mellom kultur, kulturelle skikker og verdier (for eksempel i oppdragelse av barn) kontra handlinger som defineres som vold og er ulovlige.

Så, vi tror det interkulturelle feltet kan gjøre det enda mer utrygt og på en måte utløse avvergingsplikt, for man er så redd for å trække noen på tærne, man er så redd for å være politisk ukorrekt, man er jo redd for å stigmatisere, så det kan kanskje være en barriere, hindring og utfordringer som gjør at det tar lengre tid på

en måte å komme i posisjon til de sakene, da. Helse, tannlege, barnevernet, og de er unnskyldt fordi det er momenter vi i Norge ikke nødvendigvis har, vi må på en måte få den forståelsen og innsikten for å oppdage det, vi kan ikke bare si at læreren har ikke sett det, men, det er ikke sikkert at læreren noen gang har den kulturelle forståelsen for hvordan det er i Gambia å vaske hår, ikke sant. (politi, fokusgruppe)

Generelt når det gjelder kompetansen til ansatte i ulike hjelpetjenester, poengterte flere informanter at det ofte er betydelige forskjeller når det gjelder kompetanse mellom mindre og større kommuner. I større kommuner er det flere ansatte som er spesialisert på enkelte områder, og dermed har mer kompetanse. I mindre kommuner, med færre ansatte som ofte trenger å håndtere en rekke utfordringer, har de kanskje ikke mulighet til å utvikle samme kompetanse på bestemte felt.

En informant som jobber i hjelpetjenestene, advarte mot fallgruven ved å misforstå kultursensitivitet, da det kan ende opp i stereotyper. Det kan for eksempel få alvorlige konsekvenser å tro at alle fra ett land eller en region er like, eller deler samme kultur. Det er med andre ord viktig å ha kulturell sensitivitet, men det er også nødvendig å forstå at alle er personer med individuelle behov, uavhengig av kulturtilhørighet. Våre informanter i hjelpetjenestene har fremhevet viktigheten av å forstå heterogeniteten i gruppen og kartlegge de individuelle behovene til den enkelte som er utsatt for vold. Dette kan være særlig viktig når det gjelder nyankomne flyktninger, da de må håndtere oppholdstillatelsesproblemer og/eller traumatiske opplevelser som andre utsatte med og uten innvandrerbakgrunn, ofte ikke har. Kartlegging av nyankomne flyktnings individuelle behov som voldsutsatt ble fremhevet av våre informanter som essensielt for å kunne møte mennesker der de faktisk er, ikke der tjenesteyterne mener de burde være.

5.5 Manglende kompetanse om bruk av tolk

Våre informanter i hjelpetjenestene fremhevet også behovet for mer kompetanse på bruk av tolk, særlig i voldssaker i hele tjenesteapparatet. Ansatte fortalte at mange av dem som jobber med nyankomne flyktninger, synes det er vanskelig å forklare hva vold, barnevern, taushetsplikt eller forebyggingsplikt betyr. Det er mange ord som kan være vanskelig å oversette til et annet språk og en annen kultur. Det er også mange ting å vurdere når en bruker tolk i tilfeller av vold i nære relasjoner eller æresrelatert vold, særlig med mennesker som kommer fra samfunn der det er tabu å snakke om vold i hjemmet med fremmede. To ansatte fra M7 kommune fortalte om konkrete episoder der kvinner fant det svært vanskelig å si at de ble misbrukt eller behandlet dårlig av sine ektemenn, foran en tolk med lignende kulturell bakgrunn.

Vold i nære relasjoner er sensitive tema for alle voldsutsatte. Men erfaringsmessig kan kulturell bakgrunn, og om det er vanlig eller akseptabelt i opprinnelseslandet å snakke om vold i nære relasjoner med fremmede, påvirke situasjonen til de som utsettes for vold. En må derfor regne med at det kan ta dem lang tid å fortelle ansatte i en offentlig tjeneste om hva de er utsatt for.

Fra intervjuene med ansatte i hjelpetjenestene forstår vi at kompetansen med å jobbe med tolk er mangelfull og at dette ofte skaper betydelige problemer. For eksempel fortalte en helsesykepleier for flyktninger og asylsøkere i M4 kommune, at det er mange i hjelpetjenestene som er «livredde» for å jobbe med tolk, fordi de har for lite kompetanse på bruk av tolk. De prøver å ha samtaler uten tolk, men den de snakker med forstår kanskje bare halvparten av det de sier. Disse personene har heller ikke mulighet til å uttrykke seg ordentlig når det ikke er tolk til stede. «Det er mange jeg har snakket med ved å bruke tolk. De forstår alt jeg sier, men når jeg først har tolk, får jeg en mye mer nyansert forståelse (ansatt, M4 kommune)». Derfor kan det være viktig å alltid bruke tolk, særlig i tilfeller av vold og andre sensitive temaer. Selv om personen snakker litt norsk, vil bruk av tolk gi mulighet til å uttrykke seg mer fritt og bedre, samtidig som en får frem alle nyansene dersom en kan motta og dele informasjon på morsmålet. Tidligere forskning viser at selv om de er anbefalt av offentlige utvalg å bruke kvalifisert tolk i offentlig sektor, er det er stort underforbruk av tolker (Nirmalanathan og Høye, 2022; Proba, 2019). I tillegg blir det fremhevet at regelverket ikke er veldig tydelig på når man er pliktet til å bruke tolk (Proba, 2019). Noen påpeker at bruk av kvalifisert tolk er en rett som alle har, og manglende tolk svekker den enkeltes rettssikkerhet. Særlig er dette viktig når det gjelder rettsaker. (Nirmalanathan og Høye, 2022).

5.6 Manglende kompetanse om LHBTIQ+ flyktnings behov

Det synes å være begrenset kunnskap om behovene til nyankomne flyktninger som identifiserer seg som LHBTIQ+ blant våre informanter, ettersom få hadde noe å dele om gruppen. Behovet for å «heve kompetanse om kjønns- og seksualitetsmangfold for ansatte som jobber med nyankomne flyktninger og innvandrere» er også nevnt som et tiltak (nr. 16) i *Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og kjønnskarakteristika 2021–2024* (Departementene, 2021).

En informant med innvandrerbakgrunn som representerte det skeive miljøet, mente at norsk helsevesen ikke er klar over transpersoners behov. De mangler kunnskap og forståelse for deres behov, som for eksempel bruk av hormonbehandling. Det er også verd å merke seg at dagens system kun anerkjenner biologisk kjønn (mann eller kvinne). En fagperson fra en statlig institusjon snakket også om hvordan definisjonen av kjønn kan føre til forvirring slik det nå står i loven. Hun fremhevet at ikke-binære mennesker har vært et lite diskutert tema tidligere, slik at ordene for å diskutere relaterte

utfordringer egentlig ikke eksisterer. Nå i nyere tid kommer slike spørsmål mer frem, men det er fortsatt mangel på kompetanse om hvordan man skal snakke om og hjelpe personer som identifiserer seg som ikke-binær. Ifølge vår informant har det vært reist flere kritiske spørsmål rundt kjønns-spesifikke tiltak for menn eller kvinner, og hvordan de kan endres for å betjene de som ikke identifiserer seg som en av disse to. Disse utfordringene vil også gjelde for nyankomne flyktninger, og kan komme i tillegg til andre utfordringer som denne gruppen opplever, og dermed gjøre dem mer sårbare. Vår informant fra det skeive miljøet nevnte også at tilbudet til asylsøkere og nyankomne flyktninger heller ikke ivaretar behovene til ikke-binære individer, og at det er manglende sensitivitet for denne gruppens erfaringer. Informanten pekte for eksempel på tilfeller der nyankomne flyktninger ikke fikk tilbud om klær for det kjønn de identifiserer seg som. Dette kan føre til unødvendig risiko for isolasjon. Nyankomne flyktninger som identifiserer seg som LHBTIQ+, kan ha et sterkere behov for å føle seg trygge i sitt nye samfunn, og for å ivareta deres rett til trygghet og trivsel må kompetansen på denne gruppen økes hos hjelpetjenestene.

Det ble påpekt at det er behov for mer bevissthet rundt de psykiske helseutfordringene til transpersoner og andre skeive personer med flyktningbakgrunn. Vår informant fortalte at en innvandrers eller flyktning som er skeiv, ofte møter flere kilder til stress og angst i hverdagen enn andre, på grunn av sin identitet. De har høyere risiko for isolasjon på grunn av sosial angst og fremmedgjøring fra eller av familien, da de ofte kommer fra samfunn der det å være skeiv ikke er akseptert og de kan risikere straff. For nyankomne flyktninger som identifiserer seg som LHBTIQ+, kommer utfordringene knyttet til egen identitet i tillegg til opplevelsen av stress som mange nyankomne flyktninger føler knyttet til den midlertidige oppholdstillatelsen og usikkerheten for fremtiden. For mange blir kravene om å skaffe seg permanent opphold et press for også å lære språket og komme raskt inn på arbeidsmarkedet. LHBTIQ+ som er nyankomne flyktninger kan ha større behov for psykisk helsehjelp enn andre innvandrere, på grunn av sin identitet og midlertidige oppholdsstatus, og det som nevnt kan føre til stor usikkerhet. Mangel på psykiske helsetjenester på andre språk enn norsk, i tillegg til utfordringer knyttet til språk og manglende kompetanse, gjør at tilgangen på disse tjenestene begrenses, og det gjør derfor denne gruppen ekstra sårbar.

Generelt ble det fremhevet at det er behov for mer kompetanse på utfordringene og barrierene som skeive flyktninger møter, samt på barrierene de opplever for å få den støtten og beskyttelsen de trenger.

5.7 Elementer i det norske systemet som kan fremme eller forhindre tillit

Som vi nevnte i forrige kapittel er manglende tillit fra flyktningenes side til systemet og institusjonene som gir hjelp i voldssaker til stort hinder for at de skal få tilgang til de tjenestene de trenger. Noen

flyktninger kommer med tidligere negative erfaringer fra hjemland eller transitland som gjør at de har manglende tillit til myndighetene og offentlige tjenester. Mange kommer også med mistro og frykt for offentlige tjenester på grunn av rykter og feilinformasjon som de har mottatt fra andre flyktninger og innvandrere. Dette kan for eksempel være rykter om at barnevernet tar barna. Det er også elementer i selve hjelpesystemet som enten kan fremme tillit eller hindre at tillit utvikler seg i denne gruppen. Disse beskrives nærmere under:

5.7.1 Langsiktig oppfølging

Flere av våre informanter poengterte at mange nyankomne flyktninger ofte har behov for lang oppfølging rundt voldssaken, men siden de er nye i landet og ikke kjenner systemet godt kan det være forvirrende at de blir sendt til ulike tjenester for ulike problemer i løpet av de forskjellige fasene av ankomsten. Før og etter at de oppholder seg på krisesenter har nyankomne flyktninger ofte en kontaktperson som en del av introduksjonsprogrammet, men disse har ikke nødvendigvis ansvar for å følge voldssaken. Krisesentrene har et dagtilbud for tidligere beboere, der de voldsutsatte kan komme for oppfølging, støttesamtaler og praktisk oppfølging, men heller ikke her får flyktningene en kontaktperson som kan følge dem over tid og i forhold til ulike tjenester. Etter endt introduksjonsprogram blir noen flytninger, som ikke har kommet seg inn i utdanning eller arbeid, overført til NAV. De får da en ny kontaktperson med andre ansvarsområder enn de på introduksjonsprogrammet. Tidligere forskning viser at mange kommuner ikke har nok samarbeid med NAV når det gjelder flyktnings overgang fra den kommunale flyktningtjenesten til NAV etter endt introduksjonsprogram (Djuve, Kavli og Hagelund, 2011; NOU 2017:2). De peker også på at NAVs saksbehandlere har mindre tid til oppfølging av brukere enn det som er vanlig i introduksjonsprogrammet, og dette kan gjøre at flyktninger som er vant til mer oppfølging og fortsatt ikke kjenner systemet godt nok, faller ut av det. Våre informanter fra hjelpetjenestene fortalte at mange nyankomne voldsutsatte kan oppleve at de blir overlatt til å håndtere voldssaken på egen hånd, som denne sykepleieren i M4 kommune, som jobber med flyktninger forklarte:

Altså, brukerne må klare å gjøre det selv, og klarer de ikke å gjøre det selv så er det på en måte- «jo, de på NAV sier. » Men jeg kan hjelpe deg hvis det er noe økonomisk, «ja, men.» Så kan flyktningtjenesten hjelpe deg hvis det har noe med bolig å gjøre eller hvis det har noe med utdannelsen å gjøre, så sier skolen, «vi kan hjelpe med det og det», så sier politiet at, «nei, men du må bare skrive klage hvis du ikke er fornøyd med vedtaket.» Men du kan ikke skrive en klage når du ikke har nok norskkunnskaper til å skjønne vedtaket, eller at du klager for sent for at det har gått over tre uker. Det er fordi at vi ikke skjønnte vedtaket, så, det er litt sånn- De blir

overlatt til seg selv, da, i mange tilfeller. Hvis det ikke er så alvorlig at politiet- Jeg tror at når det er alvorlig nok så gjør jo politiet mye, men når det er litt i gråsoneland, da, så blir brukeren gående litt imellom, da, så det er ikke noen som kan helhetlig gå inn og hjelpe, så det er det man trenger, at, «kan noen følge opp meg nå, til denne saken er ferdig?» (ansatt, M4 kommune)

Informanter som denne ovenfor, mener at oppfølgingen før og etter krisesenteroppholdet ikke er godt nok organisert. Dette mener de at kan skyldes manglende og uklare instruksjoner om hvem som har ansvar for en gjennomgående og langsiktig oppfølging. Mange mener at dette særlig gjelder etter at de har forlatt krisesenteret. Her er det viktig å nevne at krisesenteret har et dagtilbud, der utsatte kan få oppfølging, men dette er avhengig av at den utsatte kjenner til tilbudet og ønsker å benytte seg av det. Informantene foreslår at de nyankomne flyktningene som er utsatt for vold har én og samme kontaktperson som følger dem opp og hjelper dem med å komme i kontakt med de ulike tjenestene fra tidlig i ankomstfasen og gjennom hele voldssaken. Dette kan bidra til å minske forvirringen med systemet og bygge tillit, noe som er ekstremt viktig i voldssituasjoner. Sitatet nedenfor, fra en ansatt som jobber i introduksjonsprogrammet i M4 kommune, viser at tillit er viktig for at voldsutsatte søker om hjelp. Men det tar tid å bygge tillit, og det å være sendt fra en tjeneste til en annen kan være et hinder:

Jeg tror at tilgjengelighet er viktig, og at du har skapt en relasjon og tillit i begynnelsen. Det er også viktig at de føler det er et sted hvor de kan komme og be om hjelp. Men det jeg synes er utfordrende, er at vi har dem en periode hos oss hvor de er ferdige med introduksjonsprogrammet, så overfører vi dem til NAV. Da er de NAV sitt ansvar, men de har ikke en sosialtjenestefunksjon lenger, slik jeg ser det. Så de har et navn på en søknad, og de er der i sjeldne tilfeller. Jeg tror at for mange av disse tar det vanligvis et år og to for å få tillit ... Hvor mye oppfølging som skjer der etterpå, det er jeg litt usikker på. (ansatt, M4 kommune)

Noen av informantene foreslo at rollen som kontaktperson kan ligge hos NAV, der faste personer kan ha hovedansvaret for å følge opp den enkelte flyktning over lang tid og veilede dem videre til de ulike tjenestene. På den annen side ble det også pekt på at NAV i dag er blitt et komplisert system med mange ulike seksjoner for hvert tiltak. Det er ikke bare én kontaktperson som følger opp den enkelte, men det er vanligvis flere kontaktpersoner hos NAV for ulike saker (arbeid, økonomi, helse osv.). Dette mener informantene gjør at nyankomne flyktninger/innvandrere blir forvirret, og gjør det utfordrende å bygge et tillitsforhold til NAV fra dem som brukere. Når de i utgangspunktet ikke stoler på systemet eller tjenesteleverandørene, vil dette kunne oppleves som enda en hindring for å få hjelp når de

trenger det. Dersom det etableres en ordning der én enkeltperson har ansvar for all oppfølging, vil vedkommende da kunne hjelpe dem med å forstå politiets rolle, krisesenteret, barnevernstjenesten og familievernkontoret. Nyankomne flyktninger er ukjente med disse tjenestene fra det offentlige og tillitsbygging er viktig både i forhold til avdekking og forebygging av vold.

At faste kontaktpersoner følger opp nyankomne flyktninger over tid kan også hjelpe dem å etablere nettverk, for eksempel ved å koble det opp til ulike frivillige organisasjoner, slik at flyktningene ikke isoleres. Ensomhet og manglende nettverk kan føre til at voldsutsatte går tilbake til voldsutøveren, eller til et miljø preget av sterk negativ sosial kontroll. Dette er viktig å ta i betraktning når det gjøres en risikovurdering, slik at utsatte kan leve et trygt liv etter at de forlater krisesenteret. Frivillige organisasjoner kan ha en viktig rolle i nettverksbygging og aktiviteter, dersom flyktningene blir gjort kjent med, eller satt i kontakt med, organisasjonene i sine lokalmiljø.

5.7.2. Bruke tid for å bygge tillit

Viktigheten av å bygge tillit mot nyankomne flytninger slik at de kan stole på tjenesteutøver og ansatte, og snakke om sine problemer, ble nevnt av flere av informantene fra hjelpetjenestene. Det å ha tillit til myndighetene kan gjøre det lettere for mange å søke om hjelp om de trenger det. Det å bruke tid og lytte til flyktninger som er eller har vært utsatt for vold, ble fremhevet av våre informanter som noe som kan bygge tillit. Flyktningene vi snakket med var tydelige på hvor viktig det var å ha noen de kunne stole på, snakke med og dele sine problemer med:

Hun (kontaktperson) lyttet til meg og fikk meg til å føle at hun var mor, det var veldig humant. For henne betydde det at hun gjorde jobben sin, men for meg var det stort. Basert på min egen erfaring tror jeg at når du er i en slik krise eller i et slikt sjokk, er det viktigste å finne noen å snakke med. For i en slik situasjon er du sliten, du er sint, frustrert, da er det veldig viktig å komme seg ut. Og det viktigste er å snakke med noen. (Flyktning 5)

Flere av flyktninger vi intervjuet la vekt på at det å ha noen på krisesenteret som tok seg av dem og lyttet til dem var til stor hjelp og gjorde at de stolte på de ansatte og hjelpetjenestene:

På krisesenteret lyttet de til hva barna trengte, og rommene var rene. Jeg følte at det var genuin interesse for at barn skulle ha det bra. Og jeg var der, som jeg sa, i to uker, og i løpet av de to ukene ble vi veldig nære (med de ansatte). Nå føler jeg at hun (den ansatte) bryr seg om meg, jeg kan nesten kalle henne en venn. (Flyktning 4).

Det ble også nevnt av ansatte i hjelpetjenestene at noe som også bidrar til å bygge tillit er å få besøk i klasserommet fra representanter fra barnevernet, krisesenteret, politiet eller lignende institusjoner i løpet av introduksjonsprogrammet. Dette kan bidra til å gjøre tilbudene om hjelp mer kjent, og dermed også skape økt tillit. Muligheten til å treffe og snakke med politiet og høre dem beskrive sin rolle i bekjempelse av vold, kan bidra til å skape tillit hos nyankomne. Noen av flyktingene vi intervjuet, fortalte hvordan de i utgangspunktet mistrode barnevernet og krisesentrene, etter å ha hørt dårlige rykter om dem, men når de møtte dem og fikk hjelp av dem, endret dette seg: «Vi hørte mange negative ting om dem (krisesentre) i begynnelsen, men etter å ha kommet i kontakt med dem, føler jeg meg ikke redd for dem.» (Flykting 5).

Særlig kvinner kan bære med seg traumatiske erfaringer fra møter med politi under flukten til Norge (Langlois et al., 2016; Gerard og Pickering, 2014), noe som kan påvirke graden av tillit til norsk politi. Politiets erfaring er at voldsutsatte ofte ønsker å trekke anmeldelsen når første akutfase er over. En av informantene fortalte at de eksempelvis kunne ha 10 ulike saker som omhandler vold i nære relasjoner, men til slutt ender bare to av dem opp i retten. Andre ganger ønsker den som er utsatt for vold å trekke tilbake alt de har fortalt:

Ja, og da forstår ikke den kvinnen eller ungen, jenta eller gutten at vi plikter å gå videre for det er så alvorlig. Så, de skjønner ikke at det er ikke opp til etterforskningslederen å velge det eller legge bort. For der de kommer fra- Selv i æresdrapssaker i noen samfunn i Midtøsten for eksempel, der må familien begjære påtale, men det er ikke sånn, de tror at de kan trekke tilbake, og da mister de igjen litt tillit. (politi, fokusgruppe)

I alvorlige voldssaker må politiet samarbeide tett med krisesentrene. Politiinformantene ønsket en bedre forståelse fra krisesentrene for at etterforskerne må møte den fornærmede så tidlig som mulig i prosessen. Dette kan noen ganger være utfordrende, og ofte er ikke den fornærmede klar over at politiet er forpliktet til å gripe inn i en sak som omhandler alvorlig vold.

5.7.3. Press og urealistiske forventninger

Våre informanter fra ulike hjelpetjenester pekte på utfordringene med å presse flyktinger som er utsatt for vold gjennom introduksjonsprogrammet, uten å kunne ta hensyn til deres nåværende situasjon og trivsel. Særlig introduksjonsprogrammet og NAV ble trukket frem som tjenester hvor flyktingene opplever press på å være aktive i et program eller på å gå ut i arbeidslivet. En ansatt fra introduksjonsprogrammet i kommune M6 fremhevet at det i introduksjonsprogrammet er mye fokus på å hjelpe flyktinger med å kvalifisere seg for utdanning og komme inn på arbeidsmarkedet, samtidig som det er begrenset fokus på familiers generelle trivsel og tilpasning til det nye samfunnet. En annen

informant fremhevet også at systemet har urealistiske forventninger til de nyankomne flyktingene, særlig til flyktinger som også har barn, og at dette også kan være belastende.

Det skulle vært mer et spesifikt kurs for foreldre som gikk på endringer i, altså, et kurs som gikk mer på enn på oppdragelsesstrategier, nærhet til ungen, altså, det ligger en sånn ide der om at, ja, menneskelig utvikling er godt opparbeidet og vi ligger på toppen og alle ligger under oss og de må lære seg å bli som oss... Og på en måte så må man tilpasse seg og leve i samfunnet vårt, men- Det er kanskje litt for lite anerkjennelse på akkurat det å være foreldre til ungene sine, det kan de for så vidt, men det er helt andre krav til foreldreskapet i Norge enn i en flyktingleir, da er du på overlevelse, og nå deltar du på 1 til 4 og følger opp og er på alle foreldremøter, det er bare ikke gjennomførbart med mer enn tre unger, får ikke til det, de har ikke tid, og mange har syv, åtte barn. Antall møter du skal gå på som de ikke forstår noe av, det er helt absurd... Så, det er noe med at ambisjonsnivået i samfunnet vårt for en unge, er ikke proporsjonelt med hva som er realistisk for en analfabet flykting med mange unger å få til, da. Så, de vil nok aldri leve opp til forventningene, og det tror jeg er ganske belastende. (ansatt, M7 kommune)

Dersom flyktingene befinner seg i vanskelige livssituasjoner preget av vold eller negativ sosial kontroll, kan dette oppleves presset være belastende og bidra til stress, som igjen kan være i veien for språkopplæring og kvalifisering til arbeidslivet. Som den ene informanten påpekte kan presset skyldes at introduksjonsprogrammet eller NAV har et program som det handler om få flyktingene gjennom, og de ansatte har ikke tid til å ta hele livssituasjonen til deltakeren i betraktning:

For vanligvis når du går inn i prosessen, også med NAV, oppleves saksbehandlerne der som at de ikke har tid til å snakke med disse kvinnene. For de har så mye de skal gjøre, og må komme seg videre til neste program. (informant, NGO)

Andre informanter, for eksempel ansatte i introduksjonsprogrammet og familievernkantoret i M5 kommune, fremhevet at i introduksjonsprogrammet er det mye fokus på individet. Man bør heller se på individet som en del av en større gruppe, både familiegruppen og den kulturelle gruppen de kommer fra.

5.7.4. Manglende oppmerksomhet på flyktingenes psykiske helse

I forrige kapittel understrekte vi viktigheten av å være oppmerksomme på den psykiske helsen til nyankomne flyktinger. Flere av våre informanter i hjelpetjenestene viste til at hjelpetjenestene ikke er tilstrekkelig rustet til å håndtere utfordringer knyttet til denne gruppens psykisk helse. Mange

nevnte at flere flyktninger mangler mulighet til å bearbeide traumatiske opplevelser knyttet til krig, forfølgelse eller vold i hjemlandet eller på reisen til Norge. Våre informanter fortalte at dette skyldes at systemet først og fremst fokuserer på å gi norskopplæring, og i langt mindre grad gir nødvendig helsehjelp med tanke på psykisk helse. Å håndtere psykisk helse så tidlig som mulig kan være en måte å forebygge vold på:

En mann som har vært utsatt for tortur kan også begå vold mot sin egen familie. Systemet gjenkjenner det ikke... Kanskje det er mitt budskap, da, at du trenger å snakke mer om reisen og hva de har lært, før du snakker om pliktene de har i Norge. Det går litt baklengs. Du må være i stand til å utføre oppgaver som du er vant til, og da må du utføre dine plikter. Du kan ikke bare komme og utføre oppgaver uten å kunne... Det er bare kaos, det er dit jeg tror vi har en vei å gå. (fagperson, statlig etat)

Noen av de ansatte vi snakket med foreslo at i tillegg til tidlig helseundersøkelse av asylsøkere, flyktninger og deres familier ved ankomst (som er frivillig¹⁰), bør det gjøres en grundigere vurdering og identifisering av oppfølgingsbehov i de tidlige stadiene etter ankomst, som for eksempel rett etter bosetting. Dette ble fremhevet som svært viktig med tanke på å identifisere personer som kan være utsatt for vold, tortur og/eller andre traumatiske opplevelser. Noen informanter gav uttrykk for at det er igangsatt en dialog med UDI om tidlig identifisering av psykiske helseplager, og hvordan man kan få et enda bedre system og rutiner for å avdekke og følge opp personer som har vært utsatt for vold.

Noen informanter, både ansatte i tjenestene og flyktingene, fremhevet behovet for at flere krisesentre har psykologer i staben for å kunne gi bedre hjelp til mennesker som sliter med vold og mer komplekse psykiske problemer på grunn av traumatiske opplevelser. De påpekte at ansatte ved krisesentrene er klar over at mange beboere med flyktningbakgrunn har traumer på grunn av situasjonen i hjemlandet, eller etter volden de har vært utsatt for, men at krisesentrene ikke har mulighet til å gi nødvendig psykisk helsehjelp. Noen informanter nevnte at sentrene prøver å sette flyktingene i kontakt med kommunen for å bli henvist til psykolog, eller at de noen ganger kobler dem direkte med psykologer, men at dette ikke er en praksis som er satt i system og at det nok kunne fungert bedre.

¹⁰Helseundersøkelser av asylsøkere, flyktninger og familiegjenforente (Helse direktoratet)

<https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/helsetjenester-til-asylsokere-flyktninger-og-familiegjenforente/helseundersokelser-av-asylsokere-flyktninger-og-familiegjenforente#tidlig-identifisering-av-oppfolgingsbehov>

Når det gjelder psykiske helsebehov hos asylsøkere som bor i asylmottak, nevnte våre informanter at mange asylmottak verken har psykolog eller psykiatrisk sykepleier, noen heller ikke allmennsykepleier, på stedet. En ansatt som jobber i flyktningtjenesten i M6 kommune, og som tidligere jobbet på mottak, fremhevet hvor positivt det var å ha en helsesykepleier som var fysisk til stede på mottaket. Det betydde at de ble en del av teamet og både ansatte og beboere fikk dra nytte av den tverrfaglige kompetanse på mottaket. Informanten fortalte videre at kommunen, med bakgrunn i de gode erfaringene inngikk en avtale og dekket kostnadene slik at en psykiatrisk sykepleier kunne være tilgjengelig en dag i uken.

Når jeg gikk rundt på mottak og forklarte hvordan vi hadde det, så var det mange som misunte oss den, for det var så lett tilgjengelig. Det var ikke sånn at vi måtte til legen og få henvist til en psykolog, her hadde vi noen som jobbet på akutt-teamet som da jobber med psykisk helse på lokal DPS, og vi pleide jo aldri å si, «vil du snakke med psykolog?» Vi preide å si sykepleier, fordi at det var så tabubelagt å snakke om psykisk helse. Vi var ikke uærlige, for de var jo sykepleiere, de var psykiatriske sykepleiere så vi bare utelot den psykiatriske delen som regel... for det og er veldig tabubelagt tema, dette med psykisk helse. (ansatt, M6 kommune)

Våre informanter påpekte også at heller ikke flyktningtjenesten i mange kommuner har en fagperson innen psykisk helse som en del av staben, det er bare noen få kommuner som har psykolog på stedet. Dette henger ofte sammen med størrelsen på kommunen, samt ressursene som er forbeholdt flyktninger og deres psykiske helse.

Det å ha helsepersonell lett tilgjengelig enten det er på krisesenter, på asylmottak eller hos flyktningtjenesten kan ses som en god løsning. Samtidig kan det være mer effektivt å styrke den allerede utbygde kommunale psykiske helsetjenesten med kompetanse om denne gruppen, slik at de kan møte alle gruppers behov. I tillegg kan det være nødvendig å løfte kompetansen på migrasjonshelse generelt blant ansatte i hjelpetjenester som møter nyankomne flyktninger, slik at de er mer oppmerksomme på symptomer og kan henvise tidligere til psykisk helsetjenester dersom det er behov.

5.7.5. Utfordringen med lange ventetider

Flere av våre informanter fra både kommunal og statlig sektor, fremhevet at tidkrevende byråkratiske prosesser kan skape mistillit til hjelpeapparatet blant nyankomne. Vi har tidligere nevnt at det kan ta lang tid å finne alternative boliger til de som bor på krisesentre, noe som kan føre til at de som utsettes for vold føler seg mindre ivaretatt og dermed mer mistroiske til tjenestene. Fra fokusgruppen med politiet ble det fremhevet at den siste politireformen (1. januar 2016) ser ut til å ha ført til lengre

ventetid for å få avhørsavtaler for beboere på krisesenter. De pekte også på at det kan ha sammenheng med hvilke ressurser politiet har etter reformen.

Vi hørte også fra en av flyktningene som vi intervjuet at det tok en måned før politiet innkalte voldsutøveren (ektemannen) til avhør, og etter det gikk det et helt år før rettsmøtet. Ett år er lang tid, og informanten fortalte hvor utmattende ventetiden var. Siden ingenting ble avgjort, kunne de heller ikke få avslutning:

Det kan være noe negativt, og du blir liksom presset fordi han ikke har fått noen straff som gjør ham redd. Så i ett år (mens jeg venter på rettssaken) må jeg bli venn med ham igjen fordi jeg ikke kan leve med den frykten, vet du? Og etter at dere er venner, er det en prøvelse som ødelegger alt. Så i et år prøver jeg å være venn med ham, etter at rettssaken ødelegger alt, så jeg må bare prøve igjen. Skjønner du? (Flyktning 8)

De lange byråkratiske og juridiske prosedyrene gjør prosessen mer krevende og utfordrende for voldsutsatte. Dette kan påvirke usikkerheten om hvorvidt de har tatt den riktige avgjørelsen ved å rapportere hendelsen, noe som kan være vanskelig for voldsutsatte. Informantene fra hjelpetjenester mente at for en nordmann som allerede stoler på systemet, kan byråkratiet være frustrerende, men det vil trolig ikke påvirke tilliten til institusjonene i samme grad som for en nyankommen flyktning.

5.7.6. Utfordringer rundt samarbeid

Flere av våre informanter nevnte viktigheten av samarbeid mellom de ulike instansene (som NAV, flyktningtjenesten, politiet osv.) i voldssaker. Dette gjelder også voldssaker blant utsatte både med og uten innvandrerbakgrunn. Men i saker som gjelder nyankomne flyktninger er det ofte flere og andre instanser som samarbeider, og det er særlig dette noen av informantene snakket om. Noen nevnte at de lyktes med å ha møter med de ulike tjenestene, og de kjente hverandre godt, slik at de visste hvem de skulle kontakte i hvilket tilfelle. Det var imidlertid flere andre som pekte på utfordringer relatert til samarbeid, særlig i tilfeller om negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. Flere nevnte at et dårlig fungerende samarbeid mellom hjelpetjenestene kan føre til at voldsutsatte ikke får den hjelpen de trenger eller må vente lengre enn de burde for å få den. Dette kan svekke nyankomne flyktningers tillit til hjelpetjenestene.

For eksempel pekte enhetslederen fra en helsestasjon i M5 kommune på at de opplevde at samarbeidet med NAV og politiet hadde vært svært tidskrevende, og at det var vanskelig å finne rett person i etaten å samarbeide med i saker om æresrelatert vold eller negativ sosial kontroll.

Noen informanter fra hjelpetjenestene nevnte at saker der det er barn involvert, år de kjenner til eller mistenker vold i familien, har de plikt til å gi barnevernet beskjed og samarbeide med dem. Samarbeidet med barnevernet opplevde noen imidlertid å være svært utfordrende til tider, mye siden de ulike tjenestene er underlagt ulike sett av lover. I vår fokusgruppe med politiet ble det fremhevet at politiet i Oslo har jevnlig møter med barnevern og krisesentre i regionen. Dette er imidlertid ikke tilfelle over hele landet. De pekte også på *NOU 2020:17 Varslede drap? — Partnerdrapsutvalgets utredning* som understreket at det er behov for bedre og tverrfaglig samarbeid i flere tilfeller av æresrelatert vold og negativ sosial kontroll. Politiet nevnte at rutineene for regelmessig kommunikasjon mellom ulike aktører ennå ikke er tilstrekkelig etablert og at avvergingsplikten ikke er godt nok kjent av de som jobber tett med barn på skoler og barnehager. Ifølge politiet er ansatte som jobber med barn, ofte ikke klar over avvergingsplikten og hva den innebærer. Tvangsekteskap ble nevnt som et annet eksempel der avvergingsplikten inntreffer for å forebygge menneskehandel. Avvergingsplikten er også blitt påpekt av Riksrevisjonen (2022) som et forbedringsområde.

Noen av informantene fra tjenestene mente at krisesenteret var det eneste stedet hvor behovet for beskyttelse blir ivare tatt på en god måte. En ansatt ved familievernkontoret ved M5 kommune nevnte utfordringer de opplevde i samarbeidet med politiet når det gjelder koordinering av beskyttelse. Erfaringen deres var at politiet ofte ikke har nok tid til å vurdere voldsutsattes behov, fordi politisystemet ikke har kapasitet. Det ble også nevnt at i saker der voldsutsatte søker hjelp hos krisesenteret, men ikke flytter inn, fungerer ikke samarbeidet med politiet like godt som for voldsutsatte som oppholder seg på krisesentrene over en lengre tidsperiode:

Hvis du er på krisesenteret, så kan det være et godt system. Men hvis du ikke er der inne, er det ganske vanskelig å få systemet til å koordinere, og spesielt å ha samarbeid med politiet. (ansatt, M6 kommune).

De ansatte i hjelpetjenestene la vekt på viktigheten av å gjennomføre en risikovurdering for å sikre at personen som er utsatt er i trygghet, også før de forlater krisesenteret. I dette er det avgjørende at krisesentrene har et godt samarbeid med politiet, mente de. Informantene nevnte også at det er viktig å sikre at krisesentrene har et godt samarbeid med kommunene, slik at de finner et trygt sted å bo for dem som trenger det, når de forlater senteret. Flere fortalte at samarbeidet med kommunene kunne være utfordrende til tider. I tilfeller der samarbeidet ikke fungerer vil det ta lengre tid for kommunene å finne alternativ bolig for voldsutsatte. Da ender de med å bo lenger på krisesenteret enn det som er anbefalt (maks seks uker). Noen informanter pekte på manglende ressurser og for lite boligmarked i noen kommuner, som ytterligere årsaker til at noen må bo over lang tid på krisesenter. Særlig kan dette gjelde for nyankomne flyktninger, siden de ofte har begrensede sosiale nettverk, eller manglende

familie, som de kan bo hos mens de venter på ny bolig. Ifølge den nasjonale statistikken over bosatte på krisesentrene blir personer med innvandrerbakgrunn ofte lenger boende på sentrene enn de uten innvandrerbakgrunn (Bufdir, 2021). Grunnen til at det ikke anbefales at folk blir lenger enn seks uker på krisesentre, er fordi brukerne ofte blir isolert fra samfunnet da de verken opprettholder utdanning eller jobb i perioden de bor på senteret. I tillegg er fasilitetene ikke laget for at folk skal bli lenge. Dette påvirker nyankomne flyktninger betydelig, gitt at de allerede er ganske isolert fra resten av samfunnet på grunn av begrensede sosiale nettverk og kunnskap om språk og systemer. Lange opphold på krisesenter på grunn av manglende alternativ trygg bolig gjør ofte at nyankomne tar lange pauser fra norskkursene i introduksjonsprogrammet. Vi fikk høre lignende erfaringer fra flyktningene som ble intervjuet. Dette kan da ha en negativ påvirkning på språklæringsprosessen deres.

5.7.7. Forskjellsbehandling av ulike flyktninggrupper

Noen av våre informanter mente at systemet forskjellsbehandler ulike grupper flyktninger, et problem som har blitt tydeligere med den nylige ankomsten av ukrainske flyktninger. En krisesenteransatt i M8 kommune snakket om hvordan den mer positive behandlingen av ukrainske flyktninger har ført til frustrasjon blant de andre flyktningene som kom tidligere, men som ikke har fått samme oppfølging:

De flyktningene som kommer har en stor anseende i samfunnet vårt, de ligner oss på alle måter, de er folk som er lette å inkludere og det følger mye penger med dem. De flyktningene her er veldig hot i kommunene, de slåss om å få dem inn til kommunen sin, og det er jo forskjellen på sånn det har vært før. Jeg har jo sett dette her over tid og de siste var jo syrerne som kom, det var ikke så populært. Men, nå er det veldig mange som på en måte står der for å hjelpe og bistå, og det gjør jo det at alle er veldig obs på hva man trenger. Så, de får mye hjelp og det har jo også en bakside, det har jo alle kriser, det har jo en bakside. For, de som kanskje kom tidligere fra et annet land, fra en annen kultur, ser jo at de ikke fikk det samme og det skapte ganske mye aggresjon, bitterhet, og det er mye sånn ut i media, vi får bolig sånn, det er ingen andre som har fått bolig. De har måttet skaffe bolig selv, og dette her har jeg sett med mine egne øyne. Jeg har jobbet 35 år i helse og akuttiltak, at når det ble store katastrofer så var det andre mennesker som fikk det veldig vondt og smertefullt fordi det var ingen som stilte opp sånn for dem. (ansatt, M8 kommune)

Ulik behandling av ulike grupper flyktninger basert på nasjonalitet/etnisk opprinnelse kan imidlertid lett føre til at de stiller spørsmål ved tjenestenes rettferdighet, noe som igjen kan få uheldige konsekvenser for tilliten til systemet.

5.8 Andre faktorer som forhindrer god omsorg og oppfølging

5.8.1. Beviskrav i straffesaker om negativ sosial kontroll

Tilfeller av negativ sosial kontroll kan være farlige, og i noen tilfeller også livstruende. Til tross for dette er det av og til vanskelig å fremlegge konkrete bevis. Bevis er først og fremst viktige i straffesaker. Dette pekte flere av våre informanter i hjelpetjenesten på:

Det er blitt fryktelig strengt nå at noe skal regnes som familievold. For eksempel krever det så og så mange episoder. Det krever mye bevis, og så videre ... Da kan saken henlegges på grunnlag av begrensede bevis (ansatt, M5 kommune).

Dette ble også bekreftet av politiet. De påpekte at volden og overgrepene må bevises *utover enhver rimelig tvil* for å kunne prøves i retten, og for noen utsatte kan det være vanskelig å få avslutning og starte et nytt liv dersom saken bare blir henlagt. Dette gjelder særlig saker om vold i nære relasjoner som har pågått i mange år, og hvor det ikke er klare bevis. Politiet forklarte at for mange utsatte kan det føles overveldende å ha åpnet opp og delt de mest smertefulle og skamfulle hendelsene fra livet sitt, for så å oppleve at saken henlegges på grunn av manglende bevis, og voldsutøveren forblir ustraffet. Ifølge våre informanter betyr dette at mange voldsutsatte kan leve resten av livet med frykt hvis voldsutøveren(e) ikke straffes. Flere nevnte også muligheten for at volden eskalerer etter en henlagt anmeldelse, og at dette må tas med i risikovurderingen. Dersom etterforskningen leder til rettssak kan det ta lang tid før saken kommer opp i retten. Det må derfor finnes løsninger for trygg bolig utenfor krisesenter i påvente av rettssak. I de tilfellene hvor det foreligger negativ sosial kontroll bør det vurderes å flytte den som utsettes for trusler til en annen kommune. Det er viktig å nevne her at det at voldsutøveren(e) straffes ikke er den eneste måten å sørge for trygghet for den utsatte. Bosetting av den voldsutsatte sammen med eventuelt utsatte barn på sperret adresse *fortrolig* (kode 7) og *strengt fortrolig* (kode 6) vil være to av flere mulige tiltak for å sikre den voldsutsatte (KRIPOS 2019).

5.8.2. Begrensninger ved bruk av voldsalarm

Når voldsutøver ikke blir straffet kan personer som er utsatt for vold få tilbud om voldsalarm. Voldsalarmen er koblet opp med et GPS-signal som personer som er utsatt for vold og trusler kan aktivere for å kontakte politiet ved truende hendelser¹¹.

¹¹ <https://www.overgrep.no/voldsalarm/>

Til tross for at en som har vært utsatt for vold får voldsalarm, kan vedkommende fremdeles være i livstruende fare om politiet bruker for lang tid på utrykning. Dette sitatet fra en flyktning i kommune M7 viser sårbarheten hun følte, til tross for at hun hadde voldsalarm:

Systemet beskytter hans (voldsutøverens) rettigheter. Jeg må gå med en mobil og trykke på en alarm, men hvor lang tid skal politiet ta for å komme dit? Det går fort hvis han stikker en kniv eller skader hjernen, og da kan du dø før politiet kommer. Så jeg (som utsatt) blir på en måte straffet på den måten. I andre land, europeiske land, er det han (voldsutøveren) som skal bære fotlenke (voldsalarm), det er han som skal ha GPS-alarm fordi det er han som har gjort noe galt. Jeg kan ikke bruke GPS (voldsalarm), sånn med en telefon for å beskytte meg selv, det tar for lang tid før politiet kommer. Jeg kan ikke bare gå og se meg rundt hele livet. (Flyktning 8)

Voldsalarmordningen er vanligvis gyldig i tre måneder. Deretter må saken vurderes på nytt. Hvis det ikke har vært noen problemer på tre måneder, kan politiet bestemme seg for å fjerne voldsalarmen fordi noen andre kan ha større behov. Dette betyr imidlertid ikke at voldsutøveren ikke vil være en risiko utover tre måneder (NOU 2003:31, s. 165).

Når det gjelder sitatet fra Flyktning 8 over, at voldsutøveren burde hatt fotlenke, eller det som kalles for omvendt voldsalarm, er dette noe som er brukt sjeldent i Norge (Dyb, 2020). Et av innsatsområdene (nr. 3) i handlingsplanen *Frihet fra vold. Regjeringens handlingsplan for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner 2021–2024* er å «videreutvikle bruken av kontaktforbud med elektronisk kontroll (omvendt voldsalarm)» (tiltak 41, s. 10). Bruk av omvendt voldsalarm skal brukes som straffeprosessuelt besøksforbud (Justis- og beredskapsdepartementet, 2021).

Et annet hinder for at flyktninger som er utsatt for vold skal få et trygt liv etter at de har forlatt krisesenteret, er utfordringene med å få godkjent sekundærbosetting, noe som vil bli diskutert i detalj i neste kapittel.

Kapittel 6. utfordringer knyttet til sekundærbosetting

I de tilfellene der sikkerheten til flyktninger som er utsatt for vold er i fare i kommunen eller lokalsamfunnet der de bor, kan de søke om flytting til en annen kommune for å komme seg bort fra voldsutøver(e). Dette kapitlet gir først en oversikt over kommunenes ansvar og oppgaver ved bosetting av flyktninger og integreringstilskuddet som tildeles fra IMDi. Deretter presenteres ulike utfordringer knyttet til sekundærbosetting, både sett fra flyktningene og kommunenes perspektiver.

6.1. Integreringstilskudd og kommunens ansvar ved bosetting av flyktninger

Det er Nasjonalt utvalg for mottak og bosetting som fastsetter hvor mange flyktninger det vil være behov for å bosette. Dette gjøres med bakgrunn i prognoser for antall flyktninger som vil komme til Norge og få opphold det kommende året, prognoser for antall flyktninger med innvilget opphold som vil bo i asylmottak ved inngangen til neste år og Stortingets avgjørelse om hvor mange overføringsflyktninger Norge skal ta imot kommende år. Det er også dette utvalget som vedtar hvordan dette antallet skal fordeles regionalt (IMDi, 19. oktober 2016).

Med dette som utgangspunkt sender IMDi en anmodning til kommunene hvert år, der kommunene bes ta imot et spesifikt antall flyktninger det kommende året. Hvor mange flyktninger den enkelte kommune skal anmodes om å bosette vurderes av IMDi og Kommunesektorenes organisasjon (KS) i samarbeid. Kriteriene for IMDi og KS sine vurderinger vil gjerne være innbyggertall, sysselsettingsnivå og resultater i introduksjonsprogram over tid.

I anmodningen fra IMDi om mottak av flyktninger bes kommunen om å vedta hvor mange flyktninger den kan ta imot og hvorvidt de vil ta imot enslige mindreårige eller ikke. IMDi ønsker også en vurdering på hva som skal til for at kommunen kan opprettholde en høy kapasitet for bosetting i kommunen fremover. Siden bosetting av flyktninger er en oppgave som berører flere kommunale etater og dermed også kommuneøkonomien, er det viktig at beslutningsmyndigheten legges til kommunene. Ved bosetting av flyktninger tildeler IMDi (20. desember 2021; 2021d) et integreringstilskudd til kommunene som skal:

- bidra til å dekke kommunens rimelige dekning av utgifter til bosetting og integrering av flyktninger i bosettingsåret og de neste fire årene
- bidra til rask og treffsikker bosetting
- bidra til at kommunene gjennomfører et planmessig og aktivt bosettings- og integreringsarbeid, slik at flyktningene snarest mulig får arbeid og kan forsørge seg selv og delta aktivt i samfunnet

- bidra til rask bosetting av eldre og flyktninger med nedsatt funksjonsevne og/eller atferdsvansker
- sammen med tilskuddet til opplæring i norsk og samfunnskunnskap finansiere introduksjonsprogrammet

Tilskuddet skal bidra til å dekke merutgiftene kommunene har til arbeidet i bosettingsåret og de neste fire årene. Størstedelen av midlene utbetales de første tre årene (IMDi, 2021d). En fagperson fra en statlig etat fortalte at når flyktninger bosettes har kommunen ansvar for dem både økonomisk, sosialt og når det gjelder integrering. Kommunene må sørge for at flyktningene blir ivaretatt på samme måte som andre som bor i deres kommune, og informanten mente at kommunene selv ikke alltid forstår hvor omfattende og viktig ansvaret deres er. I saker der nyankomne flyktninger har behov for sekundærbosetting er det bosettingskommunenes ansvar å ta kontakt med ny kommune og få i stand en avtale om flytting og sekundærbosetting.

Kompetanseteamet kan gi råd og veiledning i saker som gjelder æresrelatert vold og negativ sosial kontroll, hvilket også innebærer å gi råd og veiledning om en person bør flytte av sikkerhetsmessige grunner. I noen tilfeller kan det være aktuelt med bo- og støttetilbud og da er det Kompetanseteamet som tildeler plasser. I disse sakene kan Kompetanseteamet, i kontakt med kommunen som har botilbud, undersøke muligheten for sekundærbosetting.

6.2. Hvorfor vegrer kommunene seg for å inngå avtaler om sekundærbosetting?

I handlingsplanen Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold (2021 – 2024) (Kunnskapsdepartementet, 2021) vises det til at det er vanskelig å få til avtaler om flytting mellom kommuner i saker som omhandler vold og trusler. Mange av våre informanter, både ansatte i kommunale tjenester, statlige etater og flyktninger som selv hadde erfaring med sekundærbosetting, bekreftet dette. Flere forteller at det erfaringsmessig kan komme avslag på søknaden, og at det derfor må søkes hos flere kommuner for å finne en løsning. Våre informanter fortalte at uenighetene mellom kommunene ofte dreier seg om økonomisk kompensasjon, og hvordan de kan fordele støtten på en slik måte at det gjenspeiler den nye kommunens ansvar og forpliktelser.

Disse flyktningene er egentlig ikke så interessante for kommunen å ta. Så det ville være et stort problem, og det er selvfølgelig farlig når penger skal være en så stor faktor for folk som lever under trussel. (Fagperson, statlig etat)

Kartleggingen viser at det i hovedsak er tre grunner til at kommunene ikke oppnår enighet om sekundærbosetting, fraflyttingskommunens økonomi, tilflyttingskommunens ressurser og antall flyktninger allerede bosatt i tilflytterkommunen.

6.2.1. Fraflyttingskommunens økonomi

Våre informanter fra statlige etater gav en god oversikt over problemene knyttet til sekundærbosetting: En informant forklarte at det var et uttalt politisk mål å bosette flyktninger over hele landet. Integreringstilskuddet skulle være et insentiv til kommunene for å ta imot og bosette flyktninger. Kommunene får en viss sum penger for hver flyktning, der de bruker en del av pengene til flyktningene, mens resten av pengene kan brukes til andre tjenester i kommunen. Som vår informant sa er det økonomiske et insentiv for kommuner som mottar flyktninger, fordi de får ekstra penger til å bruke på de offentlige tjenestene. Når en familie bosettes i en kommune, tilrettelegges det for at de skal bo der i fem år og kommunen får integreringstilskudd i like mange år. Informanter fra en av de små kommunene (M2) mente at de større kommunene ikke ønsker å tappe de små kommunene for flyktninger, gjennom sekundærbosetting, og slik bidra til at små kommuner mister store økonomiske ressurser som bosetting av flyktninger bringer med seg.

6.2.2. Tilflyttingskommunens ressurser

Dersom det blir behov for sekundærbosetting til en annen kommune, vil kun det resterende beløpet av integreringstilskuddet følge med til neste kommune. Mange opplever derfor at dette er en viktig grunn til at den nye kommunen ikke ønsker å inngå en avtale om flytting av flyktninger.

De ansatte på krisesentrene som deltok i fokusgruppen er av samme oppfatning, nemlig at utfordringene med å få godkjent sekundærbosetting er relatert til kommuneøkonomien. De ansatte foreslår at det burde vært mekanismer på plass som sørget for ekstra midler til kommuner som tar imot flyktninger gjennom sekundærbosetting, særlig med tanke på voldssaker. Det er uheldig at det ofte er et økonomisk spørsmål som er grunnen til et avslag på sekundærbosetting.

En av informantene skildrer her et vanlig tilfelle i prosessen rundt flytting:

Det kan for eksempel være en kvinne som har vært i en kommune i tre år, hvor progresjonen i introduksjonsprogrammet har vært veldig liten, så hun snakker dårlig norsk, selv om hun har gått på introduksjonsprogrammet, kanskje hun ikke har vært der så mye, hun har vært syk eller hun har vært gravid eller ting som gjør at hun ikke går på introduksjonsprogrammet. Og så har hun ikke god helse. Og når hun kommer til en ny kommune, betyr det at de må bruke mye ressurser på å hjelpe denne kvinnen, selv om den det er liten økonomisk tildeling. Det er derfor mange kommuner sier nei, og det er et problem. I loven er det frivillig å si ja til flyktninger, kommunen kan med andre ord bare bruke lovteksten og si nei. Selv om det er snakk om en voldsutsatt. En gang snakket jeg med en ansatt i en kommune, og

vedkommende sa: «Nei, hvis hun skal flytte til denne kommunen, må det være en spesiell grunn til at hun må komme til akkurat denne kommunen og ikke til hvilken som helst annen» Noen ganger når du har voldssaker, er det ikke så viktig om du kommer til den ene eller den andre kommunen. Det som er viktig er at du må komme deg vekk fra den kommunen der gjerningsmannen er. (fagperson, statlig etat)

6.2.3. Antall flyktninger allerede bosatt i den nye kommunen

Mange av våre informanter fra statlige etater og kommunale tjenester snakket om utfordringene relatert til sekundærbosetting. I vårt intervju med to ansatte fra kommune M2, som er en liten kommune, snakket de for eksempel om sekundærbosetting som «nesten umulig» å gjennomføre, da det er svært vanskelig å få godkjenning fra en stor kommune. «Det er vel slik at kommunene ikke ønsker for mange sekundærbosettinger. Da flytter alle til Oslo sentrum eller Kristiansand eller Bergen sentrum. Da blir det ghettoer.» (ansatt, M2). De to ansatte forklarte at deres kommune har ganske strenge vilkår for å få innvilget sekundærbosetting. De har ikke hatt mange saker hvor flyktningene ønsker å forlate kommunen. Det er gjerne små kommuner som kontakter de større kommunene om sekundærbosetting, og presset er alltid størst på de store byene. Informantene gav uttrykk for at utfordringene med sekundærbosetting er særlig knyttet til begrenset kapasitet. Vår informant understreket at mange ønsker å flytte til Oslo, i noen tilfeller fordi de kjenner folk som bor i hovedstaden, eller fordi de gjerne vil til en større by der det er lettere å forsvinne i mengden. I en liten kommune der det bare er noen få personer fra samme land, kan personen oppleve å være uønsket, eksponert og synlig.

6.3. Fra krisesenter til sekundærbosetting eller bare hjem igjen?

Ifølge en av våre informanter fra en statlig institusjon erfarer krisesentrene nå at stadig flere syriske kvinner, etter å ha bodd i Norge i noen år, forstår at de har andre rettigheter her i landet og at det er mulig å unnsnippe et liv i vold fra mannen og andre familiemedlemmer. Når de voldsutsatte omsider søker hjelp på et krisesenter, er det flere som oppgir at de ønsker å flytte til en annen kommune for å unngå represalier eller ny vold fra voldsutøveren. For noen av dem synes trusselbildet å være så høyt at det er fare for liv, mens andre har levd med trakassering og ikke bare fysisk men også psykisk vold i lang tid før de søker beskyttelse. En ansatt på krisesenter fortalte at de har stadig flere kvinner fra Syria som kommer til krisesenteret, men at de ansatte frykter at dette bare er toppen av isfjellet og at det er mange flere flyktninger som har behov for beskyttelse. Ut fra hva voldsutsatte forteller kan mye tyde på at det er flere kvinner med syrisk bakgrunn som lever i voldelige forhold, men at mange sier at de ikke ønsker å flytte til en annen kommune siden de er en del av introduksjonsprogrammet allerede

og frykter at de ikke får fortsette opplæringen i ny kommune. Dersom ny bosetting gjøres etter avtale mellom kommunene har flyktningene samme rettigheter i ny kommune som de hadde i den de flyttet fra. Når enkelte flyktninger velger å bli boende av frykt for å miste opplæring og introduksjonsstønad kan det virke som de ikke har tilstrekkelig informasjon og forstår flytting som noe de må gjøre uten avtale mellom kommunene.

De ansatte fra krisesentrene som deltok i fokusgruppen fremhevet at flytting til ny kommune er ekstra utfordrende for nyankomne flyktninger. I motsetning til andre voldsutsatte uten innvandrerbakgrunn, har nyankomne flyktninger ikke samme mulighet til å flytte til en annen kommune i løpet av de første fem årene, gitt at introduksjonsprogrammet og integreringstilskuddet er knyttet til den opprinnelige kommunen. Dette kan bety at de må bo i samme område som voldsutøver(-ne). Selv om det er mulighet for å søke om sekundærbosetting, påpeker de ansatte at det etter deres erfaring er vanskelig for kommunene å gå med på sekundærbosetting.

Det er i enkelte tilfeller vanskelig å få i stand en avtale om sekundærbosetting. En fagperson fra en statlig etat fortalte at i noen tilfeller kan en trusselvurdering/anbefaling fra politiet bidra til å løse utfordringen. Imidlertid er erfaringen til informanten at det er vanskelig å få kommunene til å ta imot en sekundærbosetting. Generelt, ifølge erfaringene fra krisesenterets ansatte, kan prosessen med sekundærbosetting ta lang tid siden det ofte må sendes henvendelser til flere kommuner før ny bosetting avklares. Ventetiden kan bety at voldsutsatte som allerede er i en svært sårbar situasjon, må være i beredskap og leve i usikkerhet over lang tid.

Det er også verdt å merke seg at sekundærbosetting kanskje ikke blir den endelige løsningen for alle som opplever vold i hjemmet, men noe som kan gi familien en nødvendig pause, tid og mulighet til å søke rådgivning. En av våre informanter, flyttet tilbake til ektefellen sin etter først et år på krisesenteret og noe tid i en ny kommune. De bor fremdeles sammen. Etter at hun flyttet hjemmefra kontaktet mannen hennes krisesenteret som hjalp ham med å få rådgivning og støtte. De har også deltatt på parkurs arrangert av barnevernstjenesten som de har funnet svært nyttige.

En annen kvinne vi intervjuet hadde fremdeles regelmessig kontakt med ektemannen og faren til barna. De spiser til og med middag sammen regelmessig, selv om de bor hver for seg. Denne kvinnen uttrykte heller ikke ønske om å få skilsmisse etter separasjonsperioden, selv om dette ble foreslått av både krisesenteret og barnevernstjenesten. Hun følte at han hadde forandret seg mye etter at politiet hadde vært i kontakt, han ble redd for å miste familien sin, og det fikk ham til å endre seg. Familievernkontoret fulgte opp familien en stund etterpå og hjalp både henne og mannen med å skape en god relasjon. Etter hvert opphørte kontakten med krisesenteret da de ansatte så at familien hadde

det bra. De sørget likevel for at kvinnen visste hvordan hun skulle komme i kontakt med dem dersom hun igjen skulle trenge støtte.

6.4. Sekundærbosetting og sperret adresse

I intervjuet med de ansatte ved flykningstjenesten i M7 kommune fortalte de om hvordan de ble kjent med tilfeller av vold i nære relasjoner eller æresrelatert vold. De fortalte at noen ganger kommer bekymringene opp allerede under tiden på asylmottaket, og når de bosettes blir bekymringen større og kommunen må tidlig starte prosessen med ny bosetting. Det kan også komme bekymringsmeldinger fra skolen eller helsetjenesten, for eksempel om at vedkommende aldri kommer til skolen alene, at hun alltid har en far eller storebror med seg når hun går til legen eller helsesykepleier, læreren melder om mye fravær, og skolen legger merke til at hun aldri har penger til bussen. Samlet gir disse meldingene grunn til uro og tjenestene innkaller til møter for å prøve å forstå hva som skjer og hvordan man skal handle i den konkrete situasjonen.

I det mest krevende tilfellene kan den voldsutsatte bli plassert på sperret adresse, også kalt fortrolig (kode 7) og strengt fortrolig adresse (kode 6). Ved «fortrolig» adressesperre, er adressen ikke tilgjengelig for privatpersoner i folkeregisteret, men for offentlig ansatte er det synlig. Ved «strengt fortrolig» er adressen også skjult for offentlig ansatte, men unntak av noen få med spesielle tilganger i tjenestene.

Våre informanter ved flykningstjenesten fortalte at de ikke har informasjon om flykninger som har flyttet og som nå er bosatt på sperret adresse. Vanligvis vil politiet gjøre en vurdering på om det er behov for adressesperre som sikkerhetstiltak før flytting til ny kommune. Etter flytting er det ikke naturlig at gammel kommune skal kjenne til hvorvidt det blir adressesperre i kort eller lang tid, eller om den oppheves. En bekymring som informantene hadde, var hvorvidt det er gode nok rutiner for at alle digitale spor blir slettet ved slike saker, inkludert saksbehandlingsspor fra de kommunale tjenestene før flyttingen. Ved en sekundærbosetting som regnes som en strengt fortrolig-sak (kode 6), vil flykningene bli flyttet fra den aktuelle kommunen til en ny kommune. Det kan også være noen tilfeller der politiet vurderer at det er grunnlag for strenge beskyttelsestiltak, men at personen kanskje ikke ønsker å leve under så strenge tiltak. Noen finner det så krevende å flytte fra alle, endre navn og bo på skjult adresse, at de foretrekker muligheten til å ha kontakt med nettverket, men da med visshet om at voldsutøver kan få kjennskap til adressen deres. Politiet understreket også at Kode 6 ikke alltid er et egnet og optimalt tiltak, «da prisen fornærmede må betale er et liv i ensomhet". (politi, fokusgruppe)

6.5. Er det mulig å flytte fra negativ sosial kontroll?

Andre utfordringer med sekundærbosetting etter vold i nære relasjoner eller negativ sosial kontroll kan være risikoen for å bli gjenkjent og kontrollert også etter flytting. Informantene fra hjelpetjenestene fortalte at flyktningene erfaringsmessig alltid vil treffe andre fra samme hjemland dersom de flytter til en av storbyene. Dette kan være både utfordrende og farlig for en voldsutsatt som flykter fra negativ sosial kontroll eller vold. De to ansatte i M7 kommune fortalte at de fleste søknader om sekundærbosetting i deres kommune skyldes eksisterende nettverk. De mente at flyktningene søker seg bort fra kommunen fordi de opplever negativ sosial kontroll fra familie eller det sosialt nettverket de har blitt en del av etter at de kom til Norge.

Når tjenestene skal gjøre en risikovurdering av familie og nettverk til den voldsutsatte, er det viktig å huske at de aller fleste beholder sterke bånd til hjemlandet eller andre familiemedlemmer bosatt i andre land. Konsekvensen av å avslutte et voldelig ekteskap går langt utover bare den voldsutsatte og voldsutøver. En av flyktningene fortalte om alvorlige trusler som også ble rettet mot familien hennes i Syria. Til slutt ble truslene så skremmende at hun valgte å kontakte politiet i Norge:

Jeg har følt at alle har vært mot meg, og at saken har fått langt flere konsekvenser for familien min i Syria og for meg også. Politiet snakket med mannen min (eller eksmannen) om at hvis han kontakter familien min i Syria, vil han bli straffet for det i Norge. Fordi etter at han ikke lenger vet hvordan han skal finne meg på en hemmelig adresse, har han begynt å presse familien min i Syria. Han begynte å true meg med at han ville få noen soldater fra ISIS, og at han ville sende dem til familien min for å drepe foreldrene mine. Lydmeldingene som han sendte meg var truende, og jeg sendte dem videre til politiet. Da kontaktet politiet ham med en gang.
(Flyktning 1)

Voldsutsattes historier viser hvor sårbare kvinner er som nyankomne flyktninger når de ikke bare utsettes for overgrep selv, men må også leve med trusler mot storfamilien i hjemlandet.

6.6. Tilleggsutfordringer ved felles foreldreansvar

For dem som er utsatt for vold i hjemmet og som har barn, er det ekstra utfordrende når foreldrene har delt foreldreansvar og når forelderen som barnet ikke bor med skal ha samvær med barna. Forelderen som utsettes for vold kan ikke flytte etter eget ønske ettersom delt foreldreansvar krever samtykke fra den andre forelderen. Noen ganger må familien ha lange opphold på krisesenter i påvente av barnefordelingssaken, da utfallet der påvirker mulighetene for flytting. Dersom far er voldsutøver, kan han likevel ha rett til samvær med barna, og mor kan derfor ikke flytte langt unna barnefar. Med

delt foreldreansvar vil far også få informasjon om barnas skole, helsetjenester etc., noe som kan sette sikkerheten til barnas mor i fare. Dersom politiet gjør en risikovurdering i saken og vurderer behov for strengt fortrolig adressesperre, kan det påvirke eventuelle vurderinger i retten rundt foreldreansvar og samvær.

For voldsutsatte med større barn, kan det være ekstra vanskelig å bo under beskyttelsestiltaket strengt fortrolig adresse (kode 6) siden dette betyr at alle i familien må være bevisst på å ikke dele noe informasjon som kan spore tilbake til adressen hvor de bor. En fagperson fra en statlig etat snakket om begrensingene som kode 6-tilfellene legger på hverdagslivet til den voldsutsatte familien der for eksempel barna ikke forstår konsekvensene av å være aktiv på sosiale medier.

En ansatt i M6 kommune fortalte at ved flytting til ny kommune og foreldrene har delt foreldreansvar, er det viktig at politiet blir involvert. Politiet kan da sørge for at far blir ilagt besøksforbud mot både mor og barn, dersom det er far som er voldsutøver. Det vil være en fordel om besøksforbudet blir igangsatt så tidlig som mulig i prosessen, helst før de flytter, slik at ikke voldsutøver kan oppsøke familien i de områdene hvor de oppholder seg. Politiet deltar i vurderingen av om mor og barn skal oppholde seg på hemmelig adresse eller ikke. Informanten vår påpekte at tett dialog med politiet er svært viktig i disse sakene. Hun fortalte om en familie fra deres kommune, der mor ble utsatt for vold og politiet vurderte at far også var en trussel mot barna. Det ble foretatt avhør av mor under oppholdet på krisesenteret og politiet ila besøksforbud. Slik ble det mulig for både mor og barn å bo i trygghet fra far og prosessen med ny bosetting ble enklere.

Dessverre er det ikke alle voldsutsatte som lever i trygghet, selv etter skilsmisse og sekundærbosetting. En av kvinnene vi snakket med, sa dette da vi spurte henne om hun føler seg trygg:

Jeg ville lyve hvis jeg sier at jeg er 100 % trygg. Fordi hver gang han er sint på meg, er jeg redd. Fordi, som jeg fortalte deg, har jeg ikke vært smart å dokumentere mange ting. Nå har han tid med datteren min, og jeg må holde kontakten. Noen ganger er datteren min syk eller trenger meg og sånt, så det må være litt kontakt. Så hvis han er lykkelig i livet sitt, så er jeg i fred. Skjønner du? Hvis han ikke er fornøyd, så er jeg i trøbbel. Sånn sett er det blitt vanskeligere etter bruddet enn det var før. (Flyktning 8)

Flere av flyktningene vi snakket med beskrev hvordan de ble satt i kontakt med familievernkontoret mens de var på krisesenteret, og at de fikk hjelp til å holde kontakten med ektemannen dersom det var ønskelig eller nødvendig på grunn av delt foreldreansvar. Bare noen få av kvinnene vi møtte fortalte at ektemannen fikk ilagt besøksforbud og i andre tilfeller var fedrene bare i kontakt med barna (de

eldre) og møtte dem regelmessig. Noen av de utsatte møtte også sine tidligere ektemenn ved enkelte anledninger. Kvinnene fikk tilbud om å snakke med psykolog på familievernkontoret for å bearbeide volden og konflikten, men noen av kvinnene uttrykte at de ikke trengte et slikt tilbud. Dette kan også skyldes at kvinnene kommer fra samfunn som ikke er vant til å snakke med psykologer.

6.7. Hvordan unngå at ny bosetting kan medføre risiko for vold

Som svar på hva ulike tjenester kan gjøre for å hindre at enkeltpersoner bosetter seg på steder der de kan bli utsatt for vold, er betydningen av en detaljert kartlegging nevnt. En slik kartlegging vil gjøre det mulig for hjelpetjenestene å vite hvor den voldsutsattes familie bor (både nasjonalt og internasjonalt), hvor venner av familien bor, samt hvor den som bruker vold har nettverk. Basert på denne kartleggingen blir det tydelig hvilke steder, kontakter og nettverk som kan utgjøre en risiko. En av våre informanter fortalte oss at vanligvis utarbeides denne kartleggingen sammen med den som er voldsutsatt, men noen ganger kjenner de bare deler av voldsutøverens nettverk. I prosessen med sekundærbosetting er det viktig at den som flyttes blir spurt om hvor de tror det er trygt for dem å bo, hvor de ønsker å bo, eller om de har noen venner som oppleves trygge å være sammen med. Dette handler ikke bare om sikkerheten, det handler også om hvordan de kan etablere seg på best mulig måte, og hvilke venner som kan være en ressurs i prosessen. Når det tas beslutninger om flytting, må også helsetjenestene involveres, siden det er viktig at alle hjelpetjenester har kompetanse til å møte dem på en god måte. En informant fra hjelpetjenestene understreket at politiet spiller en viktig rolle i vurderingen av sikkerhetsbehovene. Her er det essensielt at politiet har kompetanse på negativ sosial kontroll æresrelatert vold og vold i nære relasjoner, slik at de kan gi en riktig vurdering av sikkerhetsbehovet.

Våre informanter i tjenestene understreket viktigheten av å bosette den voldsutsatte så langt unna voldsutøveren som mulig. De mente også at det er viktig å være oppmerksom på innvandremiljøer som kan utøve negativ sosial kontroll. Dersom voldsutsatte flytter til et område der det er mange mennesker fra samme land, kan de risikere å bli utsatt for negativ sosial kontroll eller noen ganger trakassering. For flyktninger som identifiserer seg som LHBTIQ+ er det særlig viktig at de bosettes i større byer der de kan finne andre som identifiserer seg som LHBTIQ+. Vår informant fra en statlig etat, uttalte at det er her hjelpetjenestene må være i forkant heller enn å «komme inn når katastrofen skjer».

Vi må være i forkant og se ... Også når familien flytter fra mottaket, hvis du ser i et mottak at det er noe i forholdet som er problematisk. Vi må ikke være redde for å melde fra om vold til barnevernet, det vil si at barna utsettes for vold. For å samarbeide med barnevernet med tanke på den aktuelle familien, må man kunne

på en måte... Der du ser at her er det et problem. Her er det behov for ekstra oppfølging. Du må ha kompetanse til å kunne se det slik at mottakskommunen kan få informasjon om det. Hør nå, her trenger denne familien dette og det, så for å være i forkant kan du be om at de blir fulgt opp slik og sånn, du bør kanskje gjøre noe med informasjonsflyten slik at du sikrer at disse familiene får oppfølging. Hvis du sier at det har vært situasjoner som kan tyde på at det er mye kontroll her, må du på en måte kunne overføre informasjonen til en ny kommune som kan ta oppfølgingen, jobbe med familien på forhånd, snakke med kvinnen, snakke med barna. Det vil si, være i forkant ... (fagperson, statlig etat)

Som vi har diskutert tidligere, kan det å identifisere kulturen og den sosioøkonomiske bakgrunnen til voldsutøveren og den enkelte som blir utsatt for vold, være viktige faktorer for å finne det beste stedet for bosetting. En informant hevdet at små kommuner også kan være gode hvis det ikke er for mange personer fra samme kulturelle/etniske gruppe der. Særlig gjelder dette dersom flyktningene har mulighet til å få jobb og slik lettere bli godt integrert som en del av lokalsamfunnet. Flyktningene vil i en mindre kommune ikke ha mulighet til å bo bare med egen etnisk gruppe, men må prøve å bygge nettverk i lokalsamfunnet. Dersom kommunen forstår viktigheten av å skaffe arbeid, samt tilbyr gode skoler og barnehager, øker sjansene for at flyktningene slår rot i kommunen og blir der. Vår informant uttalte også at dersom de får et nettverk og forbindelser i lokalsamfunnet vil familien kunne føle seg beskyttet også av nabolaget. De vil forstå hvordan lokalsamfunnet fungerer og vite hvem de skal kontakte dersom det oppstår en hendelse.

6.8. Mulige konsekvenser av kommunenes rett til å si nei til sekundærbosetting

Til tross for at det i søknadene om sekundærbosetting kan vises dokumentasjon på vold, har informantene erfaring med at kommunene eller bydelene likevel finner grunner til å avslå søknader. Kommunene oppgir gjerne gode grunner, forteller informanten, som manglende økonomiske ressurser eller at bydelen allerede har mange flyktninger bosatt, men dette synliggjør utfordringen med sekundærbosetting.

6.8.1. Lange opphold på krisesenter

Til tross for at et avslag på søknad om bosetting fra en enkelt kommune kan komme relativt raskt, kan hele bosettingsprosessen ta tid, siden det må søkes videre til andre kommuner. I påvente av løsning på ny bosetting kan flyktningene bli boende på krisesentrene i lange perioder:

Hadde det vært «Kari», kunne «Kari» ha flyttet til Trondheim uten å be om tillatelse fra Drammen. Hun kunne bare ha flyttet ut slik at du kunne ha utløst disse midlene,

men her ... Her blir det vanskelig, og her risikerer man å ha kvinner og barn på krisesenter over tid. (fagperson, statlig etat)

Vår informant fra krisesenteret understreket at de som utsettes for vold i nære relasjoner må gis mulighet til å flytte dersom de har behov for trygghet og ikke kan bo i samme kommune som voldsutøveren(e). Det bør være et velfungerende system som gjør at sekundærbosetting kan realiseres innen kort tid slik at voldsutsatte må bli boende på krisesenteret lengre enn nødvendig. Hun pekte videre på utfordringene som oppstår når voldsutsatte bor for lenge på krisesenteret sammen med barna sine. Det blir da en periode der barna ikke får delta på fritidsaktivitetene sine, møte venner og for noen får de kanskje heller ikke den skolegangen de trenger. Livet på krisesenteret med barn kan derfor bli krevende etter en tid, siden forelderen både må aktivisere og følge opp barna, i tillegg til å bearbeide egne traumer. Voldsutsatte, ofte kvinner, får ikke tid for seg selv fordi hun må være der med barna sine, og barna hennes kan ikke få det de trenger når det gjelder skole eller andre fritidsaktiviteter. Dette betyr ikke nødvendigvis at krisesentertilbudet ikke er bra nok, men når de som bor der ikke har noe sted å flytte etterpå blir de værende i en uavklart situasjon, og mister en normal hverdag. En informant beskriver det slik:

Når du er på krisesenteret, lever du ikke normalt. Du bor i... Det er en slags spesiell situasjon. Du har folk rundt deg hele tiden, du har ikke tid til deg selv ... Så det er nødvendig for dem å ikke bli lenge på senteret, og heller kunne flytte ut. I verste fall bor de på krisesenteret i ett år eller mer enn ett år... (fagperson, statlig etat)

Noen voldsutsatte, i det de er klare til å forlate krisesenteret, prøver å finne bolig på egen hånd, i stedet for å vente på kommunen. De forteller om utfordringer ved å finne en egnet bolig som er trygg, samtidig som de møter problemer med utleiere som ikke ønsker avtaler der NAV er involvert. Som informanten under beskriver, tok det henne flere måneder å finne et sted å bo for henne og barna:

Jeg fikk veldig god hjelp av NAV og kommunen. Jeg fikk kommunal bolig, fordi de to månedene jeg har prøvd på Finn og slikt å finne min egen leilighet, var det altfor vanskelig å finne en leilighet her i [M7], spesielt siden jeg er uten inntekt. Huseiere ønsker ikke å leie ut til enslig mor uten inntekt selv om jeg hadde støtte fra NAV til enslige forsørgere, men de teller ikke ytelser fra NAV som inntekt. De vil også ha depositum, og det finnes en innskuddsgaranti fra NAV, som sier at NAV garanterer for erstatning om noe blir ødelagt. Men de tror at NAV krever at så mye i huset må fikses at de foretrekker å unngå noen fra NAV. Så de vil ha noen med inntekt. De fleste av dem svarte ikke engang. Jeg måtte ringe tilbake flere ganger, men etter to måneder fikk jeg kommunal bolig. (Flyktning 8)

Ventetiden kan påvirke en allerede eksisterende usikkerhet om hvorvidt de har tatt den riktige avgjørelsen ved å anmelde eller forlate det voldelige forholdet og bryte med familien og det sosiale nettverket. Å flytte til en ny kommune kan bety større avstand til voldsutøver og dermed økt følelse av trygghet, men flyttingen kan også føre med seg tilleggsutfordringer for den voldsutsatte. I en ny kommune må de kobles til nye tjenester og nye aktiviteter. For mennesker som har vært på flukt, kan opplevelsen av å flytte igjen og finne et nytt sted å etablere seg, ofte kombinert med en uavklart situasjon rundt oppholdstillatelsen, ha negativ innvirkning på motivasjonen (Willmann-Robleda, 2020; Lien et al., 2019, Porter og Haslam, 2005; Stål et al., 2011; Weiss et al., 2017).

6.8.2. Manglende rett til introduksjonsprogram og sosialtjenester

Dersom en flyktning flytter innenfor de første fem årene etter bosetting, uten at avtale mellom kommunene er avklart, kan konsekvensen bli at vedkommende ikke har rett til å motta sosialtjenester i tilflyttingskommunen. Den nye bostedskommunen er heller ikke forpliktet til å tilby for eksempel introduksjonsprogrammet selv om den tilflyttende flyktningen ikke har fullført opplæringen.

Statsforvalteren i Trøndelag fikk i 2020 en tvistesak mellom to kommuner rundt spørsmålet om hvilken kommune som har ansvaret for å gi sosiale tjenester til personer som en kommune får integreringstilskudd for, men som har flyttet til en annen kommune, og ba om en avklaring¹² fra Arbeids- og velferdsdirektoratet. Direktoratet gav denne presiseringen: «Vi vil understreke at dette betyr at dersom en bosatt person flytter til en annen kommune uten avtalt flytting, er ikke denne kommunen ansvarlig for å yte tjenester med mindre dette etter en konkret vurdering vil fremstå åpenbart urimelig. En person som har blitt innvilget opphold og har blitt tildelt en kommune kan flytte der en ønsker om man er selvforsørget. Om den bosatte ikke lenger oppholder seg i bosettingskommunen, er ikke kommunen ansvarlig for å dekke dennes livsoppholdskostnader jf. reglene om oppholdskommunens ansvar i sosialtjenesteloven § 3. Om den bosatte flytter tilbake til bosettingskommunen, vil ansvaret gjenoppstå (Arbeids og velferdsdirektoratet, 1. Oktober 2020)». Her må en særlig merke seg «...etter en konkret vurdering vil fremstå åpenbart urimelig», noe også Statsforvalteren i Trøndelag tolket som at nyankomne flyktninger har rett til sosiale tjenester fra den nye kommunen hvis flyttingen er avtalt mellom kommunene (sekundærbosetting) eller det er åpenbart urimelig å henvise dem tilbake til bosettingskommunen. En flyktning som flytter, uten avtale mellom kommunene, på grunn av negativ sosial kontroll, æresrelatert vold eller vold i nære relasjoner

¹² <https://www.statsforvalteren.no/trondelag/helse-omsorg-og-sosialtjenester/okonomisk-sosialhjelp/sosiale-tjenester-til-personer-som-utloser-integreringstilskudd/>

vil kunne falle inn under unntaket som her nevnes, men det krever en skjønnsmessig vurdering for hvert enkelt tilfelle. Det kan her vises til §3 i Forskrift om sosiale tjenester for personer uten fast bopel i Norge (2012); «Hvis flyttingen ikke er avtalt, kan tilflyttingskommunen avslå søknaden med henvisning til bosettingskommunens ansvar, med mindre dette er åpenbart urimelig». Hva som menes med «åpenbart urimelig» presiseres ytterligere i Rundskriv til Lov om sosiale tjenester i NAV, 1.2.2.6 § 3. Personer som er bosatt i en kommune som mottar integreringstilskudd: «Det kan for eksempel være åpenbart urimelig å henvise til bosettingskommunen hvis vedkommende har nær familie i tilflyttingskommunen, eller er offer for tvangsekteskap» (Arbeids- og inkluderingsdepartementet, 2012). Det synes derfor klart at en flytting uten avtale mellom kommunen kan gi rett til introduksjonsprogram og sosiale tjenester, dersom det er gode grunner til flyttingen. Det vil likevel være å foretrekke, for alle parter, at ny bosetting av voldsutsatte flyktninger innenfor de første fem årene kommer i stand som sekundærbosetting med avtale mellom kommunene.

6.9 Vellykket sekundærbosetting

En informant fortalte om en vellykket sekundærbosetting: En LHBTIQ+-person med flyktningbakgrunn som ble bosatt i en liten bygd i Norge, var svært synlige og denne personen ble både trakassert og utsatt for trusler om vold og drap. Han var redd for å gå ut fordi han stadig opplevde å bli truet av en gjeng, og selv om han hadde startet introduksjonsprogrammet, ville han ikke gå på skolen. IMDi kontaktet Skeiv Verden for å søke råd. Mannen fikk oppfølging fra flyktningkonsulenten i kommunen og han fikk plass på et krisesenter. Etter en tid ble flytting til ny kommune avgjort, og han ble flyttet til et krisesenter nærmere der han skulle bo. Slik kunne han vente på risikovurderingen i trygge omgivelser. Vår informant mente at hele prosessen ble gjennomført med gode forberedelser, samarbeid og planlegging. Til tross for at hun vil karakterisere sekundærbosettingen som en suksess, vedgår hun at mannen dessverre ble boende altfor lenge på krisesenteret i påvente av en løsning.

Alle informantene fremhevet viktigheten av å ha en kontaktperson, særlig en person som flyktningene kan bygge tillit til. Blant flyktningene var det flere som nevnte tryggheten i det å ha noen som fulgte dem opp etter at de hadde forlatt krisesenteret. Etter en tid med jevnlig oppfølging gav noen av de voldsutsatte uttrykk for at de hadde det bra og ikke ønsket videre oppfølging.

6.10. Hvordan få en smidigere overgang til sekundærbosetting?

6.10.1. Samarbeid mellom ulike tjenester er avgjørende

En informant fra en av de mindre kommunene nevnte at samarbeidet mellom ulike tjenestene kunne vært bedre, særlig når det gjelder saker med sekundærbosetting.

En ansatt ved et krisesenter i M3 kommune foreslo noen endringer for å gjøre sekundærbosetting til en enklere prosess: Hun mener prosessen bør starte med innledende samtaler for å få et bedre bilde av situasjonen. Hun viste videre til at alle aktører som politiet, NAV og skolen bør involveres for å snakke om hva de kan gjøre, hvem som skal gjøre hva, hva er behovene, og hvor kan den voldsutsatte flytte. Hun mente at det bør være noen kriterier for når og hvordan kommunene skal legge til rette for flytting dersom man blir utsatt for vold eller æresrelatert vold. Informanten pekte videre på at det må være god kommunikasjon mellom alle aktører, og at de må handle raskt slik at den enkelte ikke trenger å leve i utrygghet eller bo på krisesenter lengre enn nødvendig.

Politiet påpekte under fokusgruppeintervjuet at de i mange tilfeller erfarer at det har vært flere bekymringsmeldinger og flere ulike tjenester involvert med samme familie over lang tid. En hovedoppgave for politiet, også gjennom Seksjon for risikoanalyse og kriminalitetsforebygging av vold i nære relasjoner (RISK), er å avdekke tilfeller av vold tidlig. Politiet sier at de ofte finner en årelang historie med vold før den fornærmede flytter eller det iverksettes tiltak, enten av politiet eller av barnevernstjenesten.

Vi kan jo finne ut at barnevernet også har vært inne hvis de har hatt barn, men det har ikke vært alvorlig nok til at barnevernet har anmeldt, så vi ser ofte historikk og innimellom så har de også vært på krisesenteret for kanskje to, tre år siden, en tur innom noen få dager før de reiser tilbake igjen til mannen sin. (politi, fokusgruppe)

6.10.2. Økt støtte til kommunene, både økonomisk og i form av rådgivning

En informant fra hjelpetjenestene foreslo en løsning for å bedre prosessen med sekundærbosettingen. Hun mente at æresrelatert vold bør være grunnlag for å gi ekstra rettigheter til de flyktningene som utsettes for dette, og slik gjøre det mulig for andre kommuner å ta imot dem. Derfor, sa vår informant, at når æresrelatert vold er årsaken til økte behov for hjelpetjenester, bør systemet anerkjenne dette også økonomisk. Hun argumenterte for at dette kan bidra til å få fortgang i prosessene med sekundærbosetting knyttet til æresrelatert vold.

Som vist ovenfor har tilflytterkommunene ansvar for å yte tjenester til flyktningene også dersom flyttingen ikke er avtalt gjennom sekundærbosetting, dersom vedkommende har nær familie i tilflyttingskommunen, eller er offer for tvangsekteskap. Det er derfor mulig for voldsutsatte å flytte til en ny kommune og samtidig beholde rettighetene til introduksjonsprogram og sosiale tjenester. Som informantene har påpekt, møter flyktninger som selv prøver å finne ny bosetting på flere utfordringer i flytteprosessen. For best ivaretagelse av voldsutsatte flyktninger bør flyttinger uten avtale mellom kommunene unngås. Ved sekundærbosetting vil hjelpeapparatet bistå den voldsutsatte med valg av bolig, risikovurdering av nabolag og mulig nytt nettverk samt sørge for at nødvendige støtteordninger

er på plass. For kommunene som nå avslår ny bosetting på grunn av at de allerede har mange flyktninger bosatt vil en avtalt sekundærbosetting gi forutsigbarhet og mulighet for langtidsplanlegging, også når det gjelder mottak av nye flyktninger.

Statlige etater vil være tilgjengelige for rådgiving i sakene om sekundærbosetting, dersom kommunene har behov for det, men kommunene rapporterer ikke tilfeller av sekundærbosetting til de sentrale etatene (f.eks. IMDi) siden det er en avtale som gjøres mellom kommuner. IMDi kan imidlertid involveres når det gjelder å få overført integreringstilskudd til ny kommune, noe som også skjer automatisk når personen melder flytting til folkeregisteret. I noen tilfeller kan IMDi fatte vedtak om oppstart av tilskuddet til den nye kommunen som tar imot flyktningene. Dette gjøres for å sikre at den involverte skal kunne delta i introduksjonsprogrammet og at barna skal kunne gå på skole. Kommunen som skal ta imot dem kommer ikke til å tape penger, men kommer til å få tilskudd for å arbeide videre med integreringsprosessen. Saken behandles da som primærbosetting og den nye kommunen får hele integreringstilskuddet for nye fem år. For flyktningen (-e) som bosettes på ny vil de også få introduksjonsprogrammet fra starten av. Noen informanter påpekte imidlertid at selv om flere trenger en slik ordning er det i dag ikke mulig siden det er svært ressurskrevende. Nå gjøres det avveininger for hvert enkelt tilfelle. For å ivareta en sårbar gruppe bør det vurderes om ordningen kan videreutvikles slik at kommunene får kompensert for det økonomiske ansvaret de får ved en sekundærbosetting.

6.10.3. Tydeligere kriterier for mottak av sekundærbosetting

Med henvisning til kommunens rett til å si nei til sekundærbosetting av en flyktning, sa vår informant fra statlig etat at selv om det er kommunene som gjør vedtak om bosetting, står det samtidig at NAV skal være åpen for å si ja når det er voldssaker. «– Egentlig står det noe sånt som «i tilfeller av tvangsekteskap», men under den kategorien er det mer som vold og æresrelatert vold og de tingene.» Som vist ovenfor åpner dagens lovverk for skjønnsmessige vurderinger når det gjelder NAV og kommunenes ansvar for å gi tjenester ved flytting uten avtale. Flere informanter peker på at det bør være tydelige kriterier for når kommunene bør ta imot flyktninger for sekundærbosetting og hvordan integreringstilskuddet kan fordeles slik at tilflytterkommunens økonomi ikke blir skadelidende. Når kommunene nå kan avvise søknad om bosetting påfører det den voldsutsatte ekstra belastning i form av usikkerhet og lang ventetid på kriesenter. I ytterste konsekvens kan voldsutsatte flytte tilbake til voldsutøver. Kommunen som arbeider med å finne løsninger for den nyankomne flyktningen bruker også unødvendig mye ressurser på å finne ny bosettingskommune. På den annen side har større kommuner/byer som mottar mange flyktninger gode grunner for å avslå mottak av flere. Det bør derfor også arbeides med kriterier for fordelingen av bosettingen.

6.10.4. Økte ressurser og kompetanse til politiet

En av våre informanter fra en statlig etat uttalte at det er et klart behov for å fremskynde prosessen med sekundærbosetting. På grunn av politiets manglende kapasitet til å gjennomføre trusselvurderinger, hoper sakene seg opp og prosessen tar lang tid. Det er også behov for å øke kompetansen hos politiet for å kunne gjøre de riktige vurderingene. En ansatt ved barnevernet i en mindre kommune fortalte at det var tilfeller der barnevernet trengte mer bistand fra politiet, men at politiet ikke kunne bidra med den støtten som barnevernet trengte. «For eksempel, når det gjelder risikovurdering, ville de kunne si: "Nei, vi har ikke ressurser til å foreta en risikovurdering", eller de gjør en vurdering, men de fokuserer ikke på æresrelatert vold, og dermed ser de bare deler av situasjonen» (ansatt, M2). Informanten var tydelig på at når ulike tjenester vurderer en sak svært ulikt og heller ikke samarbeider, skaper det problemer.

6.10.5. Kommunene kan ikke velge sine innbyggere

Til sist er det avgjørende å få kommunene til å akseptere sekundærbosetting. Når det gjelder bosetting av flyktninger kan kommunene vedta hvor mange flyktninger de kan ta imot, men ikke hvem de vil motta inn i kommunen:

Det er dette jeg er veldig opptatt av, dere velger ikke innbyggerne deres. Du får hele menyen, og jeg opplever at kommunene her noen ganger velger sine innbyggere når det gjelder økonomi... Dette er de demokratiske prinsippene vi har i dette landet med likestilling, det vil si at man ikke bare kan måle folk med tanke på hvilke ressurser de kommer til å kreve av kommunen. Jeg tenker at det kan være preget av at det er altfor mye økonomi og at de ikke ser menneskene. (fagperson, statlig etat)

Kapittel 7. Konklusjoner og anbefalinger

I denne rapporten har vi kartlagt behovet for beskyttelse og krisesentertjenester for nyankomne flyktninger og innvandrere som har vært utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner. De to forskningsspørsmålene for kartleggingen har vært «Hvordan kan oppfølgingen av nyankomne flyktninger og innvandrere som utsettes for vold og trusler, styrkes?» og «Hvordan kan mulighetene for sekundærbosetting for voldsutsatte tilrettelegges?». I denne siste delen vil vi oppsummere noen av de viktigste funnene av kartleggingen.

7.1. Konklusjoner

7.1.1. Behovene til nyankomne flyktninger og innvandrere som har vært utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner

Tidligere undersøkelser (Levekårsundersøkelsene fra Statistisk sentralbyrå; Dalen & Pettersen, 2021, Løvgren et al., 2017) viser at innvandrerbefolkningen er mer utsatt for vold enn befolkningen ellers. Innvandrerbefolkningen er en mangfoldig gruppe, noen innvandrere i mer sårbare situasjoner, som for eksempel asylsøkere som bor på mottak (Stubberud & Eggebø, 2020). En rapport som ser på forekomster av vold i asylmottak lister opp flere elementer som kan bidra til å forklare disse voldstilfellene, f.eks. traumatiske opplevelser, psykiske problemer, det å ha få meningsfulle aktiviteter i hverdagen og usikker oppholdsstatus (Thorbjørnsrud et al., 2014). Det har også blitt påvist at arbeidsledighet blant mannlige flyktninger er faktorer som kan føre til familiekonflikter og vold. Som flyktning i et nytt land, kan menn oppleve at de mister statusen som forsørgere for familien, mens kvinner kan ha flere muligheter på arbeidsmarkedet. Dette kan føre til ekteskapsproblemer (Rees og Pease, 2007; Daoud, 2021; Njie-Carr et al., 2021). Vår analyse av krisesentrenes brukerregisterdata peker også på at voldsutsatte med innvandrerbakgrunn er mer sårbare enn de uten innvandrerbakgrunn (Bufdir, 2021). Samtidig viser statistikken økt risiko for negativ sosial kontroll blant personer med innvandrerbakgrunn og med det et økende behov for støtte fra de offentlige tjenestene. Disse erfaringene er også i tråd med funn fra andre studier om flyktninger, som viser at nyankomne flyktninger som utsettes for vold i nære relasjoner, er en svært sårbar gruppe.

Våre funn viser at det å motta informasjon om eksisterende tjenestetilbud er et av de største behovene blant nyankomne flyktninger og innvandrere som utsettes for vold i nære relasjoner. Som nyankomne i Norge, kjenner de ikke til det norske systemet eller det norske hjelpeapparatet, og de trenger informasjon om hva slags støtte de kan få og hvilke rettigheter de har i Norge. Denne informasjonen må være tydelig og tilgjengelig på et språk de kan lese og/eller forstå, og i tilfeller der det er behov for det, bør kvalifiserte tolker være til stede for å oversette informasjonen. Siden anonymitetsspørsmålet

kan bli utfordret ved bruk av tolk, kan det å få tolketjenesten på telefon eller via digitale medier være en god løsning for å garantere anonymitet. Informasjonsbehovet handler også om å forstå og vite når man er utsatt for negativ sosial kontroll eller æresrelatert vold. Vold og problemer i familien eller ekteskapet blir ofte ikke snakket om og holdes privat. Det kan føre til at flyktninger som er utsatt for vold og negativ sosial kontroll, ikke vet at de har rettigheter i slike situasjoner. Derfor er det viktig å gi dem tilstrekkelig informasjon.

I mange tilfeller har flyktninger blitt utsatt for flere traumatiske opplevelser, noe som gjør dem sårbare for psykiske problemer (Teoderescu et al., 2012). De kan ha vært på flukt i lang tid og hatt opplevelser underveis som påvirker deres psykiske helse. Weine et al (2000) viser for eksempel at symptomer på depresjon er vanlig blant flyktninger, og mange av dem får ingen hjelp fra psykisk helsevern. Spesielt for nyankomne flyktninger er det viktig at hjelpeapparatet tilbyr tilstrekkelig psykisk helsehjelp for å håndtere de traumatiske opplevelsene de hadde før de kom til Norge. I denne prosessen er det viktig å ha en helhetlig tilnærming og forståelse for kultur, traumatiske opplevelser og erfaringer med migrasjon og eksil (Dahl, 2006). Det bør også fokuseres på hele familien siden volden som familiemedlemmer kan ha opplevd tidligere, kan få konsekvenser når det gjelder pågående vold i familien i dag. I en artikkel som tok sikte på å forklare hvorfor mannlige flyktninger begikk voldshandlinger i eksil i Norge, argumenterer Sollund (2001) med at for å forstå voldelige handlinger er det behov for å fokusere ikke bare på de voldelige situasjonene, men også på personens livssituasjon i nåtid og fortid. «... Menns historier viser ... at det å gå fra en kontekst til en annen som flyktning er smertefullt og vanskelig å håndtere, og det å ha forståelse for deres erfaringer som flyktninger, så vel som deres tidligere kontekst og dermed habitus, er viktig for å forklare hvorfor volden skjedde (Sollund 2001, s. 100)». Derfor bør det være fokus på voldsutøver så vel som voldsutsatt. I denne støtteprosessen er det viktig at helsepersonell og andre tjenesteytere har høy interkulturell kompetanse og vet hvordan best å snakke med nyankomne, også barn. Det er også avgjørende at oversettelsen og tolkningen som utføres under psykisk helsehjelp er av høy kvalitet (Pettersen og Jareg 2006).

Selv om tillit er en viktig komponent i sosiale interaksjoner, er implikasjonene for integreringsprosesser ikke tilstrekkelig studert (Næss, 2019). Det finnes imidlertid studier som viser at manglende tillit er en viktig barriere for innvandreres bruk av helsetjenester i ulike kontekster (Feldmann et al., 2007; Vozikis og Siganou, 2015). Å bygge tillit hos nyankomne flyktninger er noe av det viktigste for å sikre at de vil bruke hjelpetjenester når de trenger dem. For å få voldsutsatte til å søke hjelp, må de stole på systemet. De må stole på at de kan få den støtten de trenger og at tjenestene kan ivareta dem og familien, også over tid. I tillegg må det sikres at flyktningene møtes med god kompetanse fra ansatte i hjelpetjenestene. Det er særlig viktig i håndtering av saker om negativ sosial kontroll og æresrelatert

vold at de ansatte er oppmerksomme på kulturelle forskjeller og at de innehar interkulturell kompetanse. Det er også viktig at ansatte i hjelpeapparatet ikke forveksler kultursensitivitet med stereotypier av visse kulturer. Å forstå særegenheten til hver kultur og erkjenne de ulike måtene å gjøre ting på i forskjellige kulturer, betyr ikke at en generaliserer personer som har den kulturelle bakgrunnen.

I integreringsprosessen blir det lagt vekt på at nyankomne må ta del i det sosiale livet og dermed delta i ulike aktiviteter. Våre informanter bekrefter tidligere forskning som viser at negativ sosial kontroll også kan komme fra flyktingenes egne etniske/religiøse samfunn. I mange tilfeller er personene som utfører negativ sosial kontroll ikke i familie med utsatte, men de er fra samme etniske gruppe. Enkeltpersoner og familier som lever isolert og adskilt fra lokalsamfunnet vil trolig finne det vanskelig å søke kontakt med andre i lokalmiljøet dersom de blir utsatt for vold. Nyankomne flyktninger har ofte et svært begrenset nettverk i Norge, noe som gjør at de kan mangle støtte fra andre utenfor egen etnisk/religiøs gruppe dersom de opplever vold.

Kartleggingen viser at nyankomne flyktninger blir mer isolerte etter fullført introduksjonsprogram siden de da mister en stor del av kontakten med hjelpeapparatet. Det er derfor behov for mer oppfølging etter endt introduksjonsprogram. Krisesentrenes dagtilbud for tidligere beboere kan dekke noe av behovet for oppfølging, støttesamtaler og praktisk oppfølging. Vi har tidligere pekt på en ordning der en kontaktperson, gjerne som en del av NAV-tjenesten, kan ha en oppfølgende rolle over en lengre periode. Frivillige organisasjoner vil i tillegg være viktige her med tanke på nettverksbygging og integrering inn i lokalsamfunnet. Mange organisasjoner tilbyr tjenester og aktiviteter til flyktninger, med mål om økende grad av integrering. Langvarig oppfølging og et solid nettverk i lokalmiljøet kan forhindre uønsket isolasjon og at voldsutsatte går tilbake til voldsutøveren med risiko for ytterligere vold.

Flyktninger som definerer seg som LHBTIQ+ kan være ekstra sårbare for negativ sosial kontroll og æresrelatert vold (Stubberud og Eggebø, 2020). Som tidligere rapporter også har vist, kan forholdene på asylmottak, der personer som kommer fra ulike kulturelle bakgrunner lever sammen med begrenset privatliv, skape økt utrygghet LHBTIQ+-personer. De kan bli utsatt for diskriminering, trusler og vold både fra andre beboerne på mottak samt familiemedlemmer og venner. For å forhindre slike hendelser, bør de plasseres i en egen leilighet eller en egen avdeling (Lidén et al., 2021). Anonymitet er avgjørende for å beskytte denne gruppen flyktninger, og de bør bosettes i større kommuner/byer som gjerne er mer tolerante og der det finnes LHBTIQ+-organisasjoner som de kan få støtte fra. Ansatte i hjelpeapparatet har behov for ytterligere kompetanse for å håndtere LHBTIQ+-saker. I tillegg har mange flyktninger som identifiserer seg som LHBTIQ+ med seg traumatiske opplevelser fordi de kan

ha vært utsatt for vold og trusler på grunn av sin seksuelle legning både før og etter ankomst til Norge. Denne gruppen kan derfor ha behov for traumebehandling i tillegg til tiltak for å holde dem fysisk trygge.

7.1.2. Kunnskap om eksisterende ordninger/beskyttelsestiltak

I dag gis det store mengder informasjon til flyktninger kort tid etter ankomst, noe som flere av våre informanter påpeker har liten effekt. Det blir ikke tatt nok hensyn til hvor mye av denne informasjonen som forstås og tas inn av flyktningene. Informasjon som er irrelevant for flyktningene på det tidspunktet den gis, vil trolig heller ikke huskes. Migrasjon forårsaker stress, uavhengig av flytteårsak, sier Lill Salole (2018, s. 117) og viser til at både fysiske og psykiske reaksjoner forsterkes for flyktninger som må flykte på grunn av krig, forfølgelse eller politisk uro. Flere av informantene viste til at det blir gitt for mye informasjon på et tidspunkt der flyktningene ennå bearbeider migrasjonsprosessen og dermed ikke er i stand til å verken ta til seg ny informasjon eller forstå hvordan den kan brukes. Det kan synes som om de fleste flyktningene, selv etter gjennomført introduksjonsprogram, har for lite kunnskap om eksisterende tiltak som har som mål å beskytte dem mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. Mer systematisk brukerinvolvering kan bidra til å gjøre informasjonsstrømmen mer målrettet. En åpen tilnærming der flyktningene får delta i utformingen av introduksjonsprogrammet slik at tema og informasjon tilpasses brukergruppen, kan gi økt læring både for flyktningene og tjenestene. Det vil kreve økt fleksibilitet i programmet dersom det skal åpnes for lokale tilpasninger både i tema og varighet, men dette kan også sikre større grad av trygghet hos deltakerne når det gjelder egne rettigheter og hvilke hjelpetjenester som finnes.

I vår analyse av de nasjonale nettsidene til politiet og helsemyndighetene har vi sett at det er et bredt spekter av informasjon som er rettet mot ulike sårbare grupper. For innvandrere og nyankomne flyktninger som kanskje ikke behersker norsk, vil disse sidene ha store mangler med tanke på tilgjengeligheten til informasjonen som ligger på nettsidene. Sidene har også mindre fokus på de konkrete behovene som potensielle utsatte for vold i nære relasjoner med innvandrerbakgrunn vil ha i en slik situasjon. Nettsiden til Oslo kriesenter er derimot godt utformet. Den er målrettet og informativ. Personer med noe digitale ferdigheter og norskkapasitet vil sannsynligvis finne nyttig informasjon som kan hjelpe dem, på denne nettsiden. Nettstedet virker å være designet med tanke på mulige utsattes behov og teksten er skrevet på et enkelt og lettlest språk, adressert direkte til utsatte mennesker. Dette står i kontrast til andre og mindre kommuner der vårt søk viste at informasjonen om kriesentertilbud var begrenset og heller ikke enkel å finne for en person med lav digital kompetanse. Det er uheldig at digital informasjon fra offentlige tjenester utformes så ulikt. Dette at brukere som er bosatt i mindre kommuner får dårligere tilgang til informasjon enn de som bor i områder rundt

hovedstaden. På den andre siden kan en argumentere med at i mindre kommuner vil også gruppene av nyankomne flyktninger være mindre, og at muligheten for at voldsutsatte med innvandrers- og flyktningbakgrunn kjenner til, og også når frem til hjelpetjenesten, er mer sannsynlig.

Som vi har diskutert tidligere, hadde halvparten av flyktningene i Norge i 2018 enten bare grunnskoleutdanning eller ingen utdanning i det hele tatt. Det betyr at en betydelig andel flyktninger i Norge har begrensede leseferdigheter også på eget språk, noe som igjen betyr at progresjonen i norskopplæringen vil gå tregt. Det er heller ikke sikkert at flyktninger med høyere utdanning har samme digitale kompetanse som den øvrige norske befolkningen. Dette vil gjøre mye av informasjonen på nettet utilgjengelig for store deler av befolkningen med flyktningbakgrunn, selv når den er skrevet på morsmålet. Mer forskning er nødvendig for å forstå bruk og tilgjengelighet av online-informasjon og ressurser for nyankomne flyktninger som er utsatt for vold i nære relasjoner.

En av våre informanter fra en statlig etat tok opp ideen om at mye kan læres av tiltakene fra koronapandemien om hvordan man kan nå frem med informasjon til minoritetsmiljøer, for eksempel informasjon om krisesentre. I starten av pandemien trodde mange at krisesentrene var stengt, og antall henvendelser sank merkbart. Som svar på dette ble det iverksatt tiltak for å la folk få vite om tjenestene til krisesentrene. Behovet for å gi informasjon på et enkelt språk og på de mest relevante innvandrerspråkene ble tydelig. Denne informanten fortalte videre om arbeidet under koronapandemien med å oversette informasjon vedrørende viruset og smitteveier siden det var stor smittespredning blant enkelte grupper av innvandrerbefolkningen. Informanten fortalte om hvordan etatene etterhvert skjønte at det ikke var nok å ha informasjon bare på nettstedet og stole på at folk leste og forstod informasjonen. Særlig var dette viktig kunnskap ifht. nyankomne flyktninger siden de ikke engang visste hvor de skulle begynne for å finne informasjon om sykdommen og de tilgjengelige tjenestene. I tillegg til å tilpasse og oversette informasjon, var det også behov for å samarbeide med for eksempel frivillige organisasjoner, innvandrersorganisasjoner og ulike tros- og livssynssamfunn. Det var behov for mer systematisk arbeid i samarbeid med både frivillige og ressurspersoner fra ulike innvandrer miljøer. Informanten snakket også om viktigheten av å jobbe med forebygging og holdningsendringer sammen med mennesker med innvandrerbakgrunn som har god forståelse for flere kulturer.

Vår informant nevnte også at regjeringen samarbeidet med både frivillige og innvandrersorganisasjoner ved å gi dem midler til å spre informasjonen om korona og vaksinerings i sine lokalsamfunn. Hun foreslo at en lignende strategi også kunne brukes for å forebygge negativ sosial kontroll og æresrelatert vold og andre former for vold i nære relasjoner. Informanten viste til UDIs informasjonsprogram med ulike

moduler for å gi informasjon til alle beboere på asylmottak som eksempel på bruk av ulike arenaer og ulike kanaler for å nå innvandremiljøer.

7.1.3. Hvordan ytterligere styrke hjelpetjenestene for god ivaretagelse av nyankomne flyktningers behov for hjelp, beskyttelse og oppfølging

Flere har pekt på behovet for kompetanseheving innen interkulturell kommunikasjon, kultursensitivitet samt en bedre forståelse av æresrelatert vold og negativ sosial kontroll i de ulike deler av tjenestene rettet mot flyktninger. Selv om kompetansenivået i hjelpetjenestene generelt sett øker, kan det synes som om hver etat er fokusert på sitt eget felt. Manglende kompetanse kan gjøre at voldstilfeller ikke oppdages, eller at de rette spørsmålene ikke stilles, noe som igjen kan hindre riktig hjelp til dem som trenger det.

Det er videre store ulikheter i hvordan tjenesteytere, og mer spesifikt saksbehandlere, i ulike hjelpetjenester møter flyktninger og voldsutsatte, og hvorvidt det er innarbeidet rutiner for bruk av tolk. I IMDi's retningslinjer for bruk av tolk¹³ (IMDi, 1 april 2022) blir det slått fast at det er «fagpersonens ansvar å vurdere om det er behov for tolking og å oppnevne tolk hvis man kommer til at det er behov for det». Bruk av tolk krever både ressurser, planlegging og tid, men god kommunikasjon er en forutsetning for at det offentlige skal lykkes med å yte forsvarlige tjenester til alle innbyggere (IMDi, 1 april 2022).

Manglende tillit til hjelpetjenestene fra flyktingene og deres familier er et stort hinder for god ivaretagelse. Noen flyktninger kommer allerede med manglende tillit til myndigheter ut fra negative erfaringer fra hjemlandet eller hendelser fra tidligere opphold i Norge. Mange kommer også med mistro og frykt til de offentlige tjenestene basert på rykter og feilinformasjon som de har mottatt fra andre innvandrere. Det er både tid- og ressurskrevende å bygge tillit, men særlig for nyankomne flyktninger kan tillitsskapende arbeid være viktig i arbeidet mot negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og vold i nære relasjoner. Voldsutsatte som ikke føler seg trygge til å søke hjelp, kan forbli i et voldelig forhold i lange perioder. Jevn oppfølging over tid, en lyttende tilnærming og oppsøkende tiltak fra hjelpetjenestene kan bidra til å etablere tillit, mens press, urealistiske forventninger og lange byråkratiske prosedyrer kan redusere tilliten.

¹³<https://www.imdi.no/tolk/retningslinjer-for-bestilling-og-bruk-av-tolk/#:~:text=Det%20skal%20benyttes%20kvalifiserte%20tolker,han%2Fhun%20ikke%20er%20inhabil>

Det finnes gode eksempler på samarbeid mellom tjenestene, men kartleggingen har også synliggjort utfordringer. Det er særlig behov for bedre samarbeid mellom de ulike etatene for å kunne avklare hvem som har ansvaret for oppfølging av voldsutsatte, særlig etter at de forlater krisesenteret. Det er videre behov for at noen følger voldsutsatte gjennom de ulike fasene av prosessen etter at voldssituasjonen er oppdaget og skal håndteres. Dette gjelder særlig nyankomne flyktninger, siden mangel på kunnskap om det norske systemet og språket gjør at nyankomne flyktninger som opplever vold, trenger mye oppfølging. I mindre kommuner med få ansatte kan dette være særlig ressurskrevende å følge opp. Flere informanter peker på behovet for mer tverrfaglig samarbeid mellom de ulike tjenestene og at målgruppen må utvides fra bare den som er utsatt for vold til hele familien. Vold som noen familiemedlemmer har opplevd tidligere, kan få konsekvenser i form av pågående vold i familien i dag. Derfor bør det være fokus på voldsutøverene så vel som voldsutsatte. Det er viktig å se på familien som en helhet og ikke bare på det sårbare familiemedlemmet. Det er også utfordringer i samarbeidet vedrørende negativ sosial kontroll der en ofte finner uklarheter rundt hvem som skal følge opp den voldsutsatte.

Det er avgjørende å gi psykisk helsehjelp til nyankomne flyktninger så tidlig som mulig. Flyktninger har vanligvis ikke mulighet til å bearbeide traumatiske opplevelser som tortur, krig eller hva de har opplevd på reisen før de kom til Norge. Systemet er mer fokusert på norskopplæring og arbeidsmarkedsintegrering, men ikke i samme grad på psykisk helse. Forskning viser imidlertid at det å ha vært utsatt for voldsomme traumatiske hendelser er negativt relatert til motivasjon for tilegnelse av et fremmedspråk (Iversen et al., 2014). Å håndtere psykisk helse tidlig, kan også være en måte å forebygge vold på. Det ble fremhevet av informantene at måten introduksjonsprogrammet er strukturert på i dag, kan virke stressende og oppleves som press om rask kvalifisering, om å tilegne seg norskkunnskaper og komme i jobb så snart som mulig. Samlet kan dette gi ekstra utfordringer for mennesker med helseutfordringer. Et eksempel på hvordan introduksjonsprogrammet kan tilrettelegges for flyktninger som har omfattende helseutfordringer (særlig psykisk helse) og stor fraværsproblematikk slik at de kan gjennomføre introduksjonsprogrammet og oppnå sitt sluttmål, er Intropluss-prosjektet som foregår i Sandnes kommune. Prosjektet fokuserer på «tett, tilrettelagt og helhetlig oppfølging (en til en) og høy grad av tilgjengelighet», på deltakeres ressurser gjennom fellesskap, tilhørighet og medbestemmelse og på vennskap gjennom samarbeid med frivillige organisasjoner (Sandnes kommune, n.d.)¹⁴.

¹⁴ <https://www.sandnes.kommune.no/globalassets/helsesosial/sosiale-tjenester/flyer-om-intropluss.pdf>

7.1.4. Faktorer som kan hindre et trygt liv etter opphold på et krisesenter

Selv om flyktninger utsatt for vold etter hvert forlater krisesentrene, betyr ikke det at deres sikkerhet er ivaretatt. Det er flere faktorer som kan gjøre det vanskelig for voldsutsatte å ha et trygt liv etter å ha bodd på et krisesenter. For det første er det vanskelig å sikre trygghet for den som utsatt for vold i de tilfellene der det er delt omsorg for barna, og hvor det ikke foreligger en rettssak, noe som kan ta tid.

For det andre vet vi at for enkelte grupper av flyktninger og innvandrere, er tilfellene av negativ sosial kontroll og trusler fra eget etnisk/religiøst miljø svært utfordrende. Selv om kontrollen og truslene er farlige, til og med livstruende, kan det i disse tilfellene være vanskeligere å fremlegge konkrete bevis, og uten bevis kan ikke voldsutøveren(e) straffes. Miljøet rundt voldsutsatte må derfor kartlegges og tas hensyn til i risikovurderingen som gjøres før de som er utsatt for vold forlater krisesenteret. Ved høy risiko bør det vurderes å flytte personen til en annen kommune.

Selv i de tilfellene der voldsutsatte får voldsalarm etter å ha forlatt krisesenteret, kan de fortsatt komme i livstruende situasjoner siden det kan ta tid før politiet kommer. I tillegg er ordningen med voldsalarm vanligvis gyldig i bare tre måneder, og etter det må saken vurderes på nytt. Dersom det ikke er registrert noen hendelser i løpet av de tre månedene, kan politiet fjerne voldsalarmen. Dette betyr imidlertid ikke at den voldsutsatte føle seg trygg etter disse månedene. Omvendt voldsalarm burde vurderes for voldsutøveren(e) i saker som omhandler vold i nære relasjoner.

7.1.5. utfordringer knyttet til sekundærbosetting

Som diskutert tidligere, kan personer som er utsatt for negativ sosial kontroll eller vold i nære relasjoner bruke flere år før de søker hjelp. Tall fra Bufdir viser at det er langt flere med innvandrerbakgrunn som returnerer til en voldelig ektefelle etter opphold på krisesenter enn en voldsutsatt med etnisk norsk bakgrunn. Rapporten viser også at i løpet av de siste tretten årene har beboere med innvandrerbakgrunn i gjennomsnitt oppholdt seg lenger på krisesenteret, sammenlignet med andre beboere uten innvandrerbakgrunn. Årsakene til at voldsutsatte med flyktningbakgrunn oppholder seg lenger på krisesentrene, kan skyldes de ulike utfordringene med sekundærbosetting.

Noen av utfordringene er strukturelle. Flere av informantene oppga at økonomiske forhold er hovedårsakene til at sekundærbosetting kan være vanskelig å gjennomføre. Den økonomiske støtten som følger med bosetting av flyktninger de første fem årene, gjør at flere kommuner avslår å ta imot flyktninger for ny bosetting i løpet av disse årene dersom den økonomiske kompensasjon er helt eller delvis brukt av den første kommunen. Det å bosette en ny familie krever både hjelpetiltak og oppfølging fra kommunens side, og dersom kommuneøkonomien er stram, kan dette være årsaken til at en familie nektes sekundærbosetting i den aktuelle kommunen.

Økonomien er også et hinder for flyktninger som selv prøver å finne bolig uten hjelp fra det kommunale hjelpeapparatet. Flyktningene forteller om et vanskelig boligmarked der private utleiery ikke ønsker flyktninger eller enslige mødre som leietakere. Dette til tross for at NAV kan være en finansiell garantist. I tillegg vil sikkerhetskrav for voldsutsatte (dvs. at man unngår fjerntliggende hus, leiligheter i første etasje, etc.) gjøre noen boliger uegnet. For mange voldsutsatte betyr det at de er avhengig av hjelp fra kommunene for å finne egnet bolig.

Videre ser ansatte i hjelpeapparatet at mange ønsker å flytte til de større byene, særlig Oslo. Det kan være flere grunner til denne preferansen, for eksempel at flyktningene kommer fra en storby i hjemlandet og foretrekker å bo i en by i Norge også. Det kan også virke tryggere med større forhold der en kan «forsvinne litt i mengden», med tanke på å leve i skjul for voldsutøver. I tillegg vil flyktningene ha flere muligheter til å finne et fellesskap blant andre flyktninger i byer der større grupper av migranter er bosatt. Som et resultat, er det et økende press på de største byene også når det gjelder sekundærbosetting.

Som vi tidligere har vært inne på, opplever mange flyktninger negativ sosial kontroll også fra nettverket utenfor familien, fra personer som har samme land-, kulturell- og/eller religiøs bakgrunn. Dette kan føre til at den som er utsatt for vold flyttes fra voldsutøver i nær familie til et miljø der vedkommende igjen utsettes for sterk sosial kontroll, men da fra et utvidet miljø.

I tilfeller der det vurderes at hemmelig identitet og adresse er det eneste alternativet for å sikre voldsutsatte mot negativ sosial kontroll og vold, vil sekundærbosetting bli utført under kode 6 eller 7. For de berørte personene betyr dette at de ikke vil bli registrert i folkeregisteret, og de vil bli flyttet til en ny kommune. Konsekvensene av å leve under slike strenge beskyttelsestiltak kan være vanskelige å forstå, og man ser at det å bli fratatt alle muligheter til å kontakte tidligere venner og familie, også i hjemlandet, ofte blir en ekstra belastning for den voldsutsatte og barna. Det kan også oppleves som en utfordring, ofte for litt eldre barn, at familier som er flyttet under kode 6 eller 7, ikke kan være synlige på sosiale medier.

For familiene der foreldrene har felles foreldreansvar for barna etter en skilsmisse, vil sekundærbosetting ofte innebære at voldsutsatte må fortsette å bo i nærheten av voldsutøveren. Flere av informantene beskriver situasjonen som vanskelig, og at de lever i konstant utrygghet for seg selv og barna.

Sakene som karakteriseres som vellykkede sekundærbosettinger, har alle til felles at det var et godt samarbeid mellom kommunene, og flere nevner Kompetanseteamet som en ressurs. Det gjorde at prosessen ikke tok unødvendig lang tid, og ble dermed ikke en ekstra belastning for den voldsutsatte.

Oppfølging og god dialog med familien over tid bidro også til at det ble avdekket uhensiktsmessige konsekvenser av flyttingen. Endringer i støtteordningene til kommunene ble også foreslått som nødvendige tiltak.

7.2. Anbefalinger

Basert på funnene og diskusjonene foreslår vi følgende anbefalinger:

7.2.1 Behov for kompetanse i håndtering av interkulturelle interaksjoner og tilfeller av negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og vold i nære relasjoner blant nyankomne flyktninger

Det er behov for økt kunnskap og kompetanse hos hjelpetjenestene i håndtering av negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og vold i nære relasjoner. Negativ sosial kontroll og æresrelatert vold utøves ofte av mer enn én enkelt voldsutøver og kan derfor være handlinger begått av grupper eller lokalsamfunn. Ifølge mange av våre informanter møter flyktningene manglende kunnskap om denne typen vold hos hjelpetjenestene.

I tilfeller av negativ sosial kontroll og æresrelatert vold kan det være hendelser der truslene kommer fra personer som ikke er partnere/ektefeller, familiemedlemmer eller slektninger. I tillegg kan flyktninger være utsatt for mye press og kontroll noe som kan være vanskelig å avdekke. I slike tilfeller kan de som utsettes for negativ sosial kontroll mangle tilstrekkelig beskyttelse fordi tjenester som krisesenter, politi eller helsevesenet ikke ser alvorlighetsgraden av volden og tiltak ikke blir iverksatt. Det er behov for bedre forståelse hos hjelpetjenestene når det gjelder negativ sosial kontroll rettet mot voksne fra personer som ikke er partnere/ektefeller, familiemedlemmer eller slektninger.

Dagens hjelpetjenester fokuserer mye på enkeltpersoner. Det er imidlertid behov for å se på individet som en del av større systemer (familiesystem, kulturelt system, etc.) som de er koblet til. Det er behov for en mer helhetlig tilnærming som tar hensyn til hele familiens historie.

Dersom nyankomne flyktninger og innvandrere kommer i kontakt med personell med interkulturell kompetanse, kan det være lettere for dem å stole på tjenestene. Ansatte som jobber i de kommunale hjelpetjenestene, bør ha mer interkulturell kompetanse. Tjenesteutøverne bør være oppmerksomme på ulike behov som nyankomne flyktninger og innvandrere kan ha på grunn av ulik kulturell bakgrunn, men det bør ikke lede til fastgrodde stereotyper av kulturer og grupper.

7.2.2 En kontaktperson per nyankommen flyktning for å styrke tilliten til tjenestene

Nyankomne flyktninger og innvandrere har kanskje ikke umiddelbart høy grad av tillit til og forståelse for hjelpetjenestene og systemet i Norge. Dette kan føre til at de ikke søker hjelp fra tilgjengelige tjenester når de trenger det. For å overkomme denne utfordringen, anbefaler vi på det sterkeste en

kontaktperson for hver nyankommen flyktning som kan koordinere aktivitetene knyttet til alle de forskjellige tjenestene i systemet som denne trenger å komme i kontakt med. Å ha samme kontaktperson i en lengre periode, i stedet for én kontakt fra hver tjeneste, kan bidra til å etablere tillit. Særlig vil dette gjelde for flyktninger som allerede kan være under stress på grunn av traumatiske opplevelser. Kontaktpersonen, gjerne som en del av NAV-tjenestene, kan også minimere den mentale byrden hos de nyankomne flyktningene ved å slippe og selv måtte finne ut ansvarsfordelingen mellom ulike tjenestene.

I tillegg ser vi at de som utsettes for vold ofte må overtales til å søke hjelp, mange på grunn av misforståelser og/eller mistillit til hjelpeapparatet. Kontaktpersonen kan bygge bro mellom tjenestene og den enkelte, og være en nyttig veileder i prosessen med å få hjelp.

7.2.3 Behov for bedre psykisk helsehjelp

For nyankomne flyktninger er det behov for mer og bedre psykisk helsehjelp, med særlig fokus på flyktningenes erfaringer før de kom til Norge. Flyktninger har i de fleste tilfeller hatt traumatiske opplevelser både før og under flukt, og håndtering av disse opplevelsene bør prioriteres, også for å unngå økt risiko for vold i nære relasjoner. Krisesentre, mottak og kommuner bør ha ansatte med kompetanse på psykisk helse slik at de kan henvise videre til spesialisthelsetjenesten ved behov. Vi anbefaler også økt kompetanse om migrasjonshelse for ansatte i helsetjenestene.

7.2.4 Behov for bedre tilrettelegging for samarbeid mellom ulike tjenester i kommunene, statlige etater og frivillige organisasjoner

Selv om våre informanter ga eksempler på godt samarbeid mellom de ulike tjenestene, er dette fortsatt et område som trenger forbedring. De ansatte som jobber ved ulike hjelpetjenester, bør ha mer kunnskap om hva de andre tjenestene i systemet gjør og de ulike ansvarsområdene relatert til negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og vold i nære relasjoner blant nyankomne flyktninger. Vi foreslår at ansvar og oppgaver dedikert til kommunikasjon og samarbeid på tvers av tjenestene tydeliggjøres i kommunene. Det er behov for formaliserte møtepunkt mellom tjenestene mtp. utveksling av informasjon, erfaringsdeling og felles kompetanseheving. Det finnes i dag flere regionale nettverk med lignende oppgaver, for eksempel Hauglandnettverket og Nettverk mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse i Trøndelag. Vi anbefaler at større kommuner tilrettelegger for bedre samarbeid gjennom lignende nettverk innenfor egen kommune.

7.2.5 Behov for beskyttelse for flyktninger som identifiserer seg som LHBTIQ+

Det er stor variasjon i mengden kunnskap og kompetanse på tvers av ulike aktører når det gjelder behovene til flyktninger som identifiserer seg som LHBTIQ+ og som utsettes for vold. Det er behov for

generell kompetanse og kunnskap om denne gruppens behov blant ansatte i hjelpetjenestene. Deres spesifikke sårbarheter grunnet seksuell orientering og kjønnsidentitet, i tillegg til å være flyktning eller innvandrere, bør kartlegges så tidlig som mulig, både med hensyn til bosted og for å beskytte dem mot mulig vold. Det er tilrådelig at flyktninger som identifiseres som LHBTIQ+, bosettes i større kommuner eller byer der det er flere hjelpeorganisasjoner og det kan gis større grad av frihet til egne livsvalg. Av samme grunner bør større kommune prioriteres i de tilfellene der sekundærbosetting blir nødvendig.

7.2.6 Behov for å revurdere hvordan og når informasjon om tilgjengelige tjenester gis til flyktninger

Nyankomne flyktninger får mye informasjon om livet i Norge i tillegg til informasjon om hjelpetjenestene mens de er deltakere på introduksjonsprogrammet. Imidlertid vil vi peke på at for mye informasjon blir gitt for tidlig, og på et tidspunkt da de enda ikke trenger det meste av informasjonen. I tillegg er det mange som ennå ikke har tilstrekkelige språkferdigheter eller forståelse for velferdssystemet i Norge, til å kunne ta inn informasjonen. Derfor anbefaler vi en nytenkning om hvordan og når informasjon om hjelpetjenesten kan formidles, med tanke på flyktingers faktiske behov.

Det er mye informasjon tilgjengelig på spesifikke offisielle nettsteder om ulike typer vold, negativ sosial kontroll og tjenestene som tilbys. Fra vårt søk er dette dedikerte seksjoner av nettsider fra Politiet, Helse Norge, nettsidene www.dinutvei.no, eller nettsider til krisesentre i kommuner med mer ressurser til krisesentertjenester. Det kan imidlertid hende at slik informasjon ikke er tilgjengelig eller brukes fordi flyktingene ikke finner dem på nettet i utgangspunktet, eller informasjonen som tilbys på flyktingenes eget språk er begrenset. Vår anbefaling er å gjøre disse informative sidene mer søkbare, øke tilgjengeligheten av viktig informasjon på forskjellige språk og legge til synlige lenker til egne informative sider. Telefonnummer til nærmeste krisesenter og nødnummer til politi bør synliggjøres.

7.2.7 Behov for smidigere overgang til sekundærbosetting

I tilfeller hvor det er behov for sekundærbosetting finner vi flere utfordringer ut fra hvordan ordningen praktiseres i dag. Tilflytterkommunen, hvor personene skal bosettes, avslår mange ganger bosettingssøknaden, ofte av økonomiske årsaker.

Fordelingen av integreringstilskuddet bør gjennomgås på ny med tanke på en forbedret tilskuddsordning som tar høyde for behovet for sekundærbosetting og at den nye kommunen vil få økte kostnader.

Tydligere regelverk og kriterier kan bidra til raskere prosesser, noe som også vil være besparende for kommunene. Det bør også vurderes om det skal øremerkes ytterligere ressurser til politiets forebyggende arbeid mot negativ sosial kontroll og vold i nære relasjoner, i tillegg til at politiets kapasitet i arbeidet med trusselvurderinger må styrkes. Som drøftet kan det i mange tilfeller være vanskelig for voldsutsatte å bevise volden, derfor bør en vurdering fra politiet være tilstrekkelig for at kommunene innvilger sekundærbosetting.

7.2.8 Andre kategorier av nyankomne innvandrere som kan være særlig sårbare

Personer som kommer til landet gjennom familiegjenforening med andre kategorier av innvandrere, som arbeidsinnvandrere, er en særlig sårbar gruppe i møte med negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner. Dette kom opp gjentatte ganger under våre intervjuer med fagpersoner og ansatte i hjelpetjenestene. Ofte gjelder det kvinner som kommer til Norge på grunnlag av ektefellens oppholdstillatelse eller statsborgerskap. De er ofte avhengige av ektefellen både med tanke på juridisk status for opphold i Norge, og når det gjelder økonomi. I tillegg tilbys introduksjonsprogrammet bare til flyktninger mellom 18 og 55 år og familiemedlemmer som kommer til landet senere. De som ikke deltar på introduksjonsprogram eller ikke har rett til gratis opplæring i norsk og samfunnskunnskap, kan ha lite kontakt med hjelpetjenestene generelt, og har færre muligheter til å få informasjon om tjenestene i Norge. Av den grunn anbefaler vi at et program som ligner på dagens introduksjonsprogram også kan tilbys disse. I tillegg bør det gis en kontaktperson som en del av NAV-tjenestene også til denne gruppen de første par årene, for å sikre god oppfølging. Det er videre behov for å formulere alternativer for å redusere avhengigheten (på oppholdstillatelsen og økonomi) av ektefellene for videre opphold i Norge. Selv i de tilfellene der det ikke er vold, skaper dette avhengighetsforholdet ubalanserte maktforhold i ekteskap.

Referanser

- Al Ajlan, A. (2021). Divorce and Domestic Violence Among Syrian Refugees in Germany. *Journal of interpersonal violence*, 37(11-12). <https://doi.org/10.1177/0886260520985488>
- Arbeids- og inkluderingsdepartementet. (2012). *Lov om sosiale tjenester i NAV (R35-00)*[Rundskriv]. Hentet fra <https://lovdata.no/nav/rundskriv/r35-00#:~:text=1.2.2.6%20%C2%A7%203.,en%20kommune%20som%20mottar%20integringstilskudd&text=Bestemmelsen%20gjelder%20personer%20bosatt%20i,NAV%20kontoret%20i%20denne%20kommunen>
- Arbeids og velferdsdirektoratet (1. Oktober 2020). [Ønske om lovtolkning - ansvar for sosiale tjenester til personer]. Hentet fra <https://www.statsforvalteren.no/contentassets/f5e8d0bd235c49e78eb98d13d883152d/tolkningsuttalelse-om-ansvar-for-sosiale-tjenester-til-personer-som-utloser-integreringstilskudd.pdf>
- Augusti, E.M. og Hafstad, G. S. (2020). Sammenhengen mellom opplevd kontroll fra foreldre og vold mot barn og ungdom. I Bredal, A., Eggebø, H. og Eriksen, A. M. A. (red.). *Vold i nære relasjoner i et mangfoldig Norge*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2013). *Handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet (2013–2016)*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/handlingsplaner/handlingsplan_2013_web_enkelt sider.pdf
- Bliksvær, T., Skogøy, B. E., Sloan, L., Bakar, N., Johnson, R., og Kosuta, M. (2019). *Kommunenes krisesentertilbud—En kunnskapsoversikt* (NF rapport nr.: 13/2019). Nordland Research Institute. https://www.kun.no/uploads/7/2/2/3/72237499/nf-rapport_13_2019.pdf
- Bredal, A. (2020). Minoritetsnorske og majoritetsnorske kvinners erfaring med partnervold. I Bredal, A., Eggebø, H. & Eriksen, A. M. A. (red.). *Vold i nære relasjoner i et mangfoldig Norge*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Bredal, A., og Liden, H. (2015). *Hva med 2017? Første Delrapport i Følgeevalueringen av Handlingsplan mot Tvangsekteskap, Kjønnsllestelse, og Alvorlige Begrensninger av Unges Frihet 2013-2016* (Rapport 2015:03). Institutt for samfunnsforskning.

https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/bitstream/handle/11250/2442529/Rapport%2b2015_Nett.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Bredal, A. og Orupabo J. (2008). *Et trygt sted å bo. Og noe mer. Evaluering av botilbudet til unge som bryter med familien på grunn av tvangsekteskap* (Rapport 2008:7). Institutt for samfunnsforskning.

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/tvangsekteskap/r_2008_7_trykk.pdf

Bufdir (2020). *Årsrapport 2020. Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll*. Bufdir.

https://www.bufdir.no/globalassets/global/nbbf/bufdir/arsrapport_2020_kompetanseteamet_mot_tvangsekteskap_kjonnslemlestelse_og_negativ_sosial_kontroll.pdf

Bufdir (2021a). *Botilbud for personer utsatt for tvangsekteskap, æresrelatert vold og negativ sosial kontroll*. bufdir.no | Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

<https://ny.bufdir.no/vold/aeresrelatert/botilbud/>

Bufdir (2021b). *Krisesentertilbudet i norske kommuner*. bufdir.no | Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Vold_og_overgrep_tall_og_statistikk/Krisesentertilbudet_i_norske_kommuner/

Bufdir (2021c) *Årsrapport 2021. Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll*.

arsrapport_2020_kompetanseteamet_mot_tvangsekteskap_kjonnslemlestelse_og_negativ_sosial_kontroll.pdf (bufdir.no)

Bufdir (2022) *Årsrapport 2021 Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll*.

arsrapport_2021_kompetanseteamet_mot_tvangsekteskap_kjonnslemlestelse_og_negativ_sosial_kontroll.pdf (bufdir.no)

Bufdir (25. November 2022). Om beboerne. Hentet fra:

https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Vold_og_overgrep_tall_og_statistikk/krisesentertilbudet_i_norske_kommuner/om_beboerne/

Dahl, S. (2006). Flyktningen i psykiatrisk/psykologisk behandling: Psykoterapeutisk arbeid med traumatiserte flyktninger. I Dahl, S., Sveaass, N., & Varvin, S. (2006). Psykiatrisk og psykososialt arbeid med flyktninger–veileder. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Hentet fra

<https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/08/psykarbeidflyktningerveileder.pdf>

Dalen, H. B og Pettersen, A-M (2021). *Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2021. Dokumentasjonsnotat* (Statistisk Sentralbyrå 2021/46). SSB.

https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/levekar/artikler/levekarundersokelsen-2021/_attachment/inline/4e734f1d-86e4-41a7-aa4f-6301d2f3517b:09c6c17b900b3e753491b461fa83febddae14cc4/NOT2021-46.pdf

Dinutvei - Nasjonal veiviser ved vold og overgrep (u.å.) <https://dinutvei.no/>

Djuve, A. B., Kavli, H. C., Sterri, E. B og Bråten. B. (2017). *Introduksjonsprogram og norskopplæring Hva virker – for hvem?* (Fafo-rapport 2017:31). Fafo <https://digib.no/wp-content/uploads/2020/04/20639.pdf>

Djuve, A. B., Kavli, H. C., & Hagelund, A. (2011). *Kvinner i kvalifisering. Introduksjonsprogram for nyankomne flyktninger med liten utdanning og store omsorgsoppgaver*. Fafo-rapport 2011, 2. <https://www.imdi.no/contentassets/93aefd02a4454c70b9596a6bd4a0bf2e/kvinner-i-kvalifisering-fafo-2011.pdf>

Daoud, N. (2021). “I Will Stay with Him through Thick and Thin”: Factors Influencing the Incidence and Persistence of Intimate Partner Violence against Syrian Refugee Women in Jordan. *Journal of Immigrant og Refugee Studies*, 19(2), 170–183.

<https://doi.org/10.1080/15562948.2020.1754993>

Dyb, H. (2020, 13. November) Hvorfor blir omvendt voldsalarm så lite brukt?

<https://forskning.no/kriminalitet-oslomet-partner/hvorfor-blir-omvendt-voldsalarm-sa-lite-brukt/1769746>

Eggebø, H., Stubberud, E. og Karlstrøm, H. (2018) *Levekår blant skeive med innvandrerbakgrunn i Norge* (NF rapport nr.: 9/2018). Fafo.

<https://www.nordlandsforskning.no/nb/publikasjoner/report/levekår-blant-skeive-med-innvandrerbakgrunn-i-norge>

Egge-Hoveid, K. (2017). Utsatthet for lovbrudd. In S. Vrålstad & K. S. Wiggen (red.), *Levekår blant innvandrere i Norge 2016* (Statistisk sentralbyrå Rapport 2017/13). SSB.

<https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/attachment/309211>

Feldmann C. T., Bensing J. M., De Ruijter A., et al. (2007) Afghan refugees and their general practitioners in The Netherlands: To trust or not to trust? *Sociology of Health & Illness* 29(4): 515–535.

Forskrift om sosiale tjenester, personer uten bopel. (2012). *Forskrift om sosiale tjenester for personer uten fast bopel i Norge* (FOR-2011-12-16-1251). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2011-12-16-1251>

Friberg, J. H., & Bjørnset, M. (2019). *Migrasjon, foreldreskap og sosial kontroll* (Fafo-rapport 2019:01). Fafo. <https://www.fafo.no/images/pub/2019/20698.pdf>

Fylkesnes, M. K., Iversen, A. C., Bjørknes, R., & Nygren, L. (2015). Frykten for barnevernet-En undersøkelse av etniske minoritetsforeldres oppfatninger. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 92(02|2), 81–96

Ghumman, U., McCord, C. E., & Chang, J. E. (2016). Posttraumatic stress disorder in Syrian refugees: A review. *Canadian Psychology / Psychologie canadienne*, 57(4), 246–253. <https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1037/cap0000069>

Hafstad, G. S. & Augusti, E. M. (2019). *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12 til 16 år* (Rapport nr.4 2019). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

https://www.nkvts.no/content/uploads/2019/10/Rapport_4_19_UEVO.pdf

Holtan, K. S. (2019). *Analysing the Norwegian media debates on negative social control. Women with Muslim backgrounds' negotiations of citizenship as belonging, identity and participation* (Master's thesis). Hentet fra <https://www.duo.uio.no/handle/10852/73734>

Hunkler, C. & Khoursh M. (2019). The Role of Trauma on Integration: The Case of Syrian Refugees. *MEA Discussion Paper No. 05-2019*. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3496726>

- IMDi. (2009). *Spør deltakeren! Metoder for brukermedvirkning i introduksjonsprogram.*
- IMDi. (19. oktober, 2016). *Slik får flyktningene sin kommune.* <https://www.imdi.no/planlegging-og-bosetting/slik-fordeles-flyktningene/>
- IMDi. (2021a). *Arbeid mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold i 2020.*
<https://www.imdi.no/om-imdi/rapporter/2021/arbeid-mot-negativ-sosial-kontroll-og-aeresrelatert-vold-i-2020---imdi/>
- IMDi. (2021b). *Indikatorer for integrering. Tilstand og utviklingstrekk ved inngangen til 2021.*
<https://www.imdi.no/contentassets/03d9d7b5995943de8010f8182e4c2a91/indikatorer-for-integrering-2021.pdf>
- IMDi. (2021c). Avtale om forsknings- og utredningsoppdrag. Avtale om Kartlegge behovet for beskyttelse og krisesentertilbud for nyankomne flyktninger som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner.
- IMDi. (2021d). Integreringstilskudd, eldretilskudd og barnehagetilskudd for 2021, kap. 291 post 60 (Rundskriv til tilskuddsordning). [Rundskriv 01/2021]. Hentet fra <https://www.imdi.no/globalassets/dokumenter/tilskudd/rundskriv-2021/2021.03.22-integreringstilskudd-m-fl--endelig.pdf>
- IMDi. (20. desember, 2021). Integreringstilskudd. IMDi. Hentet fra <https://www.imdi.no/tilskudd/tilskudd-2021/integreringstilskudd/>
- IMDi. (1. april, 2022). Retningslinjer for bestilling og bruk av tolk. IMDi. Hentet fra <https://www.imdi.no/tolk/retningslinjer-for-bestilling-og-bruk-av-tolk/#:~:text=Det%20skal%20benyttes%20kvalifiserte%20tolker,han%2Fhun%20ikke%20er%20inhabil>
- Iversen, V. C., Sveaass, N., & Morken, G. (2014). The role of trauma and psychological distress on motivation for foreign language acquisition among refugees. *International Journal of Culture and Mental Health*, 7(1), 59-67.
- Justisdepartementet. (2016). *Rundskriv til lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven).* Hentet fra

<https://www.regjeringen.no/contentassets/4b44b3ea29554b4aa1e9169829b75b78/q-01-2016.pdf>

- Kale, E., & Hjelde, K. H. (2007). Mental Health Challenges of Immigrants in Norway, A literature review 2009–17. *Health*, 370(9590), 859-77.
- Kiamanesh, P., & Hauge, M.-I. (2019). “We are not weak, we just experience domestic violence” — Immigrant women’s experiences of encounters with service providers as a result of domestic violence. *Child & Family Social Work*, 24(2), 301–308. <https://doi.org/10.1111/cfs.12615>
- Korzeniewska, L., Marta, B. E., Natasza, K.-B., & Magdalena, Ż. (2019). Trust Across Borders: A Review of the Literature on Trust, Migration and Child Welfare Services. NESH. (2006). *Forskningsetiske Retningslinjer for Samfunnsvitenskap, Jus Og Humaniora*. Norwegian National Committees for Research Ethics.
- KRIPOS (2019) *Høringsuttalelse - tilgjengeliggjøring av helsedata -*
<https://www.regjeringen.no/contentassets/6f6c24fb531f46e9aedaea1d0af002c4/kripos-tilgjeng.pdf?uid=Kripos>
- Langlois, E. V., Haines, A., Tomson, G. & Ghaffar, A. (2016). Refugees: towards better access to health-care services. *The Lancet* 387(10016): 319–21. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(16\)00101-X](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(16)00101-X)
- Lebano A., Hamed S., Bradby H., et al. (2020). Migrants' and refugees' health status and healthcare in Europe: a scoping literature review. *BMC Public Health* 20, 1039. <https://doi.org/10.1186/s12889-020-08749-8>
- Lidén, H., Schultz, J., Paasche, E., & Wessmann, H. (2021). *Vulnerable Protection Seekers in Norway: Regulations, Practices, and Challenges*. Hentet fra <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/bitstream/handle/11250/2827370/Vulnerable+Protection+Seekers+in+Norway.pdf?sequence=1>
- Lien, L. Dybdahl, R., Siem, H., Julardzija, I., and Bakke, H., H., (eds.) 2019. Asylsøkere og flyktninger. Psykisk helse og livsmestring. Universitetsforlaget.

- Løvgren, M., Stefansen, K., Smette, I., & Mossige, S. (2017). Barn og unges utsatthet for fysisk vold fra foreldre. Endringer i mild og grov vold fra 2007 til 2015. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 94(2), 110-124.
- Kunnskapsdepartementet. (2021). Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold (2021-2024). <https://www.regjeringen.no/contentassets/bf09aa64a96c4d5e8a69abd4c723f8e9/212002-kd-handlingsplan-mot-negativ-kontroll-og-aeresrelatert-vold-web.pdf>
- Kunnskapsdepartementet. (2019). *Integration through knowledge The Government's integration strategy for 2019-2022*. <https://www.regjeringen.no/contentassets/519f5492da984d1083e8047011a311bd/norway-integration-strategy.pdf>
- Milner, K., & Khawaja, N. G. (2010). Sudanese Refugees in Australia: The Impact of Acculturation Stress. *Journal of Pacific Rim Psychology* 4(1): 19–29. <https://doi.org/10.1375/prp.4.1.19>
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2021). *Frihet fra vold. Regjeringens handlingsplan for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner 2021–2024*. <https://www.regjeringen.no/contentassets/2dda3b36640d4dfbbac11598a1dc792/209755-jd-frihetfravold-web.pdf>
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2017). *Retten til å bestemme over eget liv. Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017-2020)*. https://www.regjeringen.no/contentassets/e570201f283d48529d6211db392e4297/handlingsplan_rettet-til-a--bestemme-over-eget-liv.pdf
- Nadim, M., & Orupabo, J. (2014). *Miljøterapi med Unge Utsatt for Tvangsekteskap og Æresrelatert Vold* (No. 13). Institutt for samfunnsforskning.
- Næss, A. (2019). Trust, cultural health capital, and immigrants' health care integration in Norway. *Sociology*, 53(2), 297-313.
- Njie-Carr, V. P. S., Sabri, B., Messing, J. T., Suarez, C., Ward-Lasher, A., Wachter, K., Marea, C. X., & Campbell, J. (2021). Understanding Intimate Partner Violence among Immigrant and Refugee Women: A Grounded Theory Analysis. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 30(6), 792–810. <https://doi.org/10.1080/10926771.2020.1796870>

- NIFU (2020) *Kompetanse om vold og overgrep: kartlegging av føringer, opplærings strukturer og kompetansebehov Sektorrapport for Arbeids og velferdsdirektoratet.*
https://nifu.brage.unit.no/nifu-xmlui/bitstream/handle/11250/2649896/Sektorrapport_Avdir.pdf?sequence=3&isAllowed=y
- Nirmalanathan, S., & Høye, I. S. (2022). Ingen rettssikkerhet uten tolk. *Kritisk juss*, (1), 67-73
- NKVTS. (n.d.). *Hva er en sikkerhetsvurdering? - NKVTS - En veileder om vold i nære relasjoner.*
<https://voldsveileder.nkvts.no/innhold/vold-og-overgrep-mot-voksne-og-eldre/voksen-og-eldre-sikre-og-beskytte/sikkerhetsvurdering/>
- NKVTS (2018) *Hva er vold og overgrep mot voksne og eldre? - NKVTS - En veileder om vold i nære relasjoner.*
<https://voldsveileder.nkvts.no/innhold/vold-og-overgrep-mot-voksne-og-eldre/hva-er-vold-naere-relasjoner/>
- NOU 2003:31. (2003). *Retten til et liv uten vold Menns vold mot kvinner i nære relasjoner.* Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/63e114ce782044d5b472546dfd102c35/no/pdfs/nou200320030031000dddpdfs.pdf>
- NOU 2020:17 (2020). *Varslede drap? — Partnerdrapsutvalgets utredning. Justis- og beredskapsdepartementet.*
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2020-17/id2791522/>
- NOU 2017:2 (2017) *Integrasjon og tillit. Langsiktige konsekvenser av høy innvandring.*
<https://www.regjeringen.no/contentassets/c072f7f37da747539d2a0b0fef22957f/no/pdfs/nou201720170002000dddpdfs.pdf>
- Olsen, B. & Bye, K. S. (2020) *Flyktninger i og utenfor arbeidsmarkedet 2020* (SSB rapport 2022/12).
<https://ssb.brage.unit.no/ssb-xmlui/bitstream/handle/11250/2989534/RAPP2022-12.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Pettersen, Z. og Jareg, K. (2006). Bruk av tolk i psykiatrisk og psykologisk behandling. I Dahl, S., Sveaass, N., og Varvin, S. (2006). *Psykiatrisk og psykososialt arbeid med flyktninger–veileder.* Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Hentet fra <http://www.nkvts.no/biblioteket/Publikasjoner/PsykArbeidFlyktningerVeileder>

- Porter, M. og Haslam, N. (2005). Predisplacement and Postdisplacement Factors Associated With Mental Health of Refugees and Internally Displaced Persons: A Meta-Analysis. *JAMA* 294(5): 602. <https://doi.org/10.1001/jama.294.5.602>
- Proba (2019) *Barrierer for bruk av kvalifisert tolk i introduksjonsprogrammet*. (Proba samfunnsanalyse Rapport 2019 – 12.) <https://proba.no/wp-content/uploads/Rapport-2019-12-Barrierer-for-kvalifisert-tolk-i-introduksjonsprogrammet.pdf>
- Proba. (2022). *Nyankomne flyktningers digitale hverdag* (Proba samfunnsanalyse rapport 2022-05). <https://proba.no/rapport/nyankomne-flyktningers-digitale-hverdag/>
- Rambøll (2020) FORELDREVEILEDNING TIL DELTAKERE I INTRODUKSJONSPROGRAM. IMDi. <https://www.imdi.no/arkiv/arkiverte-publikasjoner/foreldreveiledning-til-deltakere-i-introduksjonsprogram/>
- Rees, S. og Pease, B. (2007). Domestic Violence in Refugee Families in Australia. *Journal of Immigrant og Refugee Studies* 5(2): 1–19. https://doi.org/10.1300/J500v05n02_01
- Richter K, Peter L, Lehfeld H et al. (2018) Prevalence of psychiatric diagnoses in asylum seekers with follow-up. *BMC Psychiatry* 18: 1-7.
- Riksrevisjonene (2022) *Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes innsats mot vold i nære relasjoner* (Dokument 3:8 (2021–2022)) Riksrevisjonen. Hentet fra <https://www.riksrevisjonen.no/globalassets/rapporter/no-2021-2022/myndighetenes-innsats-mot-vold-i-naere-relasjoner2.pdf>
- Roseff, T. (2020). Oppretter ny avdeling for vold i nære relasjoner: – Det er et stort problem. VG <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/wPwx15/opprettet-ny-avdeling-for-vold-i-naere-relasjoner-det-er-et-stort-problem>
- Ryan, L. (2011). Transnational Relations: Family Migration among Recent Polish Migrants in London. *International Migration* 49(2): 80–103. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2435.2010.00618.x>
- Salole, L. (2018). *Identitet og tilhørighet. Om ressurser og dilemmaer i en krysskulturell oppvekst*. Gyldendal.

- Sandnes kommune (n.d.) *Intropluss. En tilretteleggingsmodell for introduksjonsprogrammet*
<https://www.sandnes.kommune.no/globalassets/helsesosial/sosiale-tjenester/flyer-om-intropluss.pdf>
- Smette, I., Hyggen, C. og Bredal, A. (2021). Foreldrerestriksjoner blant minoritetsungdom: omfang og mønstre i og utenfor skolen. *Tidsskrift for samfunnsforskning* 62(01): 5–26.
<https://doi.org/10.18261/issn.1504-291X-2021-01-01>
- Sollund, R. (2001). Political refugees' violence in Norway. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 2(1), 84-103.
- SSB. (2021). *Fakta om Innvandring*. SSB. Hentet fra
<https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/faktaside/innvandring>
- Steel, Z., Momartin, S., Silove, D., Coello, M., Aroche, J., og Tay, K. W. (2011). Two year psychosocial and mental health outcomes for refugees subjected to restrictive or supportive immigration policies. *Social Science & Medicine* 72(7), 1149–56.
<https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2011.02.007>
- Straiton ML, Reneflot A, Diaz E. (2017) Mental health of refugees and non-refugees from war-conflict countries: data from primary healthcare services and the Norwegian Prescription Database. *J Immigr Minor Health* 19: 582–9.
- Strømme EM, Haj-Younes J, Hasha W et al. (2020) Health status and use of medication and their association with migration related exposures among Syrian refugees in Lebanon and Norway: a cross-sectional study. *BMC Public Health* 20: 341.
- Stubberud, E., og Eggebø, H. (2020). Voldsutsatthet blant skeive med innvandrerbakgrunn. In Bredal, A., Eggebø, H. og Eriksen, A. M. A. (red.). *Vold i nære relasjoner i et mangfoldig Norge*. Capellen Damm Akademisk
- Støren, K.S. (2019) Innvandrere har mindre tillit til sine medmennesker. *SSB Analyse 2019/13*.
<https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/innvandrere-har-mindre-tillit-til-sine-medmennesker>
- Teigen-Fagerheim, R. (2021). *Forskere advarer mot å behandle vold blant minoriteter separat*. Kilden Kjønnforskning.no. Hentet fra <https://kjonnsforskning.no/nb/2021/10/forskere-advarer-mot-a-behandle-vold-mot-minoriteter-separat>

- Tembo, M. J., Studsrød, I., og Young, S. (2021). Governing the family: immigrant parents' perceptions of the controlling power of the Norwegian welfare system. *European Journal of Social Work*, 24(3), 492-503.
- Teodorescu, D. S., Heir, T., Hauff, E., Wentzel-Larsen, T. O. R. E., og Lien, L. (2012). Mental health problems and post-migration stress among multi-traumatized refugees attending outpatient clinics upon resettlement to Norway. *Scandinavian journal of psychology*, 53(4), 316-332.
- Thorbjørnsrud, T., Dybvik Staalsen, P., Rokkan, T., og Hammerlin, Y. (2014). *Undersøkelse av vold og uønskede hendelser i asylmottak* (Proba-rapport; 2014-08). Proba Sammfunsanalyse. <https://krus.brage.unit.no/krus-xmlui/bitstream/handle/11250/226839/Unders%c3%b8kelse%20av%20vold%20og%20u%c3%b8nskede%20hendelser%20i%20asylmottak.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
- Varvin, S. (2018). *Flyktingers psykiske helse*. Universitetsforlaget.
- Vozikis A og Siganou M (2015) Immigrants' satisfaction from the national health system in Greece: In the quest of the contributing factors. *Health* 7(11): 1430–1440.
- Vrålstad, S. og Stabell Wiggen, K. (red.). *Levekår blant innvandrere i Norge 2016*. Hentet fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/attachment/309211>
- Weine, M.S., Razzano, L., Brkic, R.A., Miller, K., Smajkic, A., Bijedic, Z., ... Pavkovic, I. (2000). Profiling the trauma-related symptoms of Bosnian refugees who have not sought mental health services. *Journal of Nervous & Mental Disease*, 188(7), 416-421.
- Weiss, N., Djuve, A. B., Hamelink, W., og Zhang, H. (2017). *Opphold i asylmottak. Konsekvenser for levekår og integrering*. Oslo: Fafo-report.
- WHO. (2018). *Health of refugees and migrants Regional situation analysis, practices, experiences, lessons learned and ways forward*. <https://www.who.int/migrants/publications/EURO-report.pdf?ua=1>
- Willmann-Robleda, Z. (2020). Re-Inventing Everyday Life in the Asylum Centre: Everyday Tactics Among Women Seeking Asylum in Norway. *Nordic Journal of Migration Research* 10(2): 82–95. <https://doi.org/10.33134/njmr.251>

Vedlegg

- Vedlegg 1: Appendix website analysis
- Vedlegg 2: Samtykkeskjema fagpersoner og ansatte
- Vedlegg 3: Samtykkeskjema fokusgrupper
- Vedlegg 4: Samtykkeskjema nyankomne flyktninger
- Vedlegg 5: Intervjuguide fagpersoner
- Vedlegg 6: Intervjuguide ansatte
- Vedlegg 7: Intervjuguide fokusgruppe krisesenter
- Vedlegg 8: Intervjuguide fokusgruppe NGO
- Vedlegg 9: Intervjuguide fokusgruppe politi
- Vedlegg 10: Intervjuguide nyankomne flyktninger

Appendix – website analysis

Content analysis of websites for victims of violence in close relationships

To achieve IMDi's goal of acquiring research-based knowledge to strengthen the support services for newly arrived refugees and their families, we saw it as important to also conduct a content analysis of some websites that are meant to provide information and advice to potential victims of domestic violence about how to seek help. The results that come up when conducting a google search on the term "violence" or "vold" in Norwegian will vary from person to person, particularly in relation to previous searches. How people reach the websites is out of the scope of this analysis. Instead, we have selected two central websites on the topic of violence in Norway that may be often either found when searching or when directed to them by another person there are the police website on violence¹ and the official Norwegian health portal "Helsenorge"². We have also selected two websites from two shelters in two different parts of Norway. From the Norwegian Crisis Center Secretariat website, viewer is directed to click on "krisesenter nær deg" [Crisis center near you], which leads to a list of crisis centers in Norway under four different regions: South-east (23 centers); West (5 centers); Middle (8 centers) and North (12 centers). From there, the viewer can click on the links for further information. The content on each of the websites varies greatly from elaborate materials catered to different minority groups, to a simple page containing only the minimal contact information. We have chosen two of these center websites to demonstrate the differences in their contents.

Police website - "Violence in close relationships"³

This initial page has links to information about four types of violence: Child abuse, Rape and sexual abuse, violence in close relationships and violence and threats in sports and there is a short description of what is meant with each type of violence. The police's website defines "violence in close relationships" as "partner violence, family violence, forced marriage, female genital mutilation and negative social control". It is interesting to note that they do not include the term "honor-related violence" in this list, which is often used by for example IMDi, Bufdir and other governmental agencies under the category of "violence in close relationships".

Multiple links to relevant information on different kinds of violence

Once we select the link that leads us to "violence in close relationships" we are brought to another website that has a short text underneath the title of "violence in close relationships" which reads "Many people live in abusive relationships. Many also experience violence and threats in the family

¹ <https://www.politiet.no/rad/vold-og-overgrep/>

² <https://www.helsenorge.no/psykisk-helse/vold-og-overgrep>

³ <https://www.politiet.no/rad/vold-i-nare-relasjoner/>

or other close relationships. Are you exposed to violence, threats or coercion? Or suspect that others are at risk? Then we want to help you.” underneath that we find again a list of the following links: “Do you suspect violence against children”, “violence against older people”, “Are you exposed to violence or know someone who is?”, “Forced marriage, female genital mutilation and strict social control”, “Exposed to violence with residence permit” and finally “Do you expose someone to violence and threats?”. Each of these links can be clicked on and there is more information on each kind of violence or victim, how the police can help as well as the process of reporting. Some of these sections also have videos that can help the reader understand the kind of violence further. There is also often a selection of further links where the reader can find more information on other websites. For example, in the section for “Forced marriage, genital mutilation and strict negative social control” there are links to the Red Cross telephone for forced marriage and genital mutilation, Bufdir, IMDi and UNG.no (for youth), where further definitions about the violence is provided as well as options for receiving help. However, at the time of conducting this analysis, several of these links are unfortunately not working.

Specific information targeted at vulnerable groups

There is a section specifically for those experiencing violence that have come either through family reunification as this is a particularly vulnerable group as our informants also confirm, given that they are rarely connected to introduction or qualification programmed, which results in them being highly dependent on their partners and families which are often the perpetrators. One of the first things that is written in this section is the following: “Many women have heard that they will be sent out of the country if they choose to end a violent relationship. They are told that child welfare is taking their children. This is not true.” We see this as an important piece of information to be available on the police’s website, together with the offer to receive the help of an attorney.

Clear indication of contact number and the nearest police station

In each of the sections mentioned above there is also a bar where one can enter one’s geographical location and find the nearest local police station. In all the pages at the top and at the bottom, the contact number of the police is easily visible for those who want to talk in person. In comparison, we find it interesting that the link for the crisis centers is only available in one of the subsections and it is rather hidden within a text, making it not as easily available. Especially for asylum seekers and refugees (and their families) getting in touch with the police may be challenging due to negative previous experiences with police and similar authorities in their home country or on route, even in Norway. For those with such experiences, having the information about the crisis centers and their contact numbers more readily available could be helpful, making it easier to reach out for help and protection.

Ample information but low accessibility for immigrants and younger readers

Despite the large amount of information offered on the website, our main concern is that the section on “violence and abuse” as well as the sections within “violence in close relationships” are only available in Norwegian. This makes it challenging especially for newly arrived refugees and immigrants who often speak little to no Norwegian to have access to this information through the police’s website. In addition, we find that on several occasions the language that the website is written may not be very accessible for young people as well as for immigrants with basic level of Norwegian. Some of the concepts used such as (e.g., “voldsregimet”, “tiltak”) could be difficult especially for those with only basic Norwegian skills.

Helsenorge – “Violence and abuse”⁴

This website is built up in a slightly different way than the one from the police. It is built in a scroll down fashion and has an index at the top with the various topics that the website covers, which also serve as links that take you to that section of the website. The topics on the index are: “What is violence?”, “Physical violence”, “Sexual violence”, “Psychological violence”, “Neglect”, “Negative social control”, “How does violence affect health”, “Report violence and abuse” and “Assistance for victims and relatives”. As we see from the list of index titles, this website provides an overview of different types of violence. Under each type of violence there are often some additional links with further information on various aspects.

Contact information for different target groups

Under the last point on the index, there is a long list of contact information for various kinds of services for different groups of victims. Here we find for example the contact number of the “Protection for the elderly” as well as information for victims that identify as LGBTQI+ among other links and contact information.

At the very top of the website right after the index, the Police emergency number is provided in case of acute danger. Hence, we can conclude that this website also makes seeking help from a physical person rather easy. Simultaneously, the amount of different contact numbers and websites provided can be confusing for someone that is experiencing distress given that there is no clear indication of whom to call first. The violence and abuse line, which should be helpful in this situation, (Vold-og overgrepslinjen) is not highlighted as the first place to call for help and guidance for each case.

Inadequate links from Helsenorge website to multi-lingual www.dinutvei.no

We observe also that many of the links provided in the various sections on the various kinds of violence are referring to the website www.dinutvei.no – (transl. “your way out”) National guide on

⁴ <https://www.helsenorge.no/psykisk-helse/vold-og-overgrep/>

violence and abuse (*Nasjonale veiviser ved vold og overgrep*) which is a website made by the National Center for Violence and Traumatic Stress (NKVTS). This website is available in 15 languages (Norwegian, Sámi, English, Somali, Arabic, Spanish, Farsi, French, Kurdish, Polish, Russian, Thai, Turkish, Ukrainian and Urdu). While we are not analyzing this website, it is important to highlight that making this website available in so many languages make the information provided much more accessible for at least some people who have limited to no knowledge of Norwegian. However, given that the helsenorge.no website is only available in Norwegian, Sámi and English, if the reader does not understand any of these languages well, they may not even be able to know to click on the link to Dinutvei-website as it is not specified in any other language. This makes the Helsenorge website and as a result the links provided (such as the Dinutvei-website) there less available to newly arrived refugees and immigrants and other with limited knowledge of Norwegian language and system. In addition, we notice that the Norwegian site is slightly different from the English and Sámi version. The English version is a summary of what is provided in Norwegian. Although none of the researchers speak Sámi, it is possible to notice that this site is also shorter than the Norwegian one, something we could also verify by using Google translate. For those that have limited knowledge of Norwegian, this means that they will not get as detailed information as those that do.

Oslo Crisis Center website⁵

Information on different kinds of violence

We have chosen the website for the Oslo shelter (krisesenter) given that it is the capital with a very diverse population. The Oslo Crisis Center website is rich in information, graphic design and features centered on the needs of the viewer. The front page of the website directs the viewer to information specifically for six different groups: Women, men, LGBTQI+, children and adolescents, elderly, and young people exposed to honor-related violence. Each group has a designated page that is tailored to their specific needs or situation of the group. There is also a list of different types of violence that the viewer can click in for a brief description. These include physical, material, sexual, economic, latent, digital, honor-related violence, and about female genital mutilation. Viewers could also reach information from the header of the website, which are drop-down menus for more information about different kinds of violence, and projects and work by the center.

Limited information in multiple languages

The website is mostly in Norwegian, but there is also a language tab at the top right corner from which the viewer can choose 15 different languages including Ukrainian, Urdu, Vietnamese, Arabic, Somali, and ten other languages used by most ethnic minority other than the other Nordic countries in Norway. Each of these languages has its own subpage which contains a short message with a few

⁵ <https://www.oslokrisesenter.no/>

bullet points about what is offered by the center and some contact information. Compared to the main website, information on these subpages is far more limited. For other content of the website, viewers need to rely on the automatic translation of their browser if they want to read in other languages.

Contact number and other features designed for viewer's needs

The contact number for the center stays on the page margin on the left and is flashing as the viewer scrolls through the page, so that it is always highlighted and visible. Scrolling down, the viewer can find three other boxes that respectively link to more information on human trafficking, young relationships, and the VO Line (Violence and Abuse Line, a national helpline). At the bottom of the page is a link that says "Røm til VG" [escape to VG] which will switch the page to the popular news site, in case the viewer needs to quickly hide the fact that they have been looking at the crisis center page.

Gamvik shelter website⁶

We have chosen the site where information about the shelter in the municipality of Gamvik. Gamvik is a small municipality in Eastern Finnmark with a high percentage of residents with migration background. The main reason for the choice of this website is to show the contrast between the Oslo shelter website and the information provided there and other municipalities like Gamvik. In contrast to the Oslo website, we have found that there are other links from the list of crisis centers which are less informative. One example is the website for shelter in Gamvik municipality. The center itself does not have a website, the information is in the website of the municipality. The page that the link connects to contains only a body of text about the ownership of the center, and a list of the services offered by the center. The text states that the center is owned by Gamvik municipality and other municipalities in Eastern Finnmark, and that it is set up based on the Crisis Center Act stipulating the responsibility of municipalities to offer such services to those who are victims to violence in close relationships. The website contains a visiting address, a postal address, a phone number, a generic email address, and a Facebook handle (without the link). There are no other links to further information, nor are there options for other languages. While the language is plain and straightforward, the message appears to be presented as a fulfillment of administrative requirements, but not tailored to directly address someone who is looking for help. There is also no option for languages such that viewers will have to rely entirely on automatic translation by the browser they are using if they need the content translated.

⁶ <https://www.gamvik.kommune.no/helse-og-omsorg/norasenteret-iks/>

Summary

Below is a summary of our analysis on the four official websites:

Table: Analysis of websites or webpages

	Police	Helsenorge	Crisis center Oslo	Nora center
Further information about different types of violence	yes	Yes	yes	no
Particular section on Information about violence in close relationships	Yes, in Norwegian	Not specifically	Yes, in Norwegian	no
Easily visible contact number	Yes, to the police	Many contact numbers but not indicating a main one	yes	no
Cater to different groups' specific situation and needs	Yes, information for different target groups	Yes, information for different target groups	Yes, information for different target group, but also special features catered to potential victims	no
Information about the nearest contact point physically	Yes to the nearest police station, but link to crisis centers appears hidden in text	Unclear	yes	yes
Useful links	Yes, to other relevant agencies	Yes, including link to multi-lingal dinutvei.no	yes	no
Languages options	Most information only available in Norwegian	Only in Norwegian, Sámi and English	Limited information in 15 other languages of immigrants	no
Language readability	Include some technical concepts that may not be easy to grasp	Moderate	Mostly	Administrative language, not addressing victims

Ample information, but access to such information may be limited for highly isolated and marginalized victims

From the two national websites from the Police and Helsenorge, we can see a large range of information offered and targeted at different vulnerable groups. However, for immigrants and newly arrived refugees who may not have high level of Norwegian language, there is still a lack of accessibility to such information. Both websites are written for a much wider audience, and less attention is paid to the specific needs for potential victims of domestic violence who with a immigrant background.

With relation to the crisis center websites, the well designed, targeted, and informative website for the Oslo Crisis Center could to a large extent reflect the resources being put in crisis center services in the capital. Resourceful viewers with reasonable digital skills and Norwegian language capacity are likely to find useful information that may help with their situations on the Oslo Crisis Center website. The website is designed with the needs of potential victims in mind, and the text is written in plain and easy to read language directed addressed to them.

In contrast, those who live in regions with less resources allocated in protection services may be quite limited in the information they could find, especially for those who have lower digital literacy. One could argue that due to an overall much smaller populations, victims in smaller municipalities are likely to be put in touch quickly with a case worker who would follow up and offer necessary information and assistance in person. However, we want to point out that in the case of Nora center, with a population of 1057, 28,1% of Gamvik's residents have immigrant backgrounds (IMDI 2022 ⁷). This is a higher proportion than both Oslo (25,4%) and the national average (15,1%, IMDI 2022 ⁸). It is unfair and unhelpful that the current services could not cater to those who are more isolated, hesitant to seek help from authorities, and less technically savvy in online information search.

Victims may not be able to search for these websites in the first place

In addition, it is important to discuss that a newly arrived refugee or immigrant may not be aware of the Norwegian word for violence "vold" and therefore not use that word whenever looking for information on the internet. A report from Central Statistical Bureau (SSB) highlights that half of refugees in Norway in 2018 had either only primary school education or no education at all (Olsen & Bye, 2020). This means that a significant proportion of refugees in Norway have limited abilities to read even in their own language, which in turn means that their Norwegian language learning

⁷ <https://www.imdi.no/tall-og-statistikk/steder/K5439> Accessed on the 14th September 2022

⁸ https://www.imdi.no/tall-og-statistikk/steder/K0301/befolkning/befolkning_hovedgruppe Accessed on the the 14th September 2022

progression will be slow. In addition, many of these people even including refugees that have higher levels of education may not have the same levels of digital literacy as the rest of the Norwegian population has, making much of the information online unavailable to large proportions of the population with refugee background, even when it is written in their native language. A recent report highlights that around half of participants in the introduction program for newly arrived refugees have low digital competency (Proba, 2022). It is outside of the scope of this analysis to examine the most probable ways in which this group accesses digital information. More research is needed to understand the use and availability of online information and resources for newly arrived refugees that are exposed to violence in close relationships.

Vil du å delta i forskningsprosjektet FLYVO?

Dette er en invitasjon til å delta i et forskningsprosjekt der formålet er å **kartlegge behovet for beskyttelses- og krisesentertjenester for nyankomne flyktninger som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner¹**. Prosjektet er finansiert av IMDi og godkjent av NSD.

Formål

FLYVO-prosjektet tar sikte på å forstå behovene for beskyttelse og krisesentertjenester for nyankomne flyktninger som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner. Prosjektet vil først se på hvordan oppfølgingen av nyankomne flyktninger og innvandrere som utsettes for vold og trusler kan styrkes. Den tar også sikte på å forstå og gi innspill til hvordan mulighetene for sekundærbosetting for voldsofre kan tilrettelegges.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

VID Vitenskapelige Høgskole i Stavanger har ansvar for prosjektet.

Hvorfor er du invitert til å delta?

Du inviteres til å delta i dette prosjektet fordi du har kunnskap og kompetanse knyttet til støtte- og oppfølgingstjenester til flyktninger som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner.

Hva betyr det for deg å delta?

Deltakelse i prosjektet betyr at vi vil intervjuer deg for å få kunnskap om

- behovene til nyankomne flyktninger som utsettes for vold og trusler når det gjelder beskyttelse, hjelp og oppfølging
- hvordan støtten og tjenestene som tilbys nyankomne flyktninger kan styrkes.

Intervjuet vil ha en varighet på ca 1,5 time. Vi tar notater og tar opp samtalen på bånd.

Deltakelse er frivillig

Det er frivillig å delta i prosjektet. Selv om du velger å delta, kan du når som helst trekke tilbake samtykket ditt uten å oppgi noen grunn. All informasjon du gir oss under intervjuet vil da bli anonymisert. Det vil ikke få noen konsekvenser for deg dersom du velger å ikke delta eller senere ønsker å trekke deg fra prosjektet.

Personvernet ditt – hvordan lagrer og bruker vi informasjonen fra deg

Vi vil bare bruke informasjonen fra deg til de formålene som er beskrevet i dette dokumentet. Vi behandler alle opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernloven. Bare forskere i prosjektet vil ha tilgang til informasjonen vi samler inn. Alle forskerne er tilknyttet VID vitenskapelige høgskole. Trolig vil vi engasjere en eller to eksterne databehandlere for å transkribere intervjuene, de er også underlagt taushetsplikt og all informasjon vil bli behandlet konfidensielt og lages på krypterte lagringsenheter.

Alle dataene lagres på en sikker server og/eller krypteres og/eller låses. Når vi publiserer eller presenterer resultatene av prosjektet, vil det bli gjort i anonymisert form, noe som betyr at identiteten din ikke vil bli avslørt på noen måte.

Hva skjer med informasjonen din når vi er ferdige med forskningsprosjektet?

Prosjektet avsluttes 31.12. 2022. Ved prosjektslutt slettes lydopptakene og navnelistene permanent. Transkriberte intervjuer vil bli anonymisert (som betyr at all direkte eller indirekte

identifiserbar informasjon om deg vil bli fullstendig slettet) og lagret på VIDs server på ubestemt tid. Bare forskere i prosjektet vil ha tilgang til dette.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet har du rett til:

- å vite hvilken informasjon som er registrert om deg
- å få dine personopplysninger sjekket og korrigert av deg
- å få dine personlige opplysninger slettet
- å motta en kopi av egne personopplysninger
- å sende inn en klage til personvernombudet eller datatilsynet dersom behandlingen av dine personopplysninger ikke blir i samsvar med det som er beskrevet i dette dokumentet

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler informasjon om deg basert på skriftlige samtykke fra deg, se nedenfor. Etter søknad fra VID vitenskapelige høyskole har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernforskriften.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål om forskningsprosjektet eller rettighetene som informant, kan du kontakte:

- Prosjektleder Meltem Yilmaz Sener, e-post (meltem.sener@vid.no) eller telefon 51516278
- Personvernombud ved VID, Nancy Yue Liu, e-post (nancy.yue.liu@diakonhjemmet.no) eller telefon 938 56 277
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på e-post (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: +47 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektleder

Meltem Yilmaz Sener, Seniorforskningsleder

Senter for interkulturell kommunikasjon (SIK)

VID vitenskapelige høyskole

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjonen om det ovennevnte prosjektet og har hatt mulighet til å stille spørsmål. Jeg godtar å:

delta i intervju og at min informasjon behandles inntil prosjektet er fullført 31.12.2022

(Deltakerens fulle navn) (sted og dato)

Ønsker du å delta i forskningsprosjektet FLYVO?

Dette er en invitasjon til å delta i et forskningsprosjekt med **det formål å kartlegge behovet for beskyttelses- og krisesentertjenester for nyankomne flyktninger¹ som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner**. Dette prosjektet er finansiert av IMDi og godkjent av NSD. Nedenfor finner du informasjon om prosjektets mål og hva det vil si å delta i prosjektet.

Hensikt

FLYVO-prosjektet tar sikte på å forstå behovene for beskyttelse og krisesentertjenester for nyankomne flyktninger som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner. Prosjektet vil først se på hvordan oppfølgingen av nyankomne flyktninger og innvandrere som utsettes for vold og trusler kan styrkes.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

VID vitenskapelige høgskole i Stavanger har ansvar for prosjektet.

Hvorfor er du invitert til å delta?

Du inviteres til å delta i dette prosjektet siden du har kunnskap og kompetanse knyttet til støtte- og oppfølgingstjenester til flyktninger som er underlagt negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner.

Hva betyr det for deg å delta?

Å delta betyr at vi vil intervjuer deg for å få kunnskap om behovene til nyankomne flyktninger som utsettes for vold og trusler når det gjelder beskyttelse, hjelp og oppfølging. Vi ønsker også å vite mer om hvordan støtten og tjenestene som tilbys denne gruppen kan styrkes. Intervjuet varer i omtrent halvannen time, og vi tar notater og tar opp samtalen på bånd.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Selv om du velger å delta, kan du når som helst trekke tilbake samtykket ditt uten å oppgi noen grunn. All informasjon du gir oss under intervjuet vil da bli anonymisert. Det får ingen konsekvenser hvis du velger å ikke delta eller late som om du trekker deg fra prosjektet.

Personvernet ditt – hvordan vi lagrer og bruker informasjonen din

Vi vil bare bruke informasjonen din til de formålene vi beskriver i denne teksten. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernloven. Bare forskere i prosjektet vil ha tilgang til informasjonen vi samler inn. Forskerne er tilknyttet VID. Vi kan engasjere en eller to eksterne databehandlere for å transkribere intervjuene. De har også konfidensialitet og vil slette eventuelle poster når de returnerer filene til oss. Dataene lagres på en sikker server og/eller krypteres og/eller låses. Når vi publiserer eller presenterer resultatene av prosjektet, vil det bli gjort i anonymisert form, noe som betyr at identiteten din ikke vil bli avslørt på noen måte.

Hva skjer med informasjonen din når vi er ferdige med forskningsprosjektet?

Prosjektet avsluttes 31.12.2022. Ved prosjektslutt slettes lydopptakene og navnelistene permanent. Transkriberte intervjuer vil bli anonymisert (noe som betyr at all direkte eller indirekte identifiserbar informasjon om deg vil bli fullstendig slettet) og lagret på VIDs server på ubestemt tid, og bare forskere i prosjektet vil ha tilgang til dette.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- å vite hvilken informasjon som er registrert om deg,
- for å få dine personopplysninger sjekket og korrigert av deg,
- å få dine personlige opplysninger slettet,
- for å få en kopi av dine personopplysninger, og
- å sende inn en klage til personvernombudet eller datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler informasjon om deg basert på ditt skriftlige samtykke (vennligst se nedenfor). På vegne av VID vitenskapelige høgscole har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernforskriften.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål om studien, eller ønsker å bruke rettighetene dine, kan du kontakte:

- Prosjektleder: Meltem Yilmaz Sener, via e-post (meltem.sener@vid.no) eller telefon 51516278
- Vår databeskyttelsesansvarlige: Nancy Yue Liu, via e-post (nancy.yue.liu@diakonhjemmet.no) eller telefon 938 56 277
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på e-post (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: +47 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen
Prosjektleder
Meltem Yilmaz Sener, seniorforsker
Senter for interkulturell kommunikasjon (SIK)
VID vitenskapelige høgscole

Erklæring om samtykke

Jeg har mottatt og forstått informasjon om det ovennevnte prosjektet og har hatt mulighet til å stille spørsmål.

- Jeg samtykker til å delta i intervjuet og at min informasjon blir behandlet til prosjektet er fullført 31.12.2022

(Deltakerens fulle navn)

_____/_____
(sted og dato)

Vil du å delta i forskningsprosjektet FLYVO?

Dette er en invitasjon til å delta i et forskningsprosjekt der formålet er å **kartlegge behovet for beskyttelses- og krisesentertjenester for nyankomne flyktninger som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner**¹. Prosjektet er finansiert av IMDi og godkjent av NSD.

Hensikt

FLYVO-prosjektet tar sikte på å forstå behovene for beskyttelse og krisesentertjenester for nyankomne flyktninger som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner. Prosjektet vil først se på hvordan oppfølgingen av nyankomne flyktninger og innvandrere som utsettes for vold og trusler kan styrkes. Den tar også sikte på å forstå og gi innspill til hvordan mulighetene for sekundærbosetting for voldsofre kan tilrettelegges.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

VID Vitenskapelige Høgskole i Stavanger har ansvar for prosjektet.

Hvorfor er du invitert til å delta?

Du inviteres til å delta i dette prosjektet fordi du anses som å ha flyktningbakgrunn og du har bodd i Norge i ganske kort tid. Du har også brukt beskyttelses-, hjelp- og oppfølgingstjenester på grunn av negativ sosial kontroll eller vold. Vi kontakter også andre personer som er i samme situasjon som deg. Ingen av oss i forskerteamet visste ikke noe om identiteten din før du valgte å kontakte oss.

Hva betyr det for deg å delta?

Deltakelse i prosjektet betyr at vi vil intervjuer deg for å få kunnskap om

- behovene til nyankomne flyktninger som utsettes for vold og trusler når det gjelder beskyttelse, hjelp og oppfølging
- hvordan støtten og tjenestene som tilbys nyankomne flyktninger kan styrkes.

Intervjuet vil ha en varighet på ca 1,5 time. Vi tar notater og tar opp samtalen på bånd.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Selv om du velger å delta, kan du alltid trekke tilbake samtykket ditt når som helst uten å oppgi noen grunn. All informasjon du gir oss under intervjuet vil da bli anonymisert. Deltakelse i prosjektet, eller om du senere ønsker å trekke deg, vil ikke få noen konsekvenser for asylsaken din eller vil ikke påvirke forholdet ditt til de ansatte på krisesenteret.

Personvernet ditt – hvordan lagrer og bruker vi informasjonen fra deg

Vi vil bare bruke informasjonen fra deg til de formålene som er beskrevet i dette dokumentet. Vi behandler alle opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernloven. Bare forskere i prosjektet vil ha tilgang til informasjonen vi samler inn. Alle forskerne er tilknyttet VID vitenskapelige høgskole. Trolig vil vi engasjere en eller to eksterne databehandlere for å transkribere intervjuene, de er også underlagt taushetsplikt og all informasjon vil bli behandlet konfidensielt og lages på krypterte lagringsenheter.

Alle dataene lagres på en sikker server og/eller krypteres og/eller låses. Når vi publiserer eller presenterer resultatene av prosjektet, vil det bli gjort i anonymisert form, noe som betyr at identiteten din ikke vil bli avslørt på noen måte.

¹ Nyankomne flyktninger, i dette prosjektet, refererer til asylsøkere, deltakere i introduksjonsprogram og deltakere i opplæring i norsk og samfunnsfag som ikke deltar i introduksjonsprogrammet.

Hva skjer med informasjonen din når vi er ferdige med forskningsprosjektet?

Prosjektet avsluttes 31.12. 2022. Ved prosjektslutt slettes lydopptakene og navnelistene permanent. Transkriberte intervjuer vil bli anonymisert (som betyr at all direkte eller indirekte identifiserbar informasjon om deg vil bli fullstendig slettet) og lagret på VIDs server på ubestemt tid. Bare forskere i prosjektet vil ha tilgang til dette.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet har du rett til:

- å vite hvilken informasjon som er registrert om deg
- å få dine personopplysninger sjekket og korrigert av deg
- å få dine personlige opplysninger slettet
- å motta en kopi av egne personopplysninger
- å sende inn en klage til personvernombudet eller datatilsynet dersom behandlingen av dine personopplysninger ikke blir i samsvar med det som er beskrevet i dette dokumentet

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler informasjon om deg basert på skriftlige samtykke fra deg, se nedenfor. Etter søknad fra VID vitenskapelige høgscole har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernforordningen.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål om forskningsprosjektet eller dine rettighetene som informant, kan du kontakte:

- Prosjektleder Meltem Yilmaz Sener, e-post (meltem.sener@vid.no) eller telefon 51516278
- Personvernombud ved VID, Nancy Yue Liu, e-post (nancy.yue.liu@diakonhjemmet.no) eller telefon 938 56 277
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på e-post (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: +47 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektleder
Meltem Yilmaz Sener, Seniorforskningsleder
Senter for interkulturell kommunikasjon (SIK)
VID vitenskapelige høgscole

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjonen om det ovennevnte prosjektet og har hatt mulighet til å stille spørsmål. Jeg godtar å:

til å delta i intervju og at min informasjon behandles inntil prosjektet er fullført 31.12.2022

(Deltakerens fulle navn) (sted og dato)

Intervjuguide FLYVO

Fagpersoner (IMDi, UDI, Bufdir, Kompetanseteam, Krisesentersekretariatet)

1. Aller først, kan du fortelle litt om dine arbeidsoppgaver og det arbeidet som IMDi/UDI/Bufdir/Kompetanseteam/Krisesentersekretariatet gjør rettet mot flyktninger som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner og deres familier?
2. Hva tenker du at nyankomne flyktninger og innvandrere som utsettes for vold og trusler trenger av beskyttelse og hjelp?
3. Hvilke typer oppfølging tenker du at nyankomne flyktninger og innvandrere som utsettes for vold og trusler trenger?
4. Er nyankomne flyktnings behov for oppfølging forskjellig fra andre innvandrere som også utsettes for vold og trusler?
5. Hvilke tilleggsbehov for beskyttelse, hjelp og oppfølging tenker du at flyktninger og innvandrere som identifiserer seg som LHBTQI+ har?
6. På hvilke måter tenker du at behovene for beskyttelse og oppfølging skiller seg fra andre voldsofres behov, som ikke har innvandrerbakgrunn?
7. I hvilken grad ivaretas voldsutsatte innvandreres behov for beskyttelse og oppfølging i kommunene, krisesentrene og resten av støtteapparatet?
8. Hva vil du si kan fremme god omsorg og dekke ofrenes behov for hjelp og beskyttelse? (samarbeid mellom ulike tjenester, kultursensitiv omsorg, språk, tilgang til tolk osv.)
9. Hva kan være faktorene som fremmer god omsorg og dekker ofrenes behov for oppfølging?
10. Hva kan være faktorene som hindrer god omsorg og som gjør at ofrenes behov for hjelp og beskyttelse ikke dekkes?
11. Hva kan være faktorene som hindrer god omsorg og som gjør at ofrenes behov for oppfølging ikke dekkes?
12. Hva vil du si kan vanskeliggjøre et trygt liv for voldsofre etter å ha bodd på et krisesenter?
13. I tilfeller av negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og/eller annen vold i nære relasjoner, når oppstår det behov for sekundærbosetting?
14. Hva kan være årsakene til at det kan være vanskelig å tilby sekundærbosetting?
15. Hva kan være utfordringene når det kommer til gjennomføring av sekundærbosetting?

16. Hva kan være utfordringene i samarbeidet mellom ulike aktører når det gjelder sekundærbosetting? Hvordan håndterer din instans/institusjon disse utfordringene?
17. Hvilke erfaringer har din instans når det gjelder utfordringene knyttet til sekundærbosetting?
18. Kan du nevne noen eksempler på vellykket håndtering av sekundærbosetting? Hva gjorde, tenker du, at dette var vellykket?
19. Hvordan kan de sentrale instansene som er involvert i sekundærbosettingen best legge til rette for sekundærbosetting?
20. Hvordan kan de lokale aktørene som er involvert i sekundærbosettingen best legge til rette for sekundærbosetting?
21. Har du noen tanker rundt hvordan ulike instanser/institusjoner kan bidra til å hindre at folk bosetter seg i kommuner og/eller på adresser der de kan bli truet/utsatt for vold i nære relasjoner, æresrelatert vold og negativ sosial kontroll?
22. Er det noe mer du vil legge til?

Intervjuguide FLYVO

Ansatte (NAV/Flyktningshjelp, voksenopplæring, krisesentre, familievernkontorer og asylmottak)

1. Aller først, Kan du fortelle om din erfaring med å jobbe med flyktninger som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner ved institusjonen din?
2. På institusjonen din, hva er din rolle i arbeidet knyttet til flyktninger som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i hjemmet?
3. Når det gjelder flyktninger som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner, kan du forklare rutineene for hjelp og beskyttelse som gis ved institusjonen du jobber på? Hvordan går dere frem for å hjelpe?
4. Hvilke tilleggsbehov for beskyttelse, hjelp og oppfølging tenker du at flyktninger og innvandrere som identifiserer seg som LHBTQI+ har?
5. På hvilke måter tenker du at behovene for beskyttelse og oppfølging skiller seg fra andre voldsofres behov, som ikke har innvandrerbakgrunn?
6. I hvilken grad ivaretas voldsutsatte innvandreres behov for beskyttelse og oppfølging i kommunene, krisesentrene og resten av støtteapparatet?
7. Hva vil du si kan fremme god omsorg og dekke ofrenes behov for hjelp og beskyttelse? (samarbeid mellom ulike tjenester, kultursensitiv omsorg, språk, tilgang til tolk osv.)
8. Hva kan være faktorene som fremmer god omsorg og dekker ofrenes behov for oppfølging?
9. Hva kan være faktorene som hindrer god omsorg og som gjør at ofrenes behov for hjelp og beskyttelse ikke dekkes?
10. Hva kan være faktorene som hindrer god omsorg og som gjør at ofrenes behov for oppfølging ikke dekkes?
11. Er det noen grupper av flyktninger (når det gjelder kjønn, seksuell orientering, enslige mindreårige, personer med nedsatt funksjonsevne etc.) som har flere utfordringer enn andre med tanke på hjelpe- og beskyttelsestjenester?
12. Hva vil du si kan vanskeliggjøre et trygt liv for voldsofre etter å ha bodd på et krisesenter?
13. I tilfeller av negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og/eller annen vold i nære relasjoner, når oppstår det behov for sekundærbosetting?
14. Hva kan være årsakene til at det kan være vanskelig å tilby sekundærbosetting? Er det noen grupper flyktninger der sekundærbosetting kan være vanskeligere enn for andre?

15. Hva kan være utfordringene når det kommer til gjennomføring av sekundærbosetting?
16. Hva kan være utfordringene i samarbeidet mellom ulike aktører når det gjelder sekundærbosetting? Hvordan håndterer din instans/institusjon disse utfordringene?
17. Hvilke erfaringer har din instans når det gjelder utfordringene knyttet til sekundærbosetting?
18. Kan du nevne noen eksempler på vellykket sekundærbosetting? Hva gjorde, tenker du, at dette var vellykket?
19. Hvordan kan aktørene som er involvert i sekundærbosettingen best legge til rette for sekundærbosetting?
20. Hvilke utfordringer finnes i muligheten for å flytte til en ny kommune dersom den sårbare forelderen ikke har foreldreansvar alene (må ha samtykke til flytting med barnet)?
21. Har du noen tanker rundt hvordan ulike instanser/institusjoner kan bidra til å hindre at folk bosetter seg i kommuner og/eller på adresser der de kan bli truet/utsatt for vold i nære relasjoner, æresrelatert vold og negativ sosial kontroll?
22. I hvilken grad har nyankomne flyktninger kunnskap om eksisterende tiltak for beskyttelse i tilfeller av negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner? Hvordan kan de få tilgang til denne informasjonen på en enkel måte?
23. Er det noe mer du vil legge til?

Fokusgruppe (ansatte ved krisesenter)

1. Kan du gi en kort presentasjon av deg selv? Hva er din rolle når det gjelder hjelp og beskyttelse som gis til flyktninger som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og vold i nære relasjoner?
2. Ut fra egen erfaring, hva kan du si om det arbeidet krisesenteret gjør knyttet til flyktninger som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og vold i nære relasjoner?
3. Er det noen forskjell i behovene hos nyankomne flyktninger og deres familier som er utsatt for vold, til forskjell for andre flyktninger?
4. Hvorvidt og på hvilke måter er disse behovene forskjellige fra behovene til andre voldsutsatte som ikke har innvandrerbakgrunn?
5. Hvilke faktorer tenker du fremmer god omsorg og møter ofrenes behov for hjelp, beskyttelse og oppfølging?
6. Hvilke faktorer hindrer at volds ofre får den hjelp, beskyttelse og oppfølging de har behov for?
7. På hvilke måter er flyktingenes behov for beskyttelse, hjelp og oppfølging forskjellig basert på kjønn og seksuell orientering? Hvilke ekstra behov har kvinner og personer som identifiserer seg som LHBTQI+?
8. Tror du at samarbeidet fungerer godt med de andre institusjonene?
9. Hvilke faktorer tenker du gjør det vanskelig for voldsutsatte flyktninger å ha et trygt liv etter å ha bodd på et krisesenter?
10. Hvordan kan de ulike aktørene best legge til rette for sekundærbosetting? Hvilke spørsmål kan være viktige å ta hensyn til når det gjelder sekundærbosetting av voldsutsatte flyktninger?
11. Hvordan tenker du at IMDi, UDI og asylmottak kan bidra til å hindre at folk bosetter seg i kommuner og på adresser der de kan bli truet/utsatt for vold i nære relasjoner, æresrelatert vold og negativ sosial kontroll?
12. Er det noe mer du tenker er relevant for teamet og som du ønsker å legge til?

Fokusgruppe (medlemmer av frivillige organisasjoner)

1. Kan du gi en kort presentasjon av deg selv? Hva er din rolle når det gjelder hjelp og beskyttelse som gis til flyktninger som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og vold i nære relasjoner?
2. Ut fra egen erfaring, hva kan du si noe om det arbeidet som organisasjonen din gjør relatert til flyktninger som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og vold i hjemmet?
3. Tenker du at det er noen forskjell i de behovene for hjelp som nyankomne flyktninger har, som en ikke nødvendigvis vil finne hos andre flyktninger?
4. Hvilke faktorer tenker du fremmer god omsorg og dekker ofrenes behov for hjelp, beskyttelse og oppfølging?
5. Hva er faktorene som hindrer god omsorg og gjør at ofrenes behov for hjelp, beskyttelse og oppfølging ikke blir dekket?
6. På hvilke måter er flyktnings behov for beskyttelse, hjelp og oppfølging ulik basert på kjønn og seksuell orientering? Hvilke ekstra behov har kvinner, kvinner med barn og personer som identifiserer seg som LGBTQI+?
7. I hvilken grad tenker du at behovene til voldsofre blir ivaretatt av det offentlige støtteapparatet?
8. Har du hatt erfaring med flyktninger som har hatt sekundærbosetting? Hva er utfordringene med ny bosetting av flyktninger?
9. Har du noen ideer om hvordan det offentlige støtteapparatet kan bidra til å hindre at folk bosetter seg i kommuner og på adresser der de kan bli truet/utsatt for vold i nære relasjoner, æresrelatert vold og negativ sosial kontroll?
10. Har du noe mer du vil legge til som er relevant for dette temaet?

Fokusgruppe (ansatte fra politiet)

1. Kan du gi en kort presentasjon av deg selv? Hva er din rolle når det gjelder hjelp og beskyttelse som gis til flyktninger som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og vold i nære relasjoner?
2. Ut fra egen erfaring, hva kan du si om arbeidet politiet gjør knyttet til flyktninger som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og vold i nære relasjoner?
3. Tenker du at det er noen forskjell i de behovene som nyankomne flyktninger har, til forskjell fra andre flyktninger?
4. Hva er faktorene som fremmer god omsorg for ofrenes behov for hjelp, beskyttelse og oppfølging i politiets arbeid? (fra tjenesteleverandører og flyktnings synspunkt)
5. Hva er faktorene som hindrer god omsorg for ofrenes behov for hjelp, beskyttelse og oppfølging i politiets arbeid? (fra tjenesteleverandører og flyktnings synspunkt)
6. Hvilke faktorer tenker du gjør det vanskelig for voldsutsatte flyktninger å ha et trygt liv etter å ha bodd på et krisesenter?
7. Hor ligger utfordringene i samarbeidet mellom de ulike aktørene når det gjelder bosetting av flyktninger på krisesenter og prosessen etter det?
8. Hva tenker du kan være årsakene til at sekundærbosetting kan være vanskelig?
9. Hvilke erfaringer har politiet med tanke på utfordringene knyttet til sekundærbosetting?
10. Hvor ligger utfordringene i samarbeidet mellom de ulike aktørene når det gjelder sekundærbosetting? Hvordan forholder politiet seg til disse utfordringene?
11. Hvordan kan politiet best bidra til prosessen rundt sekundærbosetting?
12. Har du noe mer du vil legge til som er relevant for dette temaet?

Vil du å delta i forskningsprosjektet FLYVO?

Dette er en invitasjon til å delta i et forskningsprosjekt der formålet er å **kartlegge behovet for beskyttelses- og krisesentertjenester for nyankomne flyktninger som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner**¹. Prosjektet er finansiert av IMDi og godkjent av NSD.

Hensikt

FLYVO-prosjektet tar sikte på å forstå behovene for beskyttelse og krisesentertjenester for nyankomne flyktninger som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner. Prosjektet vil først se på hvordan oppfølgingen av nyankomne flyktninger og innvandrere som utsettes for vold og trusler kan styrkes. Den tar også sikte på å forstå og gi innspill til hvordan mulighetene for sekundærbosetting for voldsofre kan tilrettelegges.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

VID Vitenskapelige Høgskole i Stavanger har ansvar for prosjektet.

Hvorfor er du invitert til å delta?

Du inviteres til å delta i dette prosjektet fordi du anses som å ha flyktningbakgrunn og du har bodd i Norge i ganske kort tid. Du har også brukt beskyttelses-, hjelp- og oppfølgingstjenester på grunn av negativ sosial kontroll eller vold. Vi kontakter også andre personer som er i samme situasjon som deg. Ingen av oss i forskerteamet visste ikke noe om identiteten din før du valgte å kontakte oss.

Hva betyr det for deg å delta?

Deltakelse i prosjektet betyr at vi vil intervjuer deg for å få kunnskap om

- behovene til nyankomne flyktninger som utsettes for vold og trusler når det gjelder beskyttelse, hjelp og oppfølging
- hvordan støtten og tjenestene som tilbys nyankomne flyktninger kan styrkes.

Intervjuet vil ha en varighet på ca 1,5 time. Vi tar notater og tar opp samtalen på bånd.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Selv om du velger å delta, kan du alltid trekke tilbake samtykket ditt når som helst uten å oppgi noen grunn. All informasjon du gir oss under intervjuet vil da bli anonymisert. Deltakelse i prosjektet, eller om du senere ønsker å trekke deg, vil ikke få noen konsekvenser for asylsaken din eller vil ikke påvirke forholdet ditt til de ansatte på krisesenteret.

Personvernet ditt – hvordan lagrer og bruker vi informasjonen fra deg

Vi vil bare bruke informasjonen fra deg til de formålene som er beskrevet i dette dokumentet. Vi behandler alle opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernloven. Bare forskere i prosjektet vil ha tilgang til informasjonen vi samler inn. Alle forskerne er tilknyttet VID vitenskapelige høgskole. Trolig vil vi engasjere en eller to eksterne databehandlere for å transkribere intervjuene, de er også underlagt taushetsplikt og all informasjon vil bli behandlet konfidensielt og lages på krypterte lagringsenheter.

Alle dataene lagres på en sikker server og/eller krypteres og/eller låses. Når vi publiserer eller presenterer resultatene av prosjektet, vil det bli gjort i anonymisert form, noe som betyr at identiteten din ikke vil bli avslørt på noen måte.

¹ Nyankomne flyktninger, i dette prosjektet, refererer til asylsøkere, deltakere i introduksjonsprogram og deltakere i opplæring i norsk og samfunnsfag som ikke deltar i introduksjonsprogrammet.

Hva skjer med informasjonen din når vi er ferdige med forskningsprosjektet?

Prosjektet avsluttes 31.12. 2022. Ved prosjektslutt slettes lydopptakene og navnelistene permanent. Transkriberte intervjuer vil bli anonymisert (som betyr at all direkte eller indirekte identifiserbar informasjon om deg vil bli fullstendig slettet) og lagret på VIDs server på ubestemt tid. Bare forskere i prosjektet vil ha tilgang til dette.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet har du rett til:

- å vite hvilken informasjon som er registrert om deg
- å få dine personopplysninger sjekket og korrigert av deg
- å få dine personlige opplysninger slettet
- å motta en kopi av egne personopplysninger
- å sende inn en klage til personvernombudet eller datatilsynet dersom behandlingen av dine personopplysninger ikke blir i samsvar med det som er beskrevet i dette dokumentet

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler informasjon om deg basert på skriftlige samtykke fra deg, se nedenfor. Etter søknad fra VID vitenskapelige høgscole har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernforordningen.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål om forskningsprosjektet eller dine rettighetene som informant, kan du kontakte:

- Prosjektleder Meltem Yilmaz Sener, e-post (meltem.sener@vid.no) eller telefon 51516278
- Personvernombud ved VID, Nancy Yue Liu, e-post (nancy.yue.liu@diakonhjemmet.no) eller telefon 938 56 277
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på e-post (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: +47 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektleder
Meltem Yilmaz Sener, Seniorforskningsleder
Senter for interkulturell kommunikasjon (SIK)
VID vitenskapelige høgscole

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjonen om det ovennevnte prosjektet og har hatt mulighet til å stille spørsmål. Jeg godtar å:

til å delta i intervju og at min informasjon behandles inntil prosjektet er fullført 31.12.2022

(Deltakerens fulle navn) (sted og dato)

Intervjuguide - Nyankomne flyktninger

- 1) Først litt om deg og din bakgrunn; Kan du litt om deg selv?
- 2) Hva vil du si er ditt opprinnelsesland og etnisitet?
- 3) Hva er din sivilstatus? Har du noen barn? Hvem bor du sammen med?
- 4) Hva er din høyeste fullførte utdanning? Kan du fortelle litt om arbeidserfaringene dine?

Så, noen spørsmål om når du kom til Norge:

- 5) Hvor lenge har du vært i Norge? Hvordan kom du til Norge?
- 6) Hva var din første juridiske status da du kom til Norge? Hva er din nåværende juridiske status?

Som vi har snakket om innledningsvis ønsker vi å snakke med dere som kan ha erfaringer med negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og annen vold i nære relasjoner. Vi har derfor en del spørsmål knyttet til det. Du velger selv hvor mye du ønsker å dele og si fra dersom du har behov for pause undervegs:

- 7) Har du bodd på krisesenter etter at du kom til Norge?
- 8) Har du hatt erfaring med sekundærbosetting?
- 9) Kan du fortelle litt om årsakene til at du søkte om eller trengte beskyttelsestjenester?
- 10) Kan du forklare prosessen fra du først begynte å få støtte- og beskyttelsestjenester? Hvilken institusjon var du i kontakt med først? Hvordan gikk resten av prosessen?
- 11) Hadde du kunnskap om hvilke tiltak for beskyttelse som eksisterte? Visste du hvem du skulle kontakte / hvem du skal få hjelp fra? Husker du hvordan du hørte du om hjelpetiltakene?
- 12) I hvilken grad tenker du at dine behov ble/er godt ivaretatt i kommunene, krisesentrene og resten av støtteapparatet? Hva har blitt håndtert spesielt godt i ditt tilfelle? Hva tenker du burde vært gjort annerledes?
- 13) Er det noe du tenker er særlig viktig for deg for at ditt behov for hjelp og beskyttelse skal bli ivaretatt på en god måte?
- 14) Hva får deg til å føle at ditt behov for hjelp og beskyttelse ikke blir tatt vare på?
- 15) **(For de som bodde på et krisesenter eller lignende)** Kan du fortelle litt om dine erfaringer fra krisesenteret? Hva var de positive og negative aspektene ved oppholdet ditt der?
- 16) Hvordan var livet etter at du bodde på krisesenteret/sikkerhetshuset? Følte du deg trygg? Fikk du noen form for oppfølging fra noen kommunale tjenester eller andre?
- 17) Hva tenker du kan gjøre det vanskelig å ha et trygt liv etter å ha bodd på et krisesenter / sikkerhetshus?
- 18) **(For de som har hatt sekundærbosetting)** Kan du fortelle litt om din erfaring fra sekundærbosetting? Hvordan var prosessen frem mot flytting? Hva var vanskelig under prosessen?
- 19) Tror du dine behov for beskyttelse er forskjellig fra behovene til andre utsatt for vold som ikke har innvandrerbakgrunn? På hvilke måter tenker du at dine behov for beskyttelse er forskjellig fra behovene til andre?
- 20) Tenker du at du har blitt behandlet på samme måte som andre ofre for vold som ikke har samme bakgrunn/innvandrerbakgrunn slik du har?

21) Er det noe annet du vil legge til som vi ikke har snakket om?

ISBN: 978-82-8456-025-0 e-versjon
ISSN: 2464-3777

